

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETAS
ADMINISTRACINĖS TEISĖS IR PROCESO KATEDRA

EGLĖ TAMAŠAUSKAITĖ
ADMINISTRACINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

**EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS PRINCIPŲ TAIKYMO ASPEKTAI
ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Prof. dr. Birutė Pranevičienė

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS	3
I. EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS PRINCIPŲ, TAIKOMŲ ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOJE, SAMPRATA ETT PRAKTIKOJE	6
1.1. Proporcingumo principo samprata ETT praktikoje	6
1.2. Teisinio tikrumo (apibrėžtumo) principo samprata ETT praktikoje	9
1.3. Teisėtų lūkesčių principo samprata ETT praktikoje	11
1.4. Nediskriminavimo (lygybės) principo samprata ETT praktikoje	15
1.5. Gero administravimo principo samprata ETT praktikoje	16
1.6. Non bis in idem principo samprata ETT praktikoje	19
II. EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS PRINCIPŲ, TAIKOMŲ ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOJE, SAMPRATA LVAT PRAKTIKOJE	21
2.1. Proporcingumo principo samprata LVAT praktikoje	21
2.2. Teisinio tikrumo (apibrėžtumo) principo samprata LVAT praktikoje	26
2.3. Teisėtų lūkesčių principo samprata LVAT praktikoje	28
2.4. Nediskriminavimo (lygybės) principo samprata LVAT praktikoje	30
2.5. Gero administravimo principo samprata LVAT praktikoje	33
2.6. Non bis in idem principo samprata LVAT praktikoje	36
III. EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS PRINCIPŲ TAIKymo LIETUVOS ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOJE PROBLEMINIAI ASPEKTAI	42
3.1. ES teisės principų taikymo LVAT nagrinėtose administracinėse bylose mastas	42
3.2. ES teisės ir nacionalinės teisės principų sutaptis, kaip veiksnys įtakojantis ES teisės principų taikymą LVAT administracinių bylų teiseNOJE	43
3.3. Lietuvos Respublikos narystės ES įtaka bendrųjų ES teisės principų taikymui administracinių bylų teiseNOJE	44
3.4. Nagrinėjamos bylos sritis, kaip veiksnys, sąlygojantis ES teisės principų taikymo mastą administracinių bylų teiseNOJE	46
IŠVADOS	48
PASIŪLYMAI	51
LITERATŪROS SĄRAŠAS	52
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	59
SANTRAUKA	61
SUMMARY	62
PRIEDAI	63

IVADAS

Bendroji temos charakteristika ir jos aktualumas. Lietuvai tapus Europos Sąjungos valstybe nare, jai tapo privalomas ne tik Europos Sąjungos teisės taikymas, tačiau tapo būtina atsižvelgti ir į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Europos Teisingumo Teismas arba ETT) formuojamoje praktikoje pateikiamus išaiškinimus, teisminėje praktikoje formuluojamus ir plėtojamus Europos Sąjungos teisės principus. Didelis vaidmuo taikant Europos Sąjungos teisę ir bendruosius Europos Sąjungos teisės principus tenka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui, kuris kaip aukščiausiosios instancijos administracinis teismas, formuodamas vienodą administracinių teismų praktiką bei nubrėždamas atitinkamos teisminės praktikos gaires, rodo geros praktikos pavyzdį žemesnės instancijos administraciniam teismams. Atsižvelgiant į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo statusą bei svarbą taikant Europos Sąjungos teisę ir remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išaiškinimais, šiame darbe bus nagrinėjama būtent Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika taikant bendruosius Europos Sąjungos teisės principus. Pažymėtina, jog Europos Sąjungos teisės principų sistemą sudaro daug elementų, tačiau šiame darbe bus nagrinėjami pagrindiniai bendrieji Europos Sąjungos teisės principai, taikomi administracinėje teiseje, ir dažniausiai pasitaikantys administracinių bylų teisenoje. Šiame darbe analizuojamas ne tik Europos Sąjungos teisės principų turinys Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos plotmėje, tačiau kartu nagrinėjamas ir Europos Sąjungos teisės principų taikymo administracinių bylų teisenoje klausimas, analizuojant tam tikrus galimus tokių principų taikymą bei taikymo mastą įtakojančius veiksnius, priežastis ir sąlygas, pasitelkiant doktrininę mintį ir statistinius duomenis.

Šio magistro baigiamojo darbo aktualumas pasižymi tuo, jog probleminiai klausimai tiriami analizuojant ir apibendrinant aktualią Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisminę praktiką taikant pagrindinius bendruosius Europos Sąjungos teisės principus. Darbas aktualus ir tuo, jog tiriamas būtent pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymo bei įgyvendinimo klausimas administracinių bylų teisenoje, kai tuo tarpu dauguma mokslininkų savo monografijose ir publikacijose analizuoja Europos Sąjungos teisės įgyvendinimo kurioje nors iš Lietuvos Respublikos teisės šakų klausimus.

Magistro baigiamojo darbo problema. Pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymui ir taikymo mastui Lietuvos administracinių bylų teisenoje labiausiai turi įtakos tokių Europos Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės principų turinio sutaptis. Lietuvos Respublikos narystė ES taip pat įtakoja dažnesnį pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės

principų taikymą administracinių bylų teisenoje, tačiau tokių principų taikymas, atsižvelgiant į administracinių teismų nagrinėjamų bylų skaičių bei sritį/ pobūdį, vis dėlto laikytinas pakankamai nedažnu bei fragmentišku.

Magistro baigiamojo darbo objektas. Administracinių bylų teisena pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymo erdvėje.

Magistro baigiamojo darbo tikslas – išanalizuoti ir atskleisti pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymo administracinių bylų teisenoje problematiką, tam tikrų principų taikymo mastą ir priežastis, bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymą administracinių bylų teisenoje įtakojančius veiksnius.

Magistro baigiamojo darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką bylose taikomų pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų sampratos ir turinio aspektu bei atskleisti bendrųjų ES teisės principų ir nacionalinės teisės principų sampratos/ turinio santykį.
2. Išanalizavus teisminę praktiką, įvertinti bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų ir nacionalinės teisės principų sampratos ir turinio sutapties įtaką jų taikymui Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo administracinių bylų teisenoje.
3. Išanalizuoti ir įvertinti, ar bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymą (taikymo mastą) administracinių bylų teisenoje sąlygoja Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėjamos bylos sritis/ pobūdis.
4. Išanalizuoti ir įvertinti, ar bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymą (taikymo mastą) administracinių bylų teisenoje įtakoja/ įtakoja Lietuvos Respublikos narystė Europos Sąjungoje.
5. Surinktų statistinių duomenų pagalba nustatyti, kokie Europos Sąjungos teisės principai dažniausiai taikomi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, atsižvelgiant į teismo nagrinėjamos bylos pobūdį.

Magistro baigiamojo darbo hipotezės:

1. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas bylas ir formuodamas teisminę praktiką, taiko pagrindinius bendruosius Europos Sąjungos teisės principus, o tokių administracinių bylų teisenoje taikomų principų turinys sutampa su Europos Teisingumo Teismo praktikoje taikomų ir aiškinamų principų turiniu.
2. Bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymas (taikymo mastas) administracinių bylų teisenoje priklauso nuo administracinio teismo nagrinėjamos bylos srities ir pobūdžio.

Magistro baigiamojo darbo šaltiniai. Darbe analizuojama Europos Teisingumo Teismo praktika, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktai, Lietuvos ir užsienio valstybių mokslininkų vadovėliai, monografijos, moksliniai straipsniai.

Magistro baigiamajame darbe naudoti šie metodai: Magistro baigiamojo darbo iškeltų tikslų ir uždavinių pobūdis suponavo kompleksinio teorinių ir empirinių mokslinio tyrimo metodų naudojimą. Vienas iš empirinių mokslinio tyrimo metodų, kuriuo buvo naudojama atliekant tyrimą – tai *dokumentų* (teisminės praktikos, specialiosios literatūros, mokslinių publikacijų, nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų) *analizė*. Taip pat buvo naudojamas *komparatyvistinis (lyginamasis) metodas*, lyginant pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų sampratą ir turinį Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, tokių principų taikymo mastą Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui nagrinėjant administracines ir administracinių teisės pažeidimų bylas, taip pat principų taikymo mastą administraciniam teismui nagrinėjant konkrečių sričių bylas. Magistro baigiamajame darbe taip pat naudotas *sisteminės analizės metodas*; *loginis – analitinis bei apibendrinimo metodas* naudotas siekiant paaiškinti vartotus terminus, teiginius ir sąvokas, analizuojant empirinius duomenis, apibendrinant ir darant išvadas.

Magistro baigiamojo darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, priedai. Pirmojoje darbo dalyje analizuojama Europos Teisingumo Teismo praktika taikant bendruosius Europos Sąjungos teisės principus. Antrojoje magistro baigiamojo darbo dalyje analizuojama ir tiriama Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika taikant Europos Sąjungos teisės principus, išskiriant tokių principų pagrindinius bruožus ir turinį. Trečiojoje dalyje nagrinėjami pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymo Lietuvos administracinių bylų teisenoje probleminiai aspektai, atsižvelgiant į tokių teisės principų taikymo mastą, tai įtakojančius veiksnius ir priežastis (Europos Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės principų sutaptis, Lietuvos narystė Europos Sąjungoje, teismo nagrinėjamų konkrečių bylų pobūdis/ sritis).

I. EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS PRINCIPŲ, TAIKOMŲ ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOJE, SAMPRATA ETT PRAKTIKOJE

Šioje darbo dalyje bus apžvelgiama pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos (toliau - ES) teisės principų samprata ir turinys, suformuluotas bei išplėtotas Europos Teisingumo Teismo (toliau - ETT) praktikoje, pateikiant konkrečių ETT nagrinėtų bylų pavyzdžius, kartu akcentuojant pagrindinius bendrųjų ES teisės principų požymius.

1.1. Proporcingumo principo samprata ETT praktikoje

Proporcingumo principas – vienas iš geriausiai žinomų ir pagrindinių Europos Sąjungos teisės principų. Būtent Europos Teisingumo Teismas savo praktikoje atskleidė proporcingumo principo turinį bei jo taikymo galimybes, t. y. proporcingumo principas iš esmės išvystytas ETT praktikoje, o 1992 m. įtrauktas į Europos Bendrijos steigimo sutartį¹, kurios 5 str. nustatyta, jog proporcingumo principas turi užtikrinti, kad valdžia išlaikytų tinkamą siekiamų tikslų ir priemonių, kurias ji gali panaudoti tiems tikslams pasiekti, balansą. Šis principas buvo taikomas ir plėtojamas, o vėliau įrašytas ir į 1993 m. „Tarpinstitucinį susitarimą dėl subsidiarumo principo įgyvendinimo procedūrų“, „Subsidiarumo ir proporcingumo principų protokolą“ bei pridėtas prie Amsterdamo ir Nicos² sutarčių. Proporcingumo principo svarba aiškinama ir Sutartyje dėl Konstitucijos Europai³.

Pirmą kartą proporcingumo principą nagrinėjant bylą taikė ETT, 1956 m. liepos 16 d. priimdamas sprendimą byloje C-8/55⁴, kurioje pareiškėjai teigė, kad Aukščiausioji valdžia, užuot priėmusi bendro pobūdžio sprendimą nustatyti fiksuotas anglies kainas, galėjo sudaryti sąlygas tokioms kainoms pasiekti norimą lygį, panaikindama kompensacinius mokėjimus, skirtus kompensuoti už Belgijos anglies produkcijos dideles kainas, toms įmonėms, kurios nepakankamai sumažino savo kainas. Teismas atmetė šį pasiūlymą teigdamas, kad „*taikant visuotinai pripažintą teisės normą*“, Aukščiausios valdžios veiksmai, atsakantys į neteisingą įmonės veiklą, turi būti proporcingi tos veiklos sunkumui. Šiame kontekste nėra pasakoma daugiau nei senai žinoma tiesa, kad bausmė turi atitikti nusikaltimą, ir iš tiesų šiuo principu

¹ Europos Bendrijos steigimo sutartis (Suvestinė redakcija 1992). 1992 m. rugpjūčio 31 d. Oficialusis leidinys C 224.

² Nicos sutartis. 2001 m. kovo 10 d. Oficialusis leidinys C 80.

³ Sutartis dėl Konstitucijos Europai. 2004 m. gruodžio 16 d. Oficialusis leidinys C 310.

⁴ ETT 1956 m. liepos 16 d. sprendimas byloje C-8/55 *Fédération Charbonnière de Belgique v. High Authority of the European Coal and Steel Community*.

dažnai buvo remtasi, kai Aukščiausioji valdžia arba Komisija skirdavo baudą.⁵ Kaip matyti iš šios bylos konteksto, proporcingumo principas reikalauja, kad naudojamos priemonės atitiktų tikslą, kurio jomis siekiama; sankcijos turi būti proporcingos pažeidimo sunkumui, o atitinkamam asmenų ratui neturi būti užkraunama našta vien tik tam, kad būtų pasiektas kitiems asmenims mažai reikšmingas tikslas. Šiuo atveju, paminėtina, jog proporcingumo principas yra neatsiejamai susijęs su teisingumo principu, reiškiančiu moralinę žmogaus nuostatą ir kriterijų, pagal kurį vertinami visi asmenų poelgiai, t. y. įgyvendinant teisingumą, reikalaujama, kad asmeniui skiriama sankcija būtų proporcinga padarytam teisės pažeidimui.⁶ Tad nenuostabu, kad proporcingumo principas siejamas ir su Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, kurioje šis principas yra svarbus ginčų sprendimo metu.

ETT byloje C-66/82⁷ analizuojant proporcingumo principo taikymo specifiką buvo nurodyta, jog: „*siekiant nustatyti, ar Bendrijos teisės nuostata neprieštarauja proporcingumo principui, pirmiausia reikia išsiaiškinti, ar joje numatytos priemonės tikslui pasiekti atitinka paties tikslo svarbą ir, antra, ar jos tikrai yra būtinos tam tikslui pasiekti*“.

ETT, spręsdamas klausimą dėl Tarybos direktyvos 88/146, draudžiančios gyvulius auginančiuose ūkiuose naudoti tam tikrus hormoninius preparatus, galiojimo, byloje C-331/88⁸ teigė, jog jis „*nuolat pabrėžia, kad proporcingumo principas yra vienas bendrųjų Bendrijos teisės principų. Remiantis šiuo principu, ekonominės veiklos draudimo teisėtumas priklauso nuo to, ar draudžiančios priemonės yra tinkamos ir būtinos aptariamo teisės akto numatytiems teisėtiems tikslams pasiekti. Tada, kai reikia išsirinkti vieną iš kelių priemonių, išeitis turėtų būti - mažiausiai komplikauta priemonė, o atsiradę nuostoliai negali būti neproporcingi pasiektiems tikslams.*“.

ETT šiame sprendime taip pat pabrėžė, kad Bendrijos veiksmais sukeltos net ir pakankamai nepalankios finansinės pasekmės tam tikriems prekybininkams gali būti pateisinamos, jei siejami tikslai yra išties tokie svarbūs, kad gali tai pateisinti. Be to, turėdamas galvoje teisminę peržiūrą, ETT pabrėžė, kad, kalbant apie bendrą žemės ūkio politiką, Bendrijos įstatymų leidėjai turi atitinkamą diskrecijos teisę (suteiktą politinių įgaliojimų ribose) ir kad priimtos priemonės legalumas minėtoje sferoje gali būti kvestionuojamas tik tuo atveju, jei konkreti priemonė būtų visiškai netinkama kompetentingos institucijos siekiamam tikslui įgyvendinti.

⁵ Usher. J. A. Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai. Naujoji Rosma. Vilnius. 2001. p. 49.

⁶ Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A., Gylys A., Kalesnykas R., Pranevičienė B., Rusinas E., Šedbaras S., Urmonas A., Žilinskas D. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis// Vilnius. Mykolo Romerio universitetas. 2005.

⁷ ETT 1983 m. vasario 23 d. sprendimas byloje C-66/82 *Fromançais SA v. Fonds d'orientation et de régularisation des marchés agricoles (FORMA)*.

⁸ ETT 1990 m. lapkričio 13 d. sprendimas byloje C-331/88 *The Queen v Minister of Agriculture, Fisheries and Food and Secretary of State for Health, ex parte: Fedesa and others*.

Byloje C-359/92 (*Vokietija prieš Tarybą*)⁹ ETT pažymėjo, kad „*proporciumo principas reikalauja, jog Bendrijos institucijų taikomos priemonės būtų tinkamos užsibrėžtiems tikslams pasiekti, nesiimant to, kas nėra būtina.*“.

Proporciumo principo turinį ir jo taikymo ypatumus išdėstė generalinis advokatas M. Poiares Maduro pateiktoje išvadoje byloje C-434/04¹⁰. Pateiktoje generalinio advokato išvadoje buvo atskleistas proporciumo principas per atitinkamus toliau nurodytus kriterijus. Minėtoje išvadoje buvo nurodyta, jog: „*Teisingumo Teismas, peržiūrėdamas valstybės narės priimtos priemonės proporciumą, praktiškai taiko vieną ar daugiau iš trijų subkriterijų. Pirmasis yra tinkamumo kriterijus: nagrinėjama priemonė turi iš tikrųjų prisidėti prie siekiamo tikslo. <...> Klausimas, į kurį reikia atsakyti, taikant tinkamumo kriterijų, yra toks: ar priemonė apskritai turi kokios nors naudos teisėtiems tikslams, kuriais remiasi valstybė narė. Kai taip nėra, priemonė iš esmės pažeidžia proporciumo principą. Antrasis kriterijus susijęs su priemonės būtinumu. Apibūdinant tiksliau: jis susijęs su klausimu, ar galima realiai pasinaudoti alternatyvia priemone, kuri leistų taip pat veiksmingai apsaugoti valstybės narės teisėtus tikslus, bet mažiau apribotų laisvą prekių judėjimą. Kitaip tariant: ar valstybė narė, skyrusi tiek pat išteklių alternatyviai priemonei, galėtų pasiekti tą patį rezultatą mažiau paveikdama Bendrijos vidaus prekybą? <...> Doktrinoje dažnai nurodomas „proporciumas stricto sensu“ kaip trečiasis kriterijus. Šis proporciumo vertinimo aspektas galėtų būti apibūdinamas taip: kuo didesnė žala laisvam prekių judėjimui, tuo didesnė svarba turi būti tenkinant tikslą, kuriuo remiasi valstybė narė. Todėl valstybė narė turi įrodyti, kad apsaugos lygis, kurį ji skiria teisėtam tikslui apsaugoti, yra proporcingas tai žalai, kuri daroma Bendrijos vidaus prekybai. Skirtumas nuo antrojo kriterijaus yra tas, kad dėl trečiojo kriterijaus iš valstybės narės gali būti reikalaujama priimti priemonę, kuri mažiau riboja Bendrijos vidaus prekybą, net jei tai lemtų mažesnę teisėtų interesų apsaugą.*“

Kitoje ETT nagrinėtoje byloje C-338/04¹¹ nurodyta, jog: „*Nors valstybės narės gali nekliudomos nustatyti savo politikos azartinių lošimų srityje tikslus ir, jei reikia, tiksliai apibrėžti siektiną apsaugos lygį, apribojimai, kuriuos jos nustato, vis dėlto turi atitikti Teisingumo Teismo praktikoje nustatytus proporciumo reikalavimus. Vadinasi, reikia atskirai nagrinėti kiekvieną nacionalinės teisės aktais nustatytą apribojimą visų pirma siekiant nustatyti, ar jis yra tinkamas valstybės narės nagrinėjamu atveju nurodytam tikslui ar tikslams įgyvendinti ir ar neviršija to, kas būtina jiems pasiekti. Bet kuriuo atveju šie apribojimai turi būti taikomi nediskriminuojant.*“.

⁹ ETT 1994 m. rugpjūčio 9 d. sprendimas byloje C-359/92 *Federal Republic of Germany v Council of the European Union*.

¹⁰ ETT 2006 m. liepos 13 d. Generalinio advokato M. Poiares Maduro išvada byloje C-434/04 *Jan-Erik Anders Ahokainen, Mati Leppik v. Virallinen syyttäjä*.

¹¹ ETT 2007 m. kovo 6 d. sprendimas byloje C-338/04 *Placanica*; ETT 2003 m. lapkričio 13 d. sprendimas byloje C-42/02 *Lindman*.

Šioje byloje pabrėžiama, kad proporcingumo principas neišvengiamai taikomas kiekvienoje srityje nustatant tam tikrus apribojimus, kurie negali būti diskriminuojantys, turi atitikti būtinumo ir tinkamumo kriterijus.

Nors proporcingumo principas skirtingai apibrėžiamas teisės doktrinoje, galima daryti išvadą, kad bendras bruožas yra tas, jog reikia nustatyti aptariamoms priemonėms pasirinkimo būtinybę ar jos tinkamumą, kuriuo ir vadovaujasi ETT.

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau nurodytą teisminę praktiką, darytina išvada, jog šio vieno iš bendrųjų ir pagrindinių ES teisės principų – proporcingumo principo - esmė: 1) visi ES institucijų priimami teisės aktai negali viršyti to, kas tinkama ir būtina siekiant teisėto teisės akto tikslo (atitinkamai taikoma ir ES/ valstybių narių institucijų veiksmų bei priemonių atžvilgiu); 2) kai galima pasirinkti tarp keleto tikslui pasiekti tinkamų priemonių, reikia pasirinkti mažiausiai asmenų teises ribojančią priemonę, o sukelti ribojimai turi būti proporcingi siekiamiems tikslams; 3) numatytos priemonės tikslui pasiekti turi atitikti jo svarbą ir turi būti būtinos tokiam tikslui pasiekti. Režiumuojant galima teigti, jog proporcingumo principas apibrėžtinai kaip tikslų ir priemonių, reikalingų tiems tikslams pasiekti, svarbos, būtinumo ir tinkamumo balansas.

1.2. Teisinio tikrumo (apibrėžtumo) principo samprata ETT praktikoje

Teisinio tikrumo, arba teisinio saugumo (apibrėžtumo), principas yra pakankamai glaudžiai susijęs su teisėtų lūkesčių principu. Minėtu principu yra remiamasi daugelyje ETT nagrinėjamų bylų, priimant atitinkamus sprendimus. Šis principas iš esmės reiškia, jog valstybės turi pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti ir gerbti teisiųjų santykių subjektų teises, teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius. Nors šio principo sąvoka nėra apibrėžta Europos Bendrijų sutartyje, tačiau šis principas, kaip orientyras, ETT plačiai naudojamas ir taikomas sprendžiant bylas ir aiškinant ES teisę.

Šio principo esmė – valstybinės valdžios ir valdymo institucijos privalo užtikrinti, kad asmenys galėtų išsiaiškinti jiems skirtas teisės normas ir turėtų galimybę pagrįstai numatyti tiek šių normų buvimą, tiek jų taikymo ir aiškinimo būdą. Su teisinio tikrumo principu yra glaudžiai susijęs teisėtai suteiktų teisių (*vested rights*) principas, kuris reiškia, jog, jei teisės buvo suteiktos asmeniui teisės norma, tai jų neleidžiama panaikinti ar suvaržyti vėlesniais teisės aktais. Tai susiję ir su *lex retro non agit* principu: teisės aktai visuomet laikomi neturinčiais atgalinės galios,

išskyrus tam tikras griežtas ir siauras išimtis, kaip pavyzdžiui, kai panaikina baudžiamumą ar švelnina bausmę¹².

Vienoje iš bylų¹³ ETT nustatė, kad teisinio tikrumo principas trukdo įsigalėti Europos Sąjungos teisės aktui ankstesne nei jis buvo skelbtas data. Tačiau nepaisant to, ES sprendimų atgalinis galiojimas nėra griežtai uždraustas, ETT yra nurodęs, jog tokio pobūdžio sprendimai turi tinkamai pagrįsti norimo atgalinio galiojimo priežastis (pagrįsta išimtis).

ETT teisinio tikrumo principą taiko siekdamas užtikrinti, kad ES institucijos asmenims suteiktų teisę nustatyti savo tikrąją padėtį. Vienas iš tokio principo taikymo aspektų apibrėžtas ETT nagrinėtoje byloje C-124/91¹⁴, kurioje buvo nurodyta, kad valstybės narės vyriausybė nepateikė informacijos, pagal kurią būtų galima nustatyti, jog pareiškėjai buvo įtariami teroristine veikla pagrįstai ir objektyviai. ETT konstatavo, kad pareiškėjų areštas nebuvo paremtas pagrįstu įtarimu, o toks valstybės nesugebėjimas užtikrinti žmogaus teisių apsaugos rodo teisinio tikrumo principo pažeidimą.

Byloje C-63/93¹⁵ ETT apibrėžė, jog teisinio tikrumo principas reikalauja, kad teisės taisyklės būtų aiškios ir tikslios, ir juo siekiama užtikrinti, kad ES teisės reguliuojamos situacijos ir teisiniai santykiai išliktų numatomi.

ETT, nagrinėdamas bylą C-101/85¹⁶, nurodė, jog pagrindinis teisinio tikrumo principo tikslas – užtikrinti, kad jokia viešojo administravimo institucijos priemonė nebūtų taikoma subjektams tol, kol šie apie ją nesužinos, o atgalinis galiojimas leidžiamas tik išimtiniais atvejais, t. y. jei tai reikalinga siekiant tam tikro tikslo ir jei yra užtikrinti teisėti lūkesčiai.

ETT nagrinėtoje byloje C-341/05¹⁷ buvo nurodyta, jog teisinio tikrumo principas reikalauja iš anksto informuoti apie sąlygas, kurių privaloma laikytis. Byloje C-313/99¹⁸ ETT nurodė, kad teisinio tikrumo principas, kaip bendrasis Europos Sąjungos principas, grindžiamas akivaizdžia būtinybe užtikrinti, kad teisės subjektai, kuriuos liečia valstybės administracinės priemonės, galėtų suprasti savo teisių ir pareigų apimtį šioje sferoje.

¹² R. Kalašnykas, I. Deviatnikovaitė. Kai kurių bendrųjų Europos Bendrijos teisės principų taikymo ypatumai administruojant viešąjį saugumą// Jurisprudencija. 2007. 4(94); 44-53.

¹³ ETT 1993 m. balandžio 1 d. sprendimas byloje C-260/91 ir C-261/91 *Diversint SA and Iberlacta SA v. Administración Principal de Aduanas e Impuestos Especiales de la Junquera*.

¹⁴ ETT 1990 m. rugpjūčio 30 d. sprendimas byloje C-124/91 *Fox, Campbell and Hartley v. Great Britain*.

¹⁵ ETT 1996 m. vasario 15 d. sprendime byloje C-63/93 *Fintan Duff, Liam Finlay, Thomas Julian, James Lyons, Catherine Moloney, Michael McCarthy, Patrick McCarthy, James O'Regan, Patrick O'Donovan v Minister for Agriculture and Food and Attorney General*.

¹⁶ ETT 1997 m. lapkričio 27 d. sprendimas byloje C-101/85 *F.-K. v. Germany*.

¹⁷ ETT 2007 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje C-341/05 *Laval un Partneri Ltd v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan and Svenska Elektrikerförbundet*.

¹⁸ ETT 2002 m. birželio 20 d. sprendimas byloje C-313/99 *Gerard Mulligan ir kiti prieš Minister for Agriculture and Food, Ireland ir Attorney General*.

Nagrinėdamas bylą C-376/02¹⁹ ETT išaiškino, kad: „Teisėtų lūkesčių ir teisinio tikrumo principai neprieštarauja tam, kad valstybė narė išimties tvarka ir siekdama užkirsti kelią tam, kad įstatymo leidybos metu būtų dideliu mastu naudojamos finansinės schemomis pridėtinės vertės mokesčio naštai sumažinti, kovai su kuriomis kaip tik ir numatoma priimti pakeitimo įstatymą, nuspręstu, kad šis įstatymas galioja atgaline data, jeigu tokiomis aplinkybėmis, kurios susiklostė pagrindinėje byloje, ūkio subjektai, vykdančys ūkinę veiklą, kuriai yra skirtas šis įstatymas, buvo informuoti apie tai, kad įstatymas bus priimtas artimiausiu metu, ir apie numatomą jo galiojimą atgaline data taip, kad galėjo suprasti numatomo įstatymo pakeitimo pasekmes savo vykdomai veiklai.“.

Taigi, kaip matyti, iš aukščiau nurodytos ETT praktikos, teisinio tikrumo (apibrėžtumo) principas apibrėžiamas trimis aspektais: 1) galioja tik įstatymų nustatyta tvarka paskelbti teisės aktai; 2) įstatymai ir kiti administracinius teisinius santykius reglamentuojantys teisės aktai neveikia atgaline data (*lex retro non agit* principas), išskyrus atitinkamas išimtis (būtinai tinkamas tokios išimties taikymo pagrindimas); 3) teisės normomis suteiktos asmenims teisės negali būti panaikintos vėlesniais teisės aktais. Savo ruožtu, teisės subjektai yra įpareigoti domėtis galiojančia teise, o valstybės institucijos privalo sudaryti sąlygas teisės subjektams susipažinti su teisės normomis, kurios turi būti aiškios ir tikslios, kad bet kuris protingas asmuo sugebėtų iš teisės normos žodinės išraiškos suprasti savo teises ir pareigas. Būtent šios nuostatos sudaro prielaidas visiems asmenims susipažinti su teisės aktais ir būti garantuotiems, kad prieš juos nebus panaudoti tokie įstatymai ar kiti teisės aktai, kurių jie negalėjo žinoti, ar jų teisinių santykių turinį pakeis naujai priimti įstatymai, kurie, atsirandant jų teisėms ir pareigoms, dar negaliojo.

1.3. Teisėtų lūkesčių principo samprata ETT praktikoje

Teisėtų lūkesčių principas taip pat yra vienas iš dažniausiai taikomų bendrųjų ES teisės principų ETT praktikoje. Šis principas pradėtas taikyti ES teisėje 1970 – 1980 m. ir ilgainiui buvo pripažintas vienu iš fundamentaliųjų administracinės teisės principų.

ETT teisėtų lūkesčių principą pirmą kartą taikė ir paminėjo nagrinėdamas bylą C-81/72²⁰. Šioje byloje sprendimas buvo priimtas, kai Europos Komisija kreipėsi dėl Europos Tarybos patvirtinto akto panaikinimo, kuris pakeitė ankstesnį sprendimą, nustačiusį atitinkamus Europos Bendrijos pareigūnų atlyginimo apskaičiavimo kriterijus. Minėtu sprendimu Europos

¹⁹ ETT 2005 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje C-376/02 *Stichting „Goed Wonen“ prieš Staatssecretaris van Financiën*.

²⁰ ETT 1973 m. birželio 5 d. sprendimas byloje C-81/72 *Europos Bendrijų Komisija prieš Europos Bendrijų Tarybą*.

Tarybos nustatyta atlyginimų skalė buvo pripažinta negaliojančia, o sprendimas grindžiamas tuo, jog Europos Tarybos panaikintas sprendimas atitinkamiems pareigūnams buvo suteikęs tam tikrų lūkesčių.

ETT byloje C-112/77²¹ pabrėžia, kad teisėti lūkesčiai galioja kiekvienam, kas atsidūrė situacijoje, paskatinusioje puoselėti tam tikrus lūkesčius dėl tam tikrų administracinių veiksmų. Tačiau ETT pažymėjo, kad saugomi tik tokie lūkesčiai, kurie objektyviai yra sukelti administracijos veiksmų, o net tokie, kurie kilo iš individo subjektyvių vilčių, t. y. šis principas susijęs su pasitikėjimu administracija, o ne su lūkesčiais, kad individo prisiimta rizika pasiteisins. ETT pažymėjo, jog teisėtų lūkesčių principas negali tapti savarankiška individo pretenzija, ji teisėta esant konkrečiam administracijos elgesiui.

ETT nagrinėtoje byloje C-104/89²² teismas siekė apsaugoti įsipareigojimus vykdžiusių gamintojų specialią padėtį, palaikydamas jų teisėtus lūkesčius ir nurodydamas, jog Bendrija politikos tikslų siektų sąžiningai ir teisingai. Šioje byloje ETT pažymėjo, kad dėl pieno negaminimo, sąlygoto Bendrijos nustatytų apribojimų bei atitinkamų skatinimo priemonių politikos, gamintojams situacija tapo nepalanki, todėl įgyvendindamos naują rinkos reguliavimo politiką, Bendrijos institucijos turėjo atsižvelgti į gamintojų teisėtus lūkesčius.

Teisėti lūkesčiai taip pat susiję su administracine veikla. ETT, nagrinėdamas bylą C-344/85²³ pažymėjo, kad Komisijos sprendimas skirti baudą pieno gamintojams už produktų kvotos viršijimą pripažintinas negaliojančiu, kadangi gamintojo kvota buvo viršyta dėl to, jog iki tol Komisija toleravo papildomų produkcijos atsargų turėjimą, o gamintojas pasitikėjo iki tol dvejus metus egzistavusiomis sąlygomis, ko pasekoje, ETT nuomone, jam kilo teisėtų lūkesčių.

Teisėti lūkesčiai gali kilti ir dėl administracijos neveikimo, t. y. jeigu administracija atidėlioja sprendimo priėmimą gana ilgą laiką, tai gali sukelti teigiamo sprendimo lūkesčius. Byloje C-127/80²⁴ ETT pagrįstai tikėjosi, kad bus pripažinta, jog pagalba valstybei suteikta teisėtai, kadangi Europos Komisija daugiau nei dvejus metus sprendė, ar valstybės narės subsidija buvo gauta teisėtai. Tačiau tuo atveju, kaip buvo pažymėta ETT byloje *Italy v. Commission*²⁵, jeigu institucijos delsimas bent kiek priklausė nuo paties asmens, t. y. jeigu pareiškėjas taip pat iš dalies atsakingas dėl sprendimo vilkinimo, jo lūkesčiai nebus laikomi pagrįstais ir teisėtais.

²¹ ETT 1978 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje C-112/77 *Gesellschaft mbH in Firma August Töpfer & Co. v. Commission of the European Communities*.

²² ETT 1992 m. gegužės 19 d. sprendimas byloje C-104/89 *J.M. Mulder, W.H. Brinkhoff, J.M.M. Muskens, T. Twijnstra and Otto Heinemann v. Council of the European Union and Commission of the European Communities*.

²³ ETT 1987 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje C-344/85 *SpA Ferriere San Carlo v. Commission of the European Communities*.

²⁴ ETT 1982 m. sprendimas byloje C-127/80 *Grigan v. Commission of the European Communities*.

²⁵ ETT 1991 m. kovo 21 d. sprendimas byloje C-303/88 *Italian Republic v Commission of the European Communities*.

ETT byloje C-187/02 P²⁶ pažymėjo, jog: „*Primintina, viena, kad atsižvelgiant į Komisijos pagal EB sutarties 93 straipsnį vykdomos valstybės pagalbos kontrolės privalomąjį pobūdį įmonės pagalbos gavėjos iš esmės turi teisėtus lūkesčius pagalbos teisėtumo atžvilgiu tik tuo atveju, jeigu ji buvo suteikta laikantis šiame straipsnyje numatytos procedūros ir, antra, kad rūpestingas ūkio subjektas paprastai turi įsitikinti, kad šios procedūros buvo laikomasi*“.

ETT, taikydamas teisėtų lūkesčių principą, byloje²⁷ ne kartą pažymėjo, kad teisė remtis teisėtų lūkesčių apsauga, kuri yra vienas pagrindinių Bendrijos principų, užtikrinta kiekvienam asmeniui, esančiam tokioje padėtyje, kurioje Bendrijos administracija paskatino jo pagrįstų lūkesčių atsiradimą, suteikdama jam tikslias garantijas. Tokias garantijas, neatsižvelgiant į jų pateikimo formą, sudaro tiksli, nesąlyginė ir tikrovę atitinkanti informacija iš teisėtų ir patikimų šaltinių. Taigi dėl šio principo pažeidimo gali kilti Bendrijos atsakomybė. Vis dėlto ūkio subjektai turi prisiimti su jų veikla susijusią ekonominę riziką, atsižvelgiant į kiekvieno konkretaus atvejo aplinkybes.

Nagrinėdamas bylą T-347/03²⁸ ETT suformulavo tris sąlygas, kurias tenkinus atsiranda teisė reikalauti teisėtų lūkesčių apsaugos: pirmą, suinteresuotas asmuo iš Bendrijos valdžios institucijų patvirtintų ir patikimų šaltinių turi būti gavęs tikslus, besąlyginius ir tarpusavyje derančius patikinimus; antra, dėl šių patikinimų pobūdžio šiam asmeniui turi atsirasti teisėtų lūkesčių; trečia, šie patikinimai turi atitikti galiojančias taisykles.

Pagal nusistovėjusią ETT praktiką²⁹ bet kuris ūkio subjektas, kuriam institucija suteikė pagrįstų lūkesčių, gali remtis teisėtų lūkesčių apsaugos principu. Tačiau jei apdairus ir nuovokus ūkio subjektas galėjo numatyti jo interesus paveikiančios Bendrijos priemonės priėmimą, jis negali remtis šiuo principu po priemonės priėmimo. Be to, nors teisėtų lūkesčių apsaugos principas yra vienas iš pagrindinių Bendrijos principų, ūkio subjektai negali pagrįstai tikėtis išlaikyti egzistuojančią padėtį, kuri gali pasikeisti Bendrijos institucijoms įgyvendinant savo

²⁶ ETT 2004 m. lapkričio 11 d. sprendimas byloje C-187/02 P *Daewoo Electronics Manufacturing España SA (Demesa) and Territorio Histórico de Álava — Diputación Foral de Álava v. Commission of the European Communities*.

²⁷ Pirmosios instancijos teismo 2005 m. kovo 16 d. sprendimas byloje T-283/02 *EnBW Kernkraft GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją*; 2003 m. kovo 19 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-273/01 *Innova Privat-Akademie GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją*; 1998 m. liepos 21 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas bylose T-66/96 ir T-221/97 *Mellet prieš Teisingumo Teismą*; 2001 m. gruodžio 6 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-43/98 *Emesa Sugar prieš Tarybą*; ETT 1978 m. gegužės 25 d. sprendimas bylose 83/76 ir 94/76, 4/77, 15/77 ir 40/77 *HNL ir kt. prieš Tarybą ir Komisiją*; ETT 1986 m. birželio 24 d. sprendimas byloje C-267/82 *Développement ir Clemessy prieš Komisiją*; ETT 2006 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje T-333/03 *Masdar (UK) Ltd prieš Europos Bendrijų Komisiją*.

²⁸ ETT 2005 m. birželio 30 d. sprendimas byloje T-347/03 *Eugenio Branco, Lda v. Commission of the European Communities*.

²⁹ ETT 2004 m. liepos 15 d. sprendimas bylose C-37/02 ir C-38/02 *Di Lenardo Adriano Srl ir Dillexport Srl v. Ministero del Commercio con l'Estero*; ETT 2006 m. rugsėjo mėn. 7 d. sprendimas byloje C-310/04 *Kingdom of Spain v Council of the European Union*.

diskreciją, ypač tokioje srityje kaip bendras rinkos organizavimas, kurio tikslas yra nuolatinis derinimas su besikeičiančiomis ekonominėmis sąlygomis.

Kaip matyti iš ETT praktikos, teisėtų lūkesčių principas taikomas ir gali būti taikomas daugelyje situacijų („*Galimybė pasinaudoti teisėtų lūkesčių apsauga priklauso kiekvienam ūkio subjektui, kuriam institucija sukėlė pagrįstų vilčių.*“³⁰), tačiau iš tiesų taikant teisėtų lūkesčių principą ETT numatė pakankamai griežtus standartus besikreipiantiems dėl galimo šio principo pažeidimo. Pažymėtina, jog teisėtų lūkesčių apsaugos principas gina tik atsargaus ir supratingo individo teisėtus lūkesčius (pagrįstumo patikrinimas), o šiuo principu galima remtis tik tuomet, kai lūkesčiai yra teisėti (teisėtumo patikrinimas). Teismui vertinant, ar asmeniui buvo suteikti teisėti lūkesčiai, vadovaujamosi šiais kriterijais (atsakant į tam tikrus klausimus), t. y.: ar buvo pagrindas teisiniams lūkesčiams (tik galiojančios teisės normos pagrindu asmuo gali modeliuoti savo elgesį ir tikėtis teisėtų lūkesčių apsaugos); ar asmuo tikrai tikėjosi tam tikro veiklos rezultato teisėtumo (paties asmens veiklos kryptingumo įtaka teisėtų lūkesčių formavimuisi); ar asmens tikėjimas yra vertas apsaugos (tik teisėti lūkesčiai gali būti ginami, nes *ex injura non oritur jus* (lot. iš neteisės teisė neatsiranda))³¹.

Apibendrinus ETT praktiką taikant teisėtų lūkesčių principą, šio principo samprata apibrėžtina kaip kiekvieno asmens pagrįstas išankstinis tikėjimas, paskatintas ir sąlygotas administracinių veiksmų bei pateiktos tikslios, nesąlyginės ir tikrovę atitinkančios informacijos, jog jo veiksmai bei elgesys bus laikomi teisėtais, atitinkamai subjektinės teisės bus taip pat laikomos įgytomis teisėtais ir apsaugotos bei nesąlygos neigiamų padarinių.

Taigi, teisėti lūkesčiai – tai asmens tikėjimas savo veiklos teisėtumu ir tikėjimasis gauti teisėtų rezultatų. Teisėti lūkesčiai - tai atitinkama teisėta veikimo priemonė, kurią taikant pagrįstai tikimasi teisėtos pasekmės. Teisėta pasekmė – teisės aktuose numatytas atitinkamo veikimo rezultato legalumo įvertinimas. Tai yra valstybės teisės normose išreikštas įsipareigojimas jos piliečiams netaikyti sankcijų už tam tikrą veikimo būdą ir jo pasekmes laikyti visuotinai priimtiniomis ir siektinomis. Kitaip sakant, tai yra asmens veikimo laisvės būdų bei siekių teisėtumo išankstinis nustatymas.³² Teisėtų lūkesčių principas padeda išspręsti pagrindinį konfliktą tarp siekio apsaugoti individo pasitikėjimą, nulemtą administraciniais sprendimais, ir administratorių poreikio siekti besikeičiančių politikos tikslų.³³

³⁰ ETT 2005 m. kovo 10 d. sprendimas byloje C-342/03 *Kingdom of Spain v. Council of the European Union*.

³¹ Sirvydis A. Administracinės teisės principų praktinio taikymo aspektai. 2010. Ciklonas.

³² B. Pranevičienė. Teisėtų lūkesčių principo samprata ir teisėtų lūkesčių apsaugos modeliai Europos Sąjungos administracinėje erdvėje// *Jurisprudencija*. 2007. 6(96); 43-48.

³³ Schonberg S. J. *Legitimate expectations in administrative law*. Oxford. University Press. 2000.

1.4. Nediskriminavimo (lygybės) principo samprata ETT praktikoje

Nediskriminavimo principas yra įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo³⁴ 18 str. („*Sutarčių taikymo srityje, nepažeidžiant jose esančių specialių nuostatų, draudžiama bet kokia diskriminacija dėl pilietybės.*“), 40 str. („*Bendra organizavimo forma siekiama tik tų tikslų, kurie yra nurodyti 39 straipsnyje, ir Sąjungoje pašalinama bet kokia gamintojų ar vartotojų diskriminacija. Bet kuri bendra kainų politika grindžiama bendrais kriterijais ir vienodais apskaičiavimo metodais.*“) ir 157 str. („*Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad būtų taikomas principas už vienodą ar vienodos vertės darbą abiejų lyčių darbuotojams mokėti vienodą užmokestį*“ (nediskriminavimas dėl lyties)) (jis taip pat taikomas asmenų, prekių, paslaugų, kapitalo judėjimo srityse) bei plėtojamas ir aiškinamas ETT praktikoje.

Nediskriminavimo principo esmė - panašiomis aplinkybėmis su asmenimis negalima elgtis skirtingai, ir skirtingomis aplinkybėmis vienodai, nebent toks elgesys pateisinamas objektyviomis aplinkybėmis.

Iš tikrųjų pagal nusistovėjusią ETT praktiką³⁵ nediskriminavimo principas reikalauja, jog panašios situacijos nebūtų traktuojamos skirtingai, o skirtingos situacijos nebūtų traktuojamos vienodai, išskyrus atvejus, kai toks traktavimas yra objektyviai pateisinamas.

ETT nagrinėtoje byloje C-422/02 P³⁶ nediskriminavimo principas buvo prilygintas vienodo traktavimo principui, nurodant, kad iš esmės tai tik dvi to paties bendro Bendrijos teisės principo, kuris draudžia, pirma, skirtingai traktuoti vienodas situacijas ir, antra, vienodai traktuoti skirtingas situacijas, išskyrus tuos atvejus, kai objektyvios priežastys pateisina tokį traktavimą, formos.

Taigi, kaip matyti, iš nuolatinės ETT praktikos išplaukia, kad nediskriminavimo principas reikalauja, jog panašios situacijos nebūtų traktuojamos skirtingai (atitinkamai skirtingos situacijos - vienodai), jei tam nėra objektyvaus pagrindo ar priežasties. ETT praktikoje nediskriminavimo principas dažnai taikomas tiek nagrinėjant bylas dėl nediskriminavimo ES valstybių narių mastu, tiek dėl nediskriminavimo konkrečių asmenų atžvilgiu jiems teikiant

³⁴ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010. http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190lrc_002.pdf

³⁵ 1984 m. gegužės 18 d. ETT sprendimas byloje C-15/83 *Denkavit Nederland*; 1986 m. lapkričio 25 d. ETT sprendimas byloje 201/85 ir 202/85 *Klensch ir kt.*; 1995 m. liepos 13 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-466/93, T-469/93, T-473/93, T-474/93 ir T-477/93 *O'Dwyer ir kt. prieš Tarybą*; 1995 m. spalio 17 d. ETT sprendimas byloje C-44/94 *Fishermen's Organisations ir kt.*; 1998 liepos 14 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-119/95 *Hauer prieš Tarybą ir Komisiją*; 2005 m. liepos 12 d. ETT sprendimas byloje C-403/03; 2006 m. kovo 30 d. ETT sprendimas byloje C-87/03; 2006 m. spalio 26 d. ETT sprendimas byloje C-248/04; 2006 m. gruodžio 12 d. ETT sprendimas byloje T-373/94.

³⁶ 2005 m. sausio 27 d. ETT sprendimas byloje C-422/02 P.

paslaugas, parduodant ir perkant prekes, investuojant, jų lyties, amžiaus, profesijos, religijos, pilietybės ir kt. aspektu.

1.5. Gero administravimo principo samprata ETT praktikoje

Gero administravimo principas susiformavo ETT praktikoje, o vėliau, kaip norminis orientyras, buvo įtvirtintas 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje pasirašytos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau - Chartija)³⁷ 41 straipsnyje. Būtent šiame Chartijos 41 straipsnyje buvo apibrėžtos gero administravimo sąlygos, garantuojančios kiekvienam asmeniui teisę reikalauti, kad ES institucijos jo reikalus tvarkytų nešališkai, sąžiningai ir per protingą laiką (terminą). Chartijos 41 straipsnyje įtvirtinti esminiai gero administravimo principai, kurie savo ruožtu buvo diegiami teismų praktikos pagrindu, t. y. teisė būti išklausytam, teisės susipažinti su byla, administracijos pareiga paaiškinti sprendimų priežastis, teisė reikalauti žalos atlyginimo, galimybė kreiptis ir gauti atsakymus bet kuria iš sutartyse vartojamų kalbų³⁸. Tai jokių būdu nėra baigtinis teisių, kurios yra gero administravimo principo dalis, sąrašas, juolab kad ETT plėtoja šio principo sampratos aiškinimą.

ETT pateiktoje išvadoje Generalinis advokatas Mengozzi nurodė, kad gero administravimo principas, kaip žinoma, atsirado bylų praktikoje³⁹ ir tik neseniai jis „konsoliduotas“ Chartijos 41 straipsnyje. Nors gero administravimo principo parametrai šiek tiek neapibrėžti, neabejotina, kad dabar jį reikia vertinti kaip vieną pagrindinių Europos Sąjungos teisės principų. Šį principą galima identifikuoti daugelyje bylų praktikos teiginių, nepaisant to, ar jis aiškiai nurodomas. Pavyzdžiui, tai bylos, kuriose administracinių institucijų buvo reikalaujama savo iniciatyva dėl „rūpestingo ir nešališko“ skundo išnagrinėjimo atsižvelgti į daugelį klausimų, kurių nenurodė pareiškėjas⁴⁰; arba bylos, kuriose buvo įtvirtinta pareiga išklausti asmenį, kuriam priemonė sukėlė neigiamų pasekmių, net jeigu tokios teisės būti išklausytam nesuteikė taikytini teisės aktai⁴¹; arba galiausiai bylos, kuriuose buvo konstatuota, kad Komisija turi pareigą rūpestingai ir kruopščiai išnagrinėti visą informaciją, kuri jau buvo

³⁷ ES pagrindinių teisių chartija/<http://eurlex.europa.eu/lt/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303LT.01000101.htm>.

³⁸ ES teisės doktrinoje gero administravimo principas aiškinamas, kaip susidedantis iš tokių po-principių/ dalių: administracinio sąžiningumo, nuoseklumo, kruopštumo, informavimo, pareigos neklaidinti, pareigos paaiškinti, pareigos pagrįsti.// John A. Usher. Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai.// Vilnius. Naujoji Rosma. 2001.

³⁹ ETT 2005 m. vasario 22 d. sprendimas byloje C-141/02 *Komisija prieš max.mobil* ; ETT 1983 m. spalio 19 d. sprendimas byloje C-179/82 *Lucchini Siderurgica prieš Komisiją*; 1992 m. kovo 31 d. sprendimas byloje C-255/90 *Burban prieš Parlamentą*.

⁴⁰ ETT 1998 m. balandžio 2 d. sprendimas byloje C-367/95 *Komisija prieš Sytraval ir Brink's Pranzūciją*.

⁴¹ ETT 1991 m. lapkričio 21 d. sprendimas byloje C-269/90 *Technische Universität München*.

pateikta per procedūrą⁴². Savo ruožtu Chartijoje nurodytos tokios pagrindinės gero administravimo principo prielaidos: kiekvieno asmens teisė būti išklausytam, prieš taikant individualią priemonę, kuri jam turėtų neigiamą poveikį; asmens teisė susipažinti su savo byla; ir administracijos pareiga paaiškinti savo sprendimų priežastis. Be to, šis sąrašas nėra baigtinis, ir šį nebaigtinį pobūdį pabrėžia jo formuluotė: „į šią teisę įeina“⁴³.

Ne vienoje byloje⁴⁴ ETT yra nurodęs, kad Bendrijos institucijų atžvilgiu, protingo termino laikymasis yra gero administravimo principo aspektas ir kyla iš pagrindinio teisinio tikrumo reikalavimo. Protingo termino laikymasis ETT praktikoje⁴⁵ traktuojamas kaip institucijos ar tam tikro administracinio subjekto vadovavimasis kruopštumo principu, pažymint, jog net ir tais atvejais, kai nėra nustatyti specialūs terminai ar konkreti pareiga duoti atsakymą, institucijos privalo atsakyti į paklausimus. Kaip vieną iš kruopštumo principo aspektų ETT laiko ir institucijų pareigą informuoti (tai apima pareigą neklaidinti⁴⁶, paaiškinti⁴⁷ ir pagrįsti⁴⁸) suinteresuotus asmenis.⁴⁹

Byloje T-59/07⁵⁰ ETT nurodė, kad viena iš Bendrijos teisės sistemos administracinėse procedūrose suteikiamų garantijų yra gero administravimo principas, su kuriuo siejama kompetentingos institucijos pareiga rūpestingai ir nešališkai išnagrinėti visas reikšmingas bylos aplinkybes. Tokios pozicijos nagrinėjant bylas bei taikant gero administravimo principą laikosi ir Pirmosios instancijos teismas⁵¹. Gero administravimo principo pažeidimas gali lemti atitinkamo sprendimo panaikinimą, jei nustatyta, kad nesant šio pažeidimo minėto sprendimo turinys būtų kitoks⁵².

⁴² ETT 1991 m. spalio 22 d. sprendimas byloje C-16/90 *Nölle*.

⁴³ Generalinio advokato Mengozzi išvada, pateikta 2010 m. vasario 23 d. byloje C-290/07 P *Europos Komisija prieš Scott SA*.

⁴⁴ ETT 2004 m. spalio 5 d. sprendimas byloje T-144/02 *Richard J. Eagle v. Europos Bendrijų Komisija*; ETT 1997 m. kovo 18 d. sprendimas byloje C-282/95 P *Guérin automobiles v. Komisija*; ETT 1972 m. liepos 14 d. sprendimas byloje C-52/69 *Geigy v. Komisija*.

⁴⁵ ETT 1983 m. lapkričio 8 d. sprendimas bylose C-96-102/82, C-104/82, C-105/82, 108/82 ir C-110/82 *NV IAZ International Belgium and others v. Commission of the European Communities*

⁴⁶ ETT 1975 m. vasario 4 d. sprendimas byloje *Continentale France v. Council*; ETT 1980 m. liepos 11 d. sprendimas byloje C-137/79 *Kohll v. Commission*; ETT 1981 m. spalio 27 d. sprendimas byloje C-786/79 *Gerhard Venus and Wolfgang Obert v Commission and Council of the European Communities*.

⁴⁷ ETT 1983 m. liepos 14 d. sprendimas byloje C-144/82 *Detti v. Court of Justice*; ETT 1984 m. kovo 15 d. sprendimas byloje C-64/82 *Tradax v. Commission*.

⁴⁸ ETT 1963 m. liepos 4 d. sprendimas byloje C-24/62 *Germany v. Commission*; ETT 1992 m. birželio 4 d. sprendimas byloje C-189/90 *Cipeke v. Commission*.

⁴⁹ ETT 1991 m. birželio 27 d. sprendimas byloje C-49/88 *Al-Jubail Fertilizer Company (Samad) ir Saudi Arabian Fertilizer Company (Safco) prieš Europos Bendrijų Tarybą*.

⁵⁰ ETT 2011 m. liepos 13 d. sprendimas byloje T-59/07 *Polimeri Europa SpA prieš Europos Komisiją*.

⁵¹ 1992 m. sausio 24 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-44/900 *La Cinq prieš Komisiją*; 2008 m. birželio 18 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-410/03 *Hoechst prieš Komisiją*.

⁵² 1975 m. gruodžio 16 d. ETT sprendimas bylose 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ir 114/73 *Suiker Unie ir kt. prieš Komisiją*.

Kaip nurodyta vienoje iš ETT bylų⁵³, gero administravimo principas yra Bendrijos teisės sistemoje įtvirtintų garantijų administracinėse procedūrose dalis. Iš nusistovėjusios ETT praktikos⁵⁴ matyti, kad kompetentingos institucijos pareiga kruopščiai ir nešališkai išnagrinėti visus bylai reikšmingus įrodymus yra susijusi su gero administravimo principu.

Byloje C-428/05⁵⁵ ETT nurodė, jog gero administravimo principas draudžia viešajai administracijai bausti sąžiningai veikiančią ūkio subjektą už procedūros taisyklių pažeidimą, nors šį pažeidimą sukelia pačios administracijos elgesys.

ETT kai kuriose bylose⁵⁶ pasisakė, kad gero administravimo principas pats nesuteikia teisių privatiems asmenims, išskyrus, kai jis išreiškia specifines teises 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje paskelbtos Chartijos 41 straipsnio prasme, pavyzdžiui, teisę, kad asmens reikalai būtų tvarkomi nešališkai, sąžiningai ir per kuo trumpesnę laiką, teisę būti išklaustam, teisę susipažinti su savo byla, teisę, kad būtų pagrįsti jo atžvilgiu priimami sprendimai.

Kaip vieną iš gero administravimo principo aspektų ETT yra nurodęs ir kompetentingų institucijų pareigą neatskleisti informacijos tretiesiems asmenims, kol nėra priimtas galutinis sprendimas. Pavyzdžiui, byloje T-15/02⁵⁷ ETT nurodė, kad: „*Primintina, kad kol sankcija nėra galutinai patvirtinta ir paskelbta, rungimosi procese, kuriame gali būti paskirtos nuobaudos, siūlomos sankcijos pobūdis ir quantum pagal savo prigimtį laikomos profesinė paslaptimi. Šis principas kyla, be kita ko, iš būtinybės gerbti suinteresuotojo asmens reputaciją ir orumą, kol jis nėra nubaustas. Be to, Komisijos pareiga neatskleisti spaudai tikslios informacijos apie numatytą sankciją sutampa ne tik su jos pareiga gerbti profesinę paslaptį, bet ir su gero administravimo principu*“.

Taigi, apibendrinant ETT praktikoje taikomo ir aiškinamo gero administravimo principo sampratą, nurodytina, jog gero administravimo principas susideda iš keleto sudedamųjų dalių, t. y. gero administravimo principas apima administravimo institucijų pareigą rūpestingai, kruopščiai ir nešališkai išnagrinėti pateiktą informaciją/ skundą bei visas reikšmingas aplinkybes, pareigą išklausti asmenį, pareigą informuoti suinteresuotus asmenis (pareigų neklaidinti, paaiškinti ir pagrįsti „trejybė“), atitinkamai pareigą neatskleisti privačios informacijos

⁵³ 2006 m. kovo 15 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje R-15/02 *BASF prieš Komisiją*.

⁵⁴ 2008 m. birželio 18 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-410/03 *Hoechst prieš Komisiją*; 1992 m. sausio 24 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-44/90 *La Cinq prieš Komisiją*; 1993 m. birželio 29 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-7/92 *Asia Motor France ir kt. prieš Komisiją*; 2002 m. kovo 20 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-31/99 *ABB Asea Brown Boveri prieš Komisiją*; 2003 m. rugsėjo 30 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-191/98, T-212/98 – T-214/98 *Atlantic Container Line ir kt. prieš Komisiją*.

⁵⁵ 2007 m. birželio 21 d. ETT sprendimas byloje C-428/05 *Firma Laub GmbH & Co. Vieh & Fleisch Import-Export v. Hauptzollamt Hamburg-Jonas*.

⁵⁶ 2001 m. gruodžio 6 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-196/99 *Area Cova ir kt. prieš Tarybą ir Komisiją*; 2006 m. spalio 4 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-193/04 *Hans-Martin Tillack v. Europos Bendrijų Komisiją*.

⁵⁷ ETT 2006 m. kovo 15 d. sprendimas Byloje T-15/02 *BASF AG v. Europos Bendrijų Komisiją*.

tretiesiems asmenims, pareigą laikytis protingų ir kaip įmanoma trumpesnių terminų atliekant administracinius veiksmus.

1.6. *Non bis in idem* principo samprata ETT praktikoje

Non bis in idem (lot.) principas reiškia, jog niekas negali būti baudžiamas du kartus už tą patį.

ETT, nagrinėdamas vieną iš bylų⁵⁸, nurodė, jog tam kad būtų taikomas *non bis in idem* principas, yra nustatytos trys sąlygos: faktinių aplinkybių, pažeidėjo ir saugomo teisinio gėrio tapatumas. Taigi šis principas draudžia, siekiant apsaugoti tą patį teisinį gėrį, tą patį asmenį už tą patį neteisėtą elgesį bausti daugiau kaip vieną kartą. Taikant sankcijas už konkurencijos taisyklių pažeidimą, *non bis in idem* principas netaikomas tokiose situacijose, kai taikomos trečiųjų valstybių teisinės sistemos ir kai, remdamosi savo kompetencija, veikia šių valstybių konkurenciją prižiūrinčios valdžios institucijos.

Byloje T-43/02⁵⁹ ETT pasisakė, kad *non bis in idem* principas draudžia du kartus bausti tą patį asmenį už tą pačią neteisėtą veiką, siekiant apsaugoti tą patį teisinį interesą. ETT vėlgi nurodė, jog šiam principui taikyti reikalingos trys kumuliacinės sąlygos, t. y. faktinių aplinkybių vienodumas, tas pats pažeidėjas ir tas pats ginamas teisinis interesas. Pasak teismo, įmonės atžvilgiu dėl to paties neteisėto elgesio gali būti teisėtai vykdomos paralelios procedūros ir jai gali būti skirtos dvi sankcijos, iš kurių vieną skiria atitinkama kompetentinga valstybės narės institucija, o kitą – atitinkama Bendrijos institucija, jeigu tokiomis procedūromis siekiama skirtingų tikslų ir jeigu pažeistos normos nėra tos pačios. Todėl *non bis in idem* principas juo labiau negali būti taikomas tokiu atveju, kai Komisijos ir trečiosios valstybės valdžios institucijų procedūromis bei skirtomis sankcijomis akivaizdžiai siekiama skirtingų tikslų. Iš tikrųjų pirmuoju atveju siekiama apsaugoti neiškreiptą konkurenciją Europos Sąjungos teritorijoje ar Europos ekonominėje erdvėje, o antruoju – apsaugoti trečiosios valstybės rinką. Todėl sąlyga dėl ginamo teisinio intereso tapatumo, kuri būtina *non bis in idem* principui taikyti, nėra tenkinama šiuo atveju.

Analogiškai dėl *non bis in idem* principo taikymo pasisakė ir generalinis advokatas pateiktoje išvadoje ETT byloje⁶⁰, nurodydamas, jog: „*Pirmiausia reikia pažymėti, kad non bis in idem principas draudžia, siekiant to paties teisinio intereso apsaugos, tam pačiam asmeniui*

⁵⁸ ETT 2004 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje T-410/03 *Hoechst GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją*.

⁵⁹ 2006 m. rugsėjo 27 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-43/02 *Jungbunzlauer AG prieš Europos Bendrijų Komisiją*.

⁶⁰ 2007 m. sausio 18 d. Generalinio advokato Ján Mazák pateikta išvada byloje *SGL Carbon AG v. Europos Bendrijų komisiją*.

antrą kartą skirti sankciją už tą pačią neteisėtą veiką. Pagal nusistovėjusią teismų praktiką, šis principas, kuris taip pat yra įtvirtintas EŽTK Protokolo Nr. 7 4 straipsnyje, yra pagrindinis Bendrijos teisės principas, kurio laikymąsi užtikrina Bendrijos teismai. Galiausia, reikia priminti, kad šiam principui taikyti yra būtinos trys sąlygos: tos pačios faktinės aplinkybės, tas pats pažeidėjas ir tas pats saugomas teisinis interesas. Todėl pagal šį principą, siekiant tos pačios teisinės vertybės apsaugos, tam pačiam asmeniui negalima antrą kartą skirti sankcijos už tą patį neteisėtą elgesį.“.

Byloje T-343/08⁶¹ ETT priminė, kad pagal nusistovėjusią teismų praktiką *non bis in idem* principas, t. y. pagrindinis Bendrijos teisės principas, numatytas, be kita ko, 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje paskelbtos Europos Sąjungos pagrindinių laisvių chartijos⁶² 50 straipsnyje, konkurencijos teisės srityje draudžia Komisijai dar kartą bausti arba persekioti įmonę už antikonkurencinius veiksmus, už kuriuos ji buvo nubausta arba dėl kurių pripažinta neatsakinga ankstesniu neskundžiamu sprendimu⁶³. ETT vėlgi nurodė, jog tam, kad būtų taikomas *non bis in idem* principas, būtinos trys sąlygos: tos pačios faktinės aplinkybės, tas pats pažeidėjas ir tas pats saugomas teisinis interesas⁶⁴.

Apibendrinant aukščiau nurodytą ETT praktiką, darytina išvada, jog *non bis in idem* principas ES teisės taikymo ir aiškinimo aspektu reiškia, jog siekiant tos pačios teisinės vertybės apsaugos, tam pačiam asmeniui negalima antrą kartą skirti sankcijos už tą patį neteisėtą elgesį, t. y. šiam principui taikyti būtinos toliau nurodytos kumuliatyviosios sąlygos: 1) vienodos faktinės aplinkybės; 2) tas pats pažeidėjas; 3) tas pats ginamas teisinis interesas (gėris); 4) vienodas taikytinų sankcijų/ prievartos priemonių tikslas.

⁶¹ ETT 2011 m. gegužės 17 d. sprendimas byloje T-343/08 *Arkema France prieš Europos Komisiją*.

⁶² ES pagrindinių teisių

chartija/<http://eurlex.europa.eu/lt/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303LT.01000101.htm>.

⁶³ 1966 m. gegužės 5 d. ETT sprendimas byloje C-18/65 ir C- 35/65 *Gutmann prieš Komisiją*; 2002 m. spalio 15 d. ETT sprendimas bylose C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ir C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją*.

⁶⁴ 2004 m. sausio 7 d. ETT sprendimas bylose C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P.

II. EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS PRINCIPŲ, TAIKOMŲ ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOJE, SAMPRATA LVAT PRAKTIKOJE

Šioje darbo dalyje bus apžvelgiama pagrindinių bendrųjų ES teisės principų samprata ir turinys, kurie taikomi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau - LVAT) praktikoje, pateikiant konkrečių LVAT nagrinėtų bylų pavyzdžius, kartu akcentuojant pagrindinius taikomų ES teisės principų (atitinkamai administracinės teisės principų) požymius.

2.1. Proporcingumo principo samprata LVAT praktikoje

2004 m. vasario 20 d. nutartyje⁶⁵ LVAT nurodė, jog vienas iš viešojo administravimo principų, įtvirtintų tiek Viešojo administravimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 3 punkte, tiek ir Europos Bendrijų Teisingumo Teismo bei Lietuvos teismų jurisprudencijoje, yra proporcingumas. Šis principas be kita ko reiškia, kad administraciniame akte numatytas poveikio priemonių mastas bei griežtumas turi būti proporcingi administravimo tikslui. Šiuo požiūriu proporcingumą galima lyginti su protingumu. Proporcingumas taip pat reiškia, kad tam tikrais atvejais pernelyg griežtas ir mechaniškas įstatymo taikymas gali iškreipti tuo įstatymu siekiamą tikslą ir reikšti piktnaudžiavimą administraciniais įgaliojimais. Europos Bendrijų Teisingumo Teismas savo nuolatinėje praktikoje, analizuodamas proporcingumo principo taikymą ribojant ūkinę veiklą, yra pabrėžęs, jog kiekvieno ribojimo teisėtumas priklauso nuo to, ar draudžiančios priemonės yra tinkamos ir būtinos teisės akto numatytiems tikslams pasiekti. Tada, kai reikia pasirinkti vieną iš kelių priemonių, išėitis turėtų būti mažiausiai komplikauta priemonė, o atsiradę nuostoliai negali būti neproporcingi pasiektiems tikslams (žr. pvz. *C-331/88 The Queen v. Minister for Agriculture, Fisheries and Food, ex p FEDESA and others*). Todėl ir taikant ribojimus subjektams, užimantiems monopolinę ar vyraujančią padėtį atitinkamose rinkose, negalima paneigti šio subjekto teisių, uždedant jam neproporcingus įpareigojimus ir nemotyvuojant tokių įpareigojimų taikymo.

Pirmosios instancijos teismas viename iš sprendimų, kuris LVAT buvo paliktas nepakeistu, administracinėje byloje Nr. I-3570-580/2008⁶⁶ proporcingumo principą apibrėžė taip: „*Proporcingumo principas administracinėje teisėje reiškia, kad naudojamos prievartos priemonės pirmiausia turi atitikti nustatant draudimą siekiamus tikslus. Parenkant priemones reikalinga atsižvelgti, kad imantis tam tikrų priemonių būtų išvengta bereikalingo privačių asmenų teisių ir interesų ribojimo.*“.

⁶⁵ LVAT 2004 m. vasario 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹-362/2004.

⁶⁶ VAAT 2008 m. liepos 16 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-3570-580/2008.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2009 m. gegužės 29 d. sprendime⁶⁷, kurį LVAT peržiūrėjęs apeliacine tvarka paliko nepakeistą, akcentavo, jog administracinėje teisėje galioja principas, kad nuobauda turi būti proporcinga padaryto pažeidimo sunkumui, t. y. jo pavojingumui. Pažymėjo, kad Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad proporcingumo principas reiškia, kad administracinio sprendimo mastas ir jo įgyvendinimo priemonės turi atitikti būtinus ir pagrįstus administravimo tikslus. Atkreipė dėmesį į tai, jog Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime⁶⁸ konstatavo, kad, nustatant teisinius apribojimus bei atsakomybę už teisės pažeidimus, privalu paisyti protingumo reikalavimo, taip pat proporcingumo principo, pagal kurį nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos neturi varžyti asmens teisių labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti. Kiekvienu konkrečiu atveju nuobauda turi būti skiriama įvertinus padaryto nusižengimo žalą, atsižvelgiant į bendruosius teisingumo, protingumo, sąžiningumo bei proporcingumo principus, t. y. nuobaudos griežtumas turi atitikti nusižengimo mastą.

2009 m. gruodžio 7 d. nutartyje⁶⁹ LVAT remdamasis proporcingumo principu konkrečioje byloje, nurodė: „Teisėjų kolegija taip pat mano, kad iš konstitucinio teisinės valstybės principo teisės aktų leidėjui ir valstybės institucijoms išplaukia reikalavimas laikytis proporcingumo ir teisingumo principų, be kita ko, ir bendrosios žemės ūkio politikos srityje. Proporcingumo principas inter alia reikalauja, kad valstybės institucijų aktai ir veiksmai neviršytų to, kas tinkama ir būtina nagrinėjamų teisės aktų teisėtiems tikslams pasiekti, todėl kai galima rinktis tarp kelių tinkamų priemonių, reikia taikyti mažiausiai suvaržančią, o sukelti nepatogumai neturi būti neproporcingi nurodytiems tikslams.“. Pažymėtina, jog šioje byloje taikant proporcingumo principą buvo vadovaujama ir, teigtina, „pamatiniais“ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimais, t. y.: 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimu⁷⁰, kuriame teismas yra konstatavęs, kad: „<...> už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos teisės pažeidimui, turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi asmens varžyti akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti. Teisingumo ir teisinės valstybės konstituciniai principai reiškia ir tai, „kad tarp siekiamo tikslo ir priemonių šiam tikslui pasiekti, tarp teisės pažeidimų ir už šiuos pažeidimus nustatytų nuobaudų turi būti teisinga pusiausvyra (proporcija). Šie principai neleidžia nustatyti už teisės

⁶⁷ VAAT 2009 m. gegužės 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-1516-171/2009.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl valstybės tarnybos“// Valstybės žinios. 2004. Nr. 181-6708.

⁶⁹ LVAT 2009 m. gruodžio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-261-1429/2009.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl administracinių teisės pažeidimų ir mokesčių administravimo“// Valstybės žinios. 2000. Nr. 105-3318.

pažeidimus tokių nuobaudų, kurios būtų akivaizdžiai neproporcingos teisės pažeidimui bei siekiamam tikslui.“; bei 2001 m. spalio 2 d. nutarimu, kuriame išaiškinta, jog: „<...> įstatymu nustatant atsakomybę, taip pat jos įgyvendinimą, turi būti išlaikoma teisinga pusiausvyra tarp visuomenės ir asmens interesų, kad būtų išvengta nepagrįsto asmens teisių ribojimo. Remiantis šiuo principu įstatymais asmens teisės gali būti apribotos tik tiek, kiek yra būtina viešiesiems interesams ginti, tarp pasirinktų priemonių ir siekiamo teisėto ir visuotinai svarbaus tikslo privalo būti protingas santykis. Šiam tikslui pasiekti gali būti nustatytos tokios priemonės, kurios būtų pakankamos ir ribotų asmens teises ne daugiau negu yra būtina.“.⁷¹

2011 m. rugpjūčio 16 d. nutartyje⁷² LVAT, aiškindamas proporcingumo principo sąvoką bei jo taikymą konkrečioje situacijoje sprendžiant ginčą tarp mobiliojo ryšio tiekėjų ir viešojo administravimo subjekto (Ryšių reguliavimo tarnybos), iš esmės vėlgi remiasi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimuose⁷³ išvystyta proporcingumo principo samprata, t. y.: „Konstitucinis proporcingumo principas reiškia ir tai, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti“.

LVAT 2011 m. liepos 25 d. nutartyje⁷⁴ nurodė, jog: „Vienas iš viešojo administravimo principų, įtvirtintų tiek Europos Teisingumo Teismo, tiek ir Lietuvos teismų jurisprudencijoje, yra proporcingumas. Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta viešojo administravimo subjektų pareiga savo veikloje vadovautis proporcingumo principu, reiškiančiu, kad administracinio sprendimo mastas ir jo įgyvendinimo priemonės turi atitikti būtinus ir pagrįstus administravimo tikslus. Šis principas, be kita ko, reiškia, kad administraciniame akte numatytų poveikio priemonių apimtis ir griežtumas turi būti proporcingi administravimo tikslui, atitikti būtinus ir pagrįstus administravimo tikslus. Proporcingumo principas turėtų apsaugoti, kad tam tikrais atvejais pernelyg griežtas ir mechaniškas įstatymo taikymas neiškreiptų tuo įstatymu siekiamo tikslo ir nenulemtų piktnaudžiavimo administraciniais įgaliojimais.“.

⁷¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2001 m. spalio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisių pažeidimo kodekso 269 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2001. Nr. 85-2977.

⁷² LVAT 2011 m. rugpjūčio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-890/2011.

⁷³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas „Dėl apmokėjimo už darbą vidaus tarnybos sistemos pareigūnams“// Valstybės žinios. 2009. Nr. 148-6632; 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas „Dėl Konstitucinio Teismo aktų nuostatų, susijusių su pensijų ir atlyginimų mažinimu per ekonomikos krizę, išaiškinimo“// Valstybės žinios. 2010. Nr. 46-2219; 2010 m. birželio 29 d. nutarimas „Dėl teisėjų valstybinių pensijų“// Valstybės žinios. 2010. Nr. 134-6860.

⁷⁴ LVAT 2011 m. liepos 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2634/2011.

LVAT, nagrinėdamas administracinę bylą Nr. A⁴³⁸-2926/2011⁷⁵, pasisakė, jog pagal nusistovėjusią teismų praktiką, taip pat ir Europos Teisingumo Teismo praktiką, proporcingumo principas reikalauja, kad priimami sprendimai neviršytų to, kas yra tinkama ir būtina šių sprendimų tikslų įgyvendinimui, atsižvelgiant į tai, kad esant galimybei pasirinkti tarp daugelio tinkamų priemonių, reikia rinktis mažiausiai varžančią ir kad sukelti suvaržymai neturėtų būti per dideli siekiamų tikslų atžvilgiu (*Teisingumo Teismo 1998 m. gegužės 5 d. sprendimo National Farmers Union ir kt.*⁷⁶, C-157/96, Rink. p. 1-2211, 60 punktas ir *Pirmosios instancijos teismo 2002 m. rugsėjo 27 d. sprendimo Tideland Signal prieš Komisiją*⁷⁷, T-211/02, Rink. p. 11-3781, 39 punktas). Proporcingumo principas taip pat reikalauja, kad išimtys neperžengtų tinkamų ir būtinų nustatytam tikslui pasiekti ribų (*Teisingumo Teismo 1986 m. gegužės 15 d. sprendimo Jolinston*⁷⁸, 222/84, Rink. p. 1651, 38 punktas ir šio sprendimo 69 punkte minėto sprendimo *Hautala prieš Komisiją* 85 punktas). Teisėjų kolegijos nuomone, išimtinės teisės gražinti mokestinį ginčą iš naujo taikymas nagrinėjamu atveju nebūtų tinkamas ir prieštarautų teisinio proporcingumo principui, kadangi, kaip jau buvo minėta, byloje egzistuoja ir yra užtikrintos visos galimybės išspręsti ginčą teisme (pareiškėja turi galimybę tiesiogiai teismui pateikti savo detalius paaiškinimus ir atsikirtimus dėl mokestinio ginčo medžiagos).

2011 m. lapkričio 18 d. nutartyje LVAT, sprenddamas klausimą dėl administracinės nuobaudos dydžio ir adekvatumo padarytam pažeidimui, pasisakė, jog: „*ATPK 171² straipsnyje numatytas pažeidimas yra vienas iš pavojingiausių administracinių teisės pažeidimų finansų ir apskaitos srityje. Todėl vien tik simbolinės, apeliančios pageidavimus tenkinančios nuobaudos paskyrimas, akivaizdžiai neatitiktų administracinei nuobaudai keliamų tikslų. Tačiau taip pat reikia atsižvelgti ir į tai, jog konstituciniai teisingumo, teisinės valstybės principai suponuoja ir tai, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, jos turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti; tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus ir užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra (proporcingumas); įstatymu nustatant atsakomybę, taip pat jos įgyvendinimą, turi būti išlaikoma teisinga pusiausvyra tarp visuomenės ir asmens interesų, idant būtų išvengta nepagrįsto asmens teisių ribojimo; remiantis šiuo*

⁷⁵ LVAT 2011 m. gegužės 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2926/2011.

⁷⁶ ETT 1998 m. gegužės 5 d. sprendimas byloje C-157/96 *The Queen v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, Commissioners of Customs & Excise, ex parte National Farmers' Union, David Burnett and Sons Ltd, R. S. and E. Wright Ltd, Anglo Beef Processors Ltd, United Kingdom Genetics, Wyjac Calves Ltd, International Traders Ferry Ltd, MFP International Ltd, Interstate Truck Rental Ltd and Vian Exports Ltd.*

⁷⁷ 2002 m. rugsėjo 27 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-211/02 *Tideland Signal Ltd v. Commission of the European Communities.*

⁷⁸ ETT 1986 m. gegužės 15 d. sprendimas byloje C-222/84 *Marguerite Johnston v Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary.*

principu įstatymais asmens teisės gali būti apribotos tik tiek, kiek yra būtina viešiesiems interesams ginti, tarp pasirinktų priemonių ir siekiamo teisėto ir visuotinai svarbaus tikslo privalo būti protingas santykis; šiam tikslui pasiekti gali būti nustatytos tokios priemonės, kurios būtų pakankamos ir asmens teisės ribotų ne daugiau negu būtina (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. balandžio 10 d. nutarimas⁷⁹). Nagrinėjamoje byloje nustatyta pareiškėjos atsakomybę lengvinanti aplinkybė – gailėtis dėl padaryto pažeidimo, jokių atsakomybę sunkinančių aplinkybių nėra. Taip pat nagrinėjamoju atveju atsižvelgtina į sunkią jos materialinę padėtį, į tai, kad pažeidimu reali žala valstybės finansų sistemai nebuvo padaryta. Šios aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad administracinės nuobaudos tikslai gali būti pasiekti ir sušvelninus skirtą baudą iki 500 litų. Todėl apylinkės teismo nutarimas atitinkamai keistinas.“⁸⁰

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau nurodytą teisminę praktiką taikant proporcingumo principą, darytina išvada, jog proporcingumo principas reiškia, kad teisinės priemonės, administracinio sprendimo ar veiksmo mastas bei griežtumas turi būti būtini, tinkami ir proporcingi siekiamam tikslui (tarp priemonių ir tikslo turi būti pusiausvyra), o taikant atitinkamas priemones jos turi būti mažiausiai varžančios asmenų teises (viešo ir privataus intereso darna).

Kartu paminėtina, jog šis proporcingumo principas apibrėžtinai kaip administracinės teisės principas, iš esmės pasireiškiantis trimis aspektais: kuriant administracinę teisę, ją tobulinant ir taikant administracinę teisę. Administracinės teisės kūrimo prasme šis principas reiškiasi įstatymų ir kitų teisės aktų leidėjui nustatytu reikalavimu, kad teisės aktus priimti turinčio teisę subjekto veiksmai ir taikomos priemonės turi būti proporcingi siekiamiems tikslams, arba visuomenės gaunama nauda turi būti didesnė už praradimus, patiriamus dėl vienokių ar kitokių valdžios veiksmų.⁸¹ Administracinės teisės taikymo požiūriu proporcingumo principas reiškia, jog administracinės teisės pažeidimą padaręs asmuo turi būti atitinkamai nubaustas, t. y. administracinė nuobauda turi būti skiriama atsižvelgiant į padaryto teisės pažeidimo pobūdį, pavojingumo laipsnį, teisinio reguliavimo, kuriuo nustatytas tokios veikos neteisėtumas, tikslus, pažeidėjo asmenybę bei atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes (ATPK 30 str. 2 d.)⁸².

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. balandžio 10 d. nutarimas „Dėl priverstinai nuvežtos transporto priemonės negražinimo“// Valstybės žinios. 2009. Nr. 42-1624.

⁸⁰ LVAT 2011 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-1696-11.

⁸¹ Sirvydis A. Administracinės teisės principų praktinio taikymo aspektai. 2010. Ciklonas.

⁸² Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Vyriausybės Žinios. 1985. Nr. 1-1

2.2. Teisinio tikrumo (apibrėžtumo) principo samprata LVAT praktikoje

Kaip nurodyta LVAT 2007 m. vasario 19 d. sprendime⁸³, teisinio tikrumo, arba teisinio saugumo (apibrėžtumo), principas apima tokius aspektus, kaip teisėtai suteiktą teisę, t. y. vėlesniais teisės aktais negalima panaikinti bei suvaržyti teisių, kurias asmeniui suteikia teisės norma, todėl, pasak LVAT, neužtikrinus teisinio tikrumo, nebus užtikrintas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise. Tuo tarpu valstybė privalo vykdyti savo įsipareigojimus asmeniui, nes teisės akto neatitiktis kuriam nors konstituciniam teisinės valstybės principo elementui, kuriame yra integruojamos įvairios Konstitucijoje įtvirtintos ir jos saugomos vertybės bei diktuojami imperatyvai, reiškia, kad yra pažeistas konstitucinis teisinės valstybės principas.

LVAT taip pat pripažįsta ir paties teismo sprendimo įtaką teisinio apibrėžtumo principo įgyvendinime. Kaip nurodyta LVAT administracinių teismų praktikos biuletenyje⁸⁴, LVAT, nagrinėdamas bylas, akcentuoja, kad nemotyvuotas teismo sprendimas demokratinėje visuomenėje laikomas piktnaudžiavimo valdžia išraiška. Motyvuoti teismo sprendimai yra būtina sąlyga užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teismų sistema bei leidžia žmonėms numatyti galimus teismo sprendimus ir tokiu būdu užtikrinti teisinio aiškumo bei tikrumo principus. Tokie teismo sprendimai sudaro prielaidas suvienodinti teismų praktiką, užtikrinti, kad visi teismai vienodai suprastų ir aiškintų teisės normas, o teismo sprendimo motyvai sudaro prielaidas asmeniui veiksmingai pasinaudoti apeliacijos teise.⁸⁵

Pažymėtina, jog vienoje iš bylų⁸⁶ LVAT teisinio tikrumo principą interpretavo proceso teisės apsektu, nurodydamas, jog: „*Efektyvus teisingumo vykdymas ir teisinio tikrumo principas reikalauja, kad kiekvienas asmuo, kurio teisėms ar pareigoms administracinės bylos išsprendimas gali turėti įtakos, turėtų teisę dalyvauti procese.*“.

Teisėtų lūkesčių ir teisinio tikrumo principus LVAT aiškino ir administracinėje byloje Nr. A¹⁴-192/2005.⁸⁷ Šioje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl galimo ūkio subjekto teisėtų lūkesčių ir teisinio tikrumo pažeidimo, suteikus leidimą vykdyti tokią pačią ūkinę veiklą ir kitam ūkio subjektui. Ginčas buvo susijęs su savivaldybės funkcijos – prekybos ir kitų paslaugų teikimo tvarkos turgavietėse bei viešosiose vietose nustatymas – įgyvendinimu ir galinčiomis kilti pasekmėmis. Šioje byloje LVAT nurodė, kad teismuose gali būti ginami tik pagrįsti ir teisėti asmens lūkesčiai, o šio ginčo atveju tai reiškė, jog pareiškėjo lūkesčiai, kad, jam laimėjus konkursą dėl prekybos viešose vietose, daugiau tokių vietų tais pačiais metais nebus steigiamas,

⁸³ LVAT 2007 m. vasario 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. 16-05/2007.

⁸⁴ Administracinių teismų praktika Nr. 4. Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2004.

⁸⁵ Administracinių teismų praktika Nr. 9. Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2006.

⁸⁶ LVAT 2011 m. kovo 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P⁴³⁸-29/2011.

⁸⁷ LVAT 2005 m. vasario 17 d. nutartis byloje Nr. A¹⁴-192/2005.

galėtų būti ginami tik nustatant, kad galiojantys teisės aktai ar suinteresuotų asmenų sutartiniai įsipareigojimai įtvirtino atsakovo pareigą veikti atitinkamu būdu ir tuo pačiu – pareiškėjo teisę tokio elgesio reikalauti. LVAT nurodė, jog teisinės valstybės principas bendriausiąja prasme reiškia visuomenės gyvenimo tvarkymą pagal įstatymais įtvirtintas normas ir įstatymo viršenybės pripažinimą visose visuomenės veiklos srityse. Teisinio tikrumo principas reiškia asmens teisę tikėtis, kad jo subjektines teises ir pareigas (teisinį statusą) nustatantys teisės aktai bus pakankamai stabilūs. Šios bylos atveju naujų viešųjų prekybos vietų įsteigimas pareiškėjo subjektinių teisių ir pareigų nekeitė, todėl nebuvo pagrindo pripažinti, kad teisinio tikrumo principas buvo pažeistas. LVAT nurodė, kad galima preziumuoti, jog įsteigus naujas viešąsias prekybos vietas pasikeitė pareiškėjo verslo aplinka ir padėtis atitinkamoje rinkoje, tačiau rinkos ekonomikos sąlygomis tokia situacija yra normali, teisėta ir turi būti įvertinta versle veikiančių subjektų, svarstant galimą ūkinę riziką.

Vienoje iš bylų⁸⁸ LVAT nurodė, kad viešojoje teisėje veikiančias įstatymo viršenybės ir teisinio apibrėžtumo principai lemia tai, kad visi viešojo administravimo subjektai turi tik tokius įgaliojimus, kurie jiems yra suteikti konkrečiomis teisės aktų nuostatomis ir svarbu, kad tokios institucijos, vykdydamos įstatymais joms priskirtą veiklą, veiktų tik taip kaip numato teisės aktai.

2011 m. gegužės 24 d. sprendime⁸⁹ LVAT, taikydamas teisinio tikrumo principą, nurodė, jog Konstitucijos preambulėje įtvirtintas teisinės valstybės principas ir vienas iš kertinių šio, teisinės valstybės, principo elementų – teisinio saugumo (teisinio tikrumo) principas. Šio principo paskirtis – užtikrinti kiekvieno asmens pasitikėjimą savo valstybe ir teise, laiduoti saugų visuomenės gyvenimą. Teisinio saugumo principo privalu laikytis visoms valstybinės valdžios įstaigoms, pareigūnams, valstybės tarnautojams ir visiems kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kuriuos įstatymai įgalioja atlikti viešąjį administravimą. Pareiga laikytis teisinio saugumo imperatyvo įpareigoja visus viešojo administravimo subjektus užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti teisinių santykių subjektų teises, taip pat įgytas teises, gerbti teisėtus interesus bei teisėtus lūkesčius. Teisinėje valstybėje turi būti ginami visų asmenų teisėti lūkesčiai, kad įstatymo jiems suteiktos teisės valstybės institucijose bus įgyvendinamos laikantis įstatymo nustatytos tvarkos ir terminų.

Apibendrinant aukščiau minėtą LVAT praktiką, išskirtini šie teisinio tikrumo (apibrėžtumo) principo sampratos aspektai:

- teisėtai suteiktos teisės negalima panaikinti vėlesniais teisės aktais;
- asmuo turi teisę tikėtis, jog jo subjektines teises ir pareigas (teisinį statusą) nustatantys teisės aktai bus pakankamai stabilūs;

⁸⁸ LVAT 2011 m. lapkričio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-3068/2011.

⁸⁹ LVAT 2011 m. gegužės 24 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-931/2011.

- reikalavimas motyvuoti teismo sprendimus yra viena iš sąlygų užtikrinant visuomenės pasitikėjimą bei galimybę numatyti galimus teismo sprendimus;
- galimybės kiekvienam asmeniui dalyvauti procese, kuris turi ar gali turėti įtakos jo teisėms ar pareigoms, ypač neigiamų pasekmių prasme, užtikrinimas yra vienas iš teisinio tikrumo (apibrėžtumo) principų elementų;
- viešojo administravimo subjektai turi tik tokius įgaliojimus, kurie jiems suteikti konkrečiomis teisės aktų nuostatomis, ko pasekoje tokie subjektai, vykdydami įstatymais jiems priskirtą veiklą, privalo veikti tik taip, kaip numato teisės aktai.

2.3. Teisėtų lūkesčių principo samprata LVAT praktikoje

LVAT, taikydamas ir aiškindamas teisėtų lūkesčių principą formuojamoje teisminėje praktikoje, dažniausiai vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimuose pateiktais šio principo turinio išaiškinimais.

Antai nagrinėdamas vieną iš bylų⁹⁰ ir priimdamas 2009 m. balandžio 2 d. nutartį, LVAT nurodė, jog Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad vienas iš teisėtų lūkesčių principo elementų yra teisių, įgytų pagal Konstituciją, Konstitucijai neprieštaraujančius įstatymus ir kitus teisės aktus, apsauga. Pažymėtina, kad pagal Konstituciją santykiuose su valstybe yra saugomi ir ginami tik tie asmens lūkesčiai, kurie kyla iš pačios Konstitucijos ar įstatymų bei kitų teisės aktų, neprieštaraujančių Konstitucijai. Tik tokie asmens lūkesčiai santykiuose su valstybe laikomi teisėtais. Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs ir tai, kad asmenys, kurie pagal įstatymą įgijo tam tikras teises, turi teisę pagrįstai tikėtis, kad šios teisės nustatytą laiką bus išlaikytos ir įgyvendinamos. Toks asmuo gali pagrįstai tikėtis, kad ši jo teisė bus valstybės saugoma ir ginama.⁹¹ Minėtoje byloje LVAT nurodė, kadangi pareiškėjas įgijo subjektinę teisę gauti ligos pašalpą, kuri jam buvo pradėta mokėti, todėl ši jo pagal įstatymus įgyta teisė, laikantis konstitucinio teisėtų lūkesčių principo, galėjo būti panaikinta, t. y. ligos pašalpa nemokama, tik esant teisės aktuose numatytiems pagrindams. Kadangi teisės aktai nenumato, jog apdraustajam, kuris nedirba, tačiau laikino nedarbingumo metu gauna išėtinę išmoką, šios išmokos gavimo laikotarpiu nemokama ligos pašalpa, todėl atsakovas nepagrįstai nemokėjo pareiškėjui ligos pašalpos už atitinkamą laikotarpį. Esant tokiam teisiniam

⁹⁰ LVAT 2009 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr.A⁴⁴² - 111/2009.

⁹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl pareigūnų ir karių valstybinių pensijų“// *Valstybės žinios*. 2003. Nr. 68-3094; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo, Valstybinių pensijų įstatymo“// *Valstybės žinios*. 2003. Nr. 115-5221; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl valstybės tarnybos“// *Valstybės žinios*. 2004. Nr. 181-6708; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl pareigūnų ir karių valstybinių pensijų“// *Valstybės žinios*. 2008. Nr. 150-6106.

reguliavimui, teismas, aiškindamas teisės normas, negali paneigti pareiškėjo teisės gauti ligos pašalpą už minėtą laikotarpį, nes tokiu atveju būtų pažeistas konstitucinis teisėtų lūkesčių principas.

Teisėtų lūkesčių principą LVAT aiškino ir administracinėje byloje sprendamas ginčą dėl nuosavybės teisių atkūrimo⁹². Šioje byloje teismas nurodė, kad teisinėje valstybėje turi būti ginami visų asmenų teisėti lūkesčiai, kad įstatymo jiems suteiktos teisės valstybės institucijose būtų įgyvendinamos laikantis įstatymo nustatytos tvarkos ir terminų. Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių atkūrimo įstatymo nuostatų įgyvendinimas yra ne tik asmens teisių realizavimas. Šio įstatymo reglamentuojamas nuosavybės teisių atkūrimo procesas kartu reiškia ir istorinio teisingumo atkūrimą, neteisėtais okupacinės valdžios veiksmais Lietuvos piliečiams padarytų skriaudų atlyginimą.

LVAT, nagrinėdamas bylą⁹³ dėl galimo ūkio subjekto teisėtų lūkesčių pažeidimo, suteikus leidimą tokią pačią ūkinę veiklą vykdyti ir kitam ūkio subjektui, nurodė, jog teismuose gali būti ginami tik pagrįsti ir teisėti asmens lūkesčiai. Konkrečiu ginčo atveju, tai reišė, kad pareiškėjo lūkestis, jog jam laimėjus konkursą dėl prekybos viešose vietose, daugiau tokių vietų tais pačiais metais nebus steigiama, galėtų būti ginamas tik nustačius, kad galiojantys teisės aktai ar suinteresuotų asmenų sutartiniai įsipareigojimai įtvirtino atsakovo pareigą veikti atitinkamu būdu ir tuo pačiu – pareiškėjo teisę tokio elgesio reikalauti. Tačiau kitoje byloje⁹⁴ LVAT, nagrinėdamas ginčą dėl valstybinių pensijų apskaičiavimo tvarkos, nurodė, jog įstatymais suteikus administracinės teisės subjektams subjektines teises, tolimesni nustatyto teisinio reguliavimo pakeitimai, kuriais siaurinama subjektinių teisių apimtis (konkrečiu atveju, bloginamas pensinis aprūpinimas), galimi tik tada, kai valstybėje susidaro ypatinga situacija ir kai tai būtina kitų, konstitucinių vertybių apsaugai.

Sprendamas ginčą dėl nuosavybės teisių atkūrimo administracinėje byloje Nr. A¹⁴-1625/2005⁹⁵ LVAT taip pat aiškino asmenų teisėtų lūkesčių principą. Šioje byloje LVAT nurodė, kad kreipimasis į valstybės ar savivaldybės institucijas, siekiant atkurti nuosavybės teises, nėra asmens teisių gynimas, o suteiktu subjektinių teisių realizavimas įstatymo nustatytu būdu. Anot teismo, teisinėje valstybėje turi būti ginami visų asmenų teisėti lūkesčiai, kad įstatymo jiems suteiktos teisės valstybės institucijose bus įgyvendinamos laikantis įstatymo nustatytos tvarkos ir terminų. Teismas pažymėjo, kad netinkamas valstybės institucijos veikimas įgyvendinant Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių atkūrimo įstatymą dažniau nei kitose viešojo administravimo teisinių santykių srityse gali sukelti teisėtai pretenduojantiems į

⁹² LVAT 2004 m. gruodžio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N¹³-1580-03.

⁹³ LVAT 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹-930/2005.

⁹⁴ LVAT 2006 m. rugsėjo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1505/2006.

⁹⁵ LVAT 2005 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴-1625/2005.

nuosavybės gražinimą asmenims neigiamus dvasinius išgyvenimus ir nepatogumus, įstatymo vertinamus kaip neturtinė žala. Šiuo atveju, LVAT, įvertinęs faktines bylos aplinkybes, liudijančias, kad Kauno apskrities viršininko administracijos darbuotojų neteisėtas procedūrų atlikimo vilkinimas tęsėsi ilgą laiką, įstatymo nustatyti terminai atskiriems nuosavybės teisių atkūrimo procedūros veiksmams atlikti buvo grubiai pažeisti, kad pareiškėjai turėjo po kelis kartus kreiptis į šią instituciją dėl tų pačių klausimų, taip pat į pareiškėjų amžių ir sveikatos būklę, pripažino pagrįstu pareiškėjų teiginį, kad dėl neteisėto vilkinimo jie patyrė neturtinės žalos, kuri turi būti atlyginama.

Teisėtų lūkesčių principas buvo analizuojamas ir LVAT nagrinėtoje administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-1996/2008⁹⁶, kurioje buvo ginčijamas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro priimtas įsakymas dėl antstolio įgaliojimų pasibaigimo ir jo atleidimo, pastarajam neįgijus įstatyme numatyto išsilavinimo. Šioje byloje teismas laikėsi pozicijos, kad antstolis, žinodamas, iki kada turi įgyti reikiamą antstoliui išsilavinimą, privalėjo atitinkami veikti, kad per nustatytą terminą tokį išsilavinimą įgytų, todėl jo neveikimas ir iš to jam kilusios pasekmės negali būti pateisintos teisėtais lūkesčiais, kadangi jokie teisėti lūkesčiai, jog terminas bus pratęstas ar bus ilgesnis nei nustatyta, ar kad užsienyje įgyto aukštojo išsilavinimo nereikės pripažinti Lietuvoje, negalėjo atsirasti, nes jokie teisės aktai to nenumatė. Analogiškai buvo pasisakyta ir kitose LVAT nagrinėtose panašiose bylose⁹⁷.

Taigi, kaip matyti iš aukščiau minėtos teisminės praktikos, teisėtų lūkesčių apsaugos principas siejasi su visų valstybės institucijų pareiga laikytis prisiimtų įsipareigojimų. Šis principas taip pat reiškia įgytų teisių apsaugą, t. y. asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius teisės aktus įgytos teisės bus išlaikytos tam tikrą nustatytą laiką ir galės būti realiai įgyvendintos.

Kaip matyti, teisėtų lūkesčių principas yra orientuotas į asmens lūkesčius, kada teisinė sistema šiam asmeniui teikia galimybę tikėti, kad jis pasieks tam tikrą rezultatą, jeigu veiks vadovaudamasis normomis, šie lūkesčiai bus apsaugoti.

2.4. Nediskriminavimo (lygybės) principo samprata LVAT praktikoje

Taikant nediskriminavimo (lygybės arba lygiateisiškumo) principą, LVAT nagrinėdamas bylas dažniausiai remiasi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimas šio principo taikymo atžvilgiu. Dažniausiai LVAT, taikydamas minėtą principą bylose, nurodo,

⁹⁶ LVAT 2008 m. lapkričio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-1996/2008.

⁹⁷ LVAT 2008 m. lapkričio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸²²-1921/2008; LVAT 2010 m. gegužės 13 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-858-790/2010.

jog: „Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra pasisakęs, jog konstitucinis teisinės valstybės principas neatsiejamas ir nuo Konstitucijoje, inter alia jos 29 straipsnyje, įtvirtinto asmenų lygiateisiškumo principo⁹⁸. Konstitucinio asmenų lygybės principo turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant; konstitucinis asmenų lygybės įstatymui principas reiškia žmogaus prigimtinę teisę būti traktuojamam vienodai su kitais⁹⁹ bei įpareigoja vienodus faktus vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai. Konstitucinis asmenų lygiateisiškumo principas savaime nepaneigia galimybės įstatymu nustatyti nevienodą, diferencijuotą teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų, priklausančių skirtingoms kategorijoms, atžvilgiu, jeigu tarp šių asmenų yra tokio pobūdžio skirtumų, kurie tokį diferencijuotą reguliavimą daro objektyviai pateisinamą. Diferencijuotas teisinis reguliavimas, kai jis taikomas tam tikroms vienodais požymiais pasižyminčioms asmenų grupėms, jeigu juo siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų arba jeigu tam tikrų ribojimų ar sąlygų nustatymas yra susijęs su reguliuojamų visuomeninių santykių ypatumais, savaime nėra laikytinas diskriminaciniu¹⁰⁰. Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas. Vertinant, ar pagrįstai yra nustatytas skirtingas reguliavimas, būtina atsižvelgti į konkrečias

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 14 d. nutarimas „Dėl Vyriausybės atstovų atleidimo“// Valstybės žinios. 2006. Nr. 44-1608; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl notaro įgaliojimų pratęsimo“// Valstybės žinios. 2010. Nr. 34-1620.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl piliečių nuosavybės teisių į žemę atkūrimo“// Valstybės žinios. 2001. Nr. 29-938; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 23 d. nutarimas „Dėl prokurorų ir karių valstybinių pensijų“// Valstybės žinios. 2002. Nr. 43-1636; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl nuosavybės teisių atkūrimo“// Valstybės žinios. 2003. Nr. 24-1004; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl pareigūnų ir karių valstybinių pensijų“// Valstybės žinios. 2003. Nr. 68-3094; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo, Valstybinių pensijų įstatymo“// Valstybės žinios. 2003. Nr. 115-5221; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas „Dėl ATPK atitikties Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2005. Nr. 134-4819; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl pareigūnų ir karių valstybinių pensijų“// Valstybės žinios 2008. Nr. 150-6106; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas „Dėl transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokų už neturtinę žalą“// Valstybės žinios. 2010. Nr. 16-758; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl notaro įgaliojimų pratęsimo“// Valstybės žinios. 2010. Nr. 34-1620; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas „Dėl Konstitucinio Teismo aktų nuostatų, susijusių su pensijų ir atlyginimų mažinimu per ekonomikos krizę, išaiškinimo“// Valstybės žinios. 2010. Nr. 46-2219.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas „Dėl reikalavimo kandidatams į Seimo narius ar į savivaldybių tarybų narius, turintiems užsienio valstybės pilietybę, atsisakyti kitos valstybės piliečio priesaikos“// Valstybės žinios. 1998. Nr. 100-2791; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Medžioklės įstatymo“// Valstybės žinios. 2005. Nr. 63-2235; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas „Dėl kvotinio baltojo cukraus eksporto“// Valstybės žinios. 2006. Nr. 62-2283; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas „Dėl nacionalinio investuotojo steigimo teisėtumo“// Valstybės žinios. 2009. Nr. 25-988; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. balandžio 29 d. nutarimas „Dėl licencijų užsiimti gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo veikla ir gamtinių dujų tiekimo kainos reguliavimo“// Valstybės žinios. 2009. Nr. 49-1993.

teisines aplinkybes. Pirmiausia turi būti įvertinti asmenų ir objektų, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumai.“

LVAT, nagrinėdamas administracinę bylą Nr. A-261-2508/2011¹⁰¹, cituodamas vieno iš Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimų¹⁰² išaiškinimus, nurodė, jog visų asmenų lygybės principas reiškia ir tai, kad atitinkamos rūšies santykių subjektams – visiems vienodais požymiais pasižymintiems asmenims (jų grupėms) turi būti taikomas tas pats įstatymas ar kitas teisės aktas – tas pats vienodas, visiems tos kategorijos subjektams bendras, lygus matas. Vienodai turi būti taikomos tiek materialinės, tiek proceso teisės normos (Konstitucinio teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

LVAT, taikydamas lygybės arba lygiateisiškumo principą neretai vadovaujasi ne tik Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, bet ir EŽTK išaiškinimais. Vienas iš tokių pavyzdžių galėtų būti administracinė byla Nr. A⁵⁵⁶ - 53/2011¹⁰³, kurioje LVAT, aiškindamas lygybės principą rėmėsi toliau nurodyta EŽTK praktika: „*Europos Žmogaus Teisių Teismas yra nurodęs, kad proceso šalių lygybės principas, būdamas sudėtinė platesnės teisingo bylos nagrinėjimo koncepcijos dalis, reikalauja, kad kiekviena šalis turėtų prieinamą galimybę pristatyti savo bylą tokiu būdu, kuris nepastatytų jos į žymiai nepalankesnę padėtį, palyginus su oponentu*¹⁰⁴. Šalių lygybės principas prarastų prasmę, jei vienai iš jų nebūtų pranešta apie teismo posėdį tokiu būdu, kad ji turėtų galimybę jame dalyvauti norėdama įgyvendinti savo teises, įtvirtintas nacionalinėje teisėje - kai tuo metu kita šalis tokias savo teises veiksmingai įgyvendina.¹⁰⁵“.

LVAT 2011 m. gruodžio 23 d. nutartyje¹⁰⁶ nurodė, kad: „*Iš Konstitucijoje įtvirtintų teisinės valstybės, teisingumo, asmenų lygybės teismui principų seka, kad tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendžiamos taip pat*¹⁰⁷. Teismų įstatymo 33 straipsnio 4 dalyje (2008 m. liepos 3 d. įstatymo Nr. X-1685 redakcija) nurodyta, kad teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi savo pačių sukurtų teisės aiškinimo taisyklių, suformuluotų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose. Žemesnės instancijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi aukštesnės instancijos teismų teisės aiškinimo taisyklių, suformuluotų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose. Teismų

¹⁰¹ LVAT 2011 m. vasario 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-261-2508/2011.

¹⁰² 2003 m. gruodžio 30 d. Lietuvos Respublikos konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Respublikos Prezidento dekreto“// Valstybės žinios. 2003. Nr. 124-5643.

¹⁰³ LVAT 2011 m. sausio 17 d. nutartis administracinėje byloje A⁵⁵⁶ - 53/2011.

¹⁰⁴ EŽTK 2001 m. birželio 7 d. sprendimas byloje Nr. 39594/98 *Kress prieš Prancūziją*.

¹⁰⁵ EŽTK 2008 m. lapkričio 25 d. sprendimas byloje Nr. 37259/04 *Š. prieš Lietuvą*.

¹⁰⁶ LVAT 2011 m. gruodžio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-3850/2011.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas „Dėl teismų precedentų ir teismo nutarties kreiptis į Konstitucinį Teismą ar administracinį teismą apskundimo“// Valstybės žinios. 2007. Nr. 111-4549.

praktika atitinkamų kategorijų bylose turi būti keičiama ir naujos teisės aiškinimo taisyklės analogiškose ar iš esmės panašiose bylose gali būti kuriamos tik tais atvejais, kai tai yra neišvengiama ar objektyviai būtina.“.

Taigi, kaip matyti iš LVAT praktikos taikant nediskriminavimo (lygybės) principą administracinėse bylose, šį principą galima apibrėžti kaip draudimą vienodus ir iš esmės tokius pat faktus bei situacijas vertinti skirtingai bei įpareigojimą vienodus faktus vertinti vienodai, išskyrus atitinkamas būtino diferencijuoto teisinio reguliavimo išimtis, t. y. tuos atvejus, kai tai yra neišvengiama ir objektyviai būtina. Toks principas privalomas ne tik administracinių bylų procese analogiškas bylas nagrinėjant vienodai, proceso šalims suteikiant vienodas teises (atitinkamai pareigas), bet ir administraciniams subjektams kuriant bei taikant teisės aktus (lygus ir vienodas matas tos pačios kategorijos subjektams).

2.5. Gero administravimo principo samprata LVAT praktikoje

Gero administravimo principas bei jo svarba nagrinėjama bei gvildenama ir LVAT administracinėse bylose.

Vienoje iš administracinių bylų¹⁰⁸, kurioje ginčas kilo dėl Kauno apskrities viršininko įsakymo, pagal kurį pareiškėjas išbrauktas iš asmenų, pageidaujančių įsigyti žemę, sąrašų, LVAT nustatė, kad pareiškėjas buvo pašalintas iš žemės reformos rengimo procedūros vien dėl aplinkybės, kad jis neatvyko į susirinkimą, kuriame spęstas siekiamo įsigyti žemės sklypo vietos pasirinkimo klausimas. Nors pareiškėjas buvo informuotas apie susirinkimą, teisėjų kolegija vertino, kad apskrities viršininkas priėmė pernelyg formalų, nepagrįstą sprendimą. LVAT teisėjų kolegija pabrėžė, kad neužtikrindama pareiškėjo teisės žinoti apie vykdomų procedūrų esmę ir galimas pareiškėjo veiksmų (neatvykimo į susirinkimą) pasekmes bei nesudarydama galimybių būti išklaustam, institucija pažeidė gero administravimo principą. Individualaus administracinio akto trūkumai nagrinėtos bylos kontekste pripažinti esminiais, todėl apskrities viršininko įsakymo dalis, kuria pareiškėjas išbrauktas iš asmenų, pageidaujančių įsigyti žemę konkrečioje vietovėje, sąrašų, pripažinta neteisėta.

Kitoje administracinėje byloje Nr. A¹⁰-655-05¹⁰⁹ LVAT nurodė, kad viešojo administravimo subjektų veiksmams turi sudaryti palankias sąlygas įstatymų nustatytiems tikslams pasiekti. Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Tai reiškia ir administravimo procedūrose dalyvaujančių šalių

¹⁰⁸ LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3322/2011.

¹⁰⁹ LVAT 2005 m. gegužės 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁰-655-05.

bendradarbiavimą, apimantį ir tinkamas priimto prašymo trūkumų šalinimo inicijavimo procedūras. Tokia pat pozicija išdėstyta ir administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶ - 2747/2011¹¹⁰.

LVAT, nagrinėdamas bylą Nr. A¹⁴⁶-335/2008¹¹¹, gero administravimo principo laikymąsi traktavo kaip administracinių subjektų pareigą informuoti kompetentingą instituciją (prokuratūrą) apie galimą viešojo intereso pažeidimą. Šioje byloje LVAT nurodė, jog už viešojo intereso apsaugą valstybėje yra atsakingi ne vien prokurorai, bet ir kitos valstybės (savivaldybių) institucijos. Nors įstatymai ne visoms iš jų suteikia įgaliojimus kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą, tačiau įstatymo viršenybės, tarnybinio bendradarbiavimo, efektyvumo (Viešojo administravimo įstatymo 3 str. 1, 5, 6 p.) ir kiti gero administravimo principai reikalauja, kad nustačiusios viešojo intereso pažeidimą atitinkamoje srityje jos nedelsdamos informuotų prokurorą ar kitą subjektą apie galimus viešojo intereso pažeidimus (jei įstatymai joms nesuteikia įgaliojimų pačiom imtis priemonių viešajam interesui ginti). Teisinės valstybės principas reikalauja, kad būtų užtikrinamas teisinių santykių stabilumas. Toks stabilumas nebūtų užtikrintas, jei teisinių santykių subjektai neribotą laiką negalėtų būti tikri, ar dėl jų atžvilgiu priimtų administracinių aktų nebus inicijuojamas viešojo intereso gynimo procesas teisme. Nepateisinamai ilgas viešojo administravimo subjektų delsimas (tame tarpe ir institucijų tarpusavio susirašinėjimas, nepagrįstos informacijos rinkimas) informuoti prokurorą apie galimus viešojo intereso pažeidimus galėtų lemti, kad prokuroras apie viešojo intereso pažeidimą sužinos praėjus ilgam laikui po atitinkamo administracinio akto priėmimo. Tokiu atveju galimybė kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą taptų praktiškai neribota laike, o tokia situacija teisinėje valstybėje negalima. Todėl teismas, įvertinęs ginamų vertybių ir poreikio užtikrinti teisinių santykių stabilumą pusiausvyrą, gali atsisakyti ginti viešąjį interesą net ir tais atvejais, kai prokuroras nors ir nepraleido vieno mėnesio termino kreiptis į teismą (skaičiuojant nuo momento, kai surinkti ar turėjo būti surinkti duomenys apie viešojo intereso pažeidimą), tačiau yra praėjęs nepateisinamai ilgas terminas nuo atitinkamų administracinių aktų priėmimo ir teisinių santykių atsiradimo momento. Analogiškai LVAT pasisako ir kitose administracinėse bylose¹¹².

Išplėstinės LVAT teisėjų kolegijos administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-686/2010 manymu, atsakovo pareigos, numatytos Procedūrų direktyvos 38 straipsnio 1 dalyje (informuoti ir suteikti galimybę pasisakyti), Lietuvos teisėje gali būti kildinamos iš gero administravimo principo, kuriuo įgyvendinamas konstitucinis imperatyvas – valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Konstitucijos 5 str. 3 d.). Pastebėtina, kad gero administravimo kodekso, patvirtinto 2007 m.

¹¹⁰ LVAT 2011 m. lapkričio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶ - 2747/2011.

¹¹¹ LVAT 2008 m. liepos 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-335/2008.

¹¹² LVAT 2010 m. rugpjūčio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P⁵⁰²-183/2010

birželio 20 d. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. 7 (2007), 14 straipsnis numato, jog valdžios institucijoms priimant sprendimą, kuris tiesiogiai ir neigiamai paveiks privačių asmenų teises, tokiems asmenims, jei tai nėra akivaizdžiai nebūtina, turi būti suteikta galimybė per protingą terminą ir nacionalinėje teisėje nustatytu būdu išreikšti savo požiūrį, jei prieš tai jiems tokia galimybė nebuvo suteikta. Chartijoje apibrėžiant gero administravimo principo turinį, be kita ko, taip pat nurodoma „teisė būti išklausytam“, kuri reiškia, jog kiekvienas asmuo turi būti išklausytas prieš taikant bet kokią individualią jam nepalankią priemonę (Pagrindinių teisių chartijos 41 str. 2 d. a p.). Ši Chartijos nuostata išreiškia bendro pobūdžio teisinės vertybes, į kurias, sprendžiant dėl gero administravimo principo turinio Lietuvoje, gali būti atsižvelgiama kaip į papildomą teisės aiškinimo šaltinį. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad ETT yra ne kartą pabrėžęs¹¹³, kad teisės į gynybą principas, kuris taikomas ne tik tais atvejais, kai asmeniui gresia sankcijos, bet ir tada, kai gali būti priimamas sprendimas, kuriuo asmens interesai būtų paveikiami neigiamai, reikalauja, kad sprendimų, kuriais reikšmingai paveikiami asmens interesai, adresatas turėtų galimybę veiksmingai išreikšti savo nuomonę. Tokios pozicijos laikomasi ir LVAT nagrinėtoje administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2376/2011¹¹⁴.

Nagrinėdamas administracinę bylą Nr. A⁸⁵⁸-1013/2011¹¹⁵ LVAT pažymėjo, kad konkrečioje situacijoje nuo 2007 m. rugsėjo 7 d. paraiškos patikros vietoje ataskaitos surašymo yra praėję daugiau nei trys metai. Ir Lietuvos Respublikos Konstitucija¹¹⁶, ir ES pagrindinių teisių chartija (41 straipsnis) įtvirtina atsakingo valdymo (gero administravimo) principą, kuris, be kita ko, įtvirtina asmens teisę būti informuotam apie nustatytas faktines aplinkybes, teisę būti išklausytam prieš priimant asmens atžvilgiu neigiamą sprendimą¹¹⁷. Be to, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis, ES pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis, Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnis garantuoja asmens teisę į veiksmingą teisminę pažeistų teisių gynybą. Atsižvelgdamas į minėtą teisę į teisminę pažeistų teisių apsaugą, taip pat gero administravimo principą, LVAT daro išvadą, kad sprendimas, kuriuo pritaikoma sankcija už teisės pažeidimą, turi būti priimtas per protingą laiką nuo atitinkamų faktinių aplinkybių konstatavimo (šiuo atveju, skaičiuojant nuo 2007 m. rugsėjo 7 d. paraiškos patikros vietoje ataskaitos surašymo momento). Priešingu atveju, be kita ko, būtų sudaromos prielaidos pažeisti asmenų teisę į veiksmingą teisminę teisių gynybą, pavyzdžiui, praėjus keleriems metams nuo tam tikrų faktinių aplinkybių konstatavimo taptų sudėtinga, o galbūt ir neįmanoma tam tikrų

¹¹³ ETT 2002 gruodžio 12 d. sprendimas byloje C-395/00 *Distillerie Fratelli Cipriani SpA prieš Ministero delle Finanze*

¹¹⁴ LVAT 2011 m. spalio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2376/2011.

¹¹⁵ LVAT 2011 m. balandžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1013/2011.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl valstybės tarnybos“// Valstybės žinios. 2004. Nr. 181-6708.

¹¹⁷ LVAT 2010 m. gruodžio 8 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-686/2010.

įrodymų (pvz., liudytojų parodymais, antstolio aktu, kuriuo konstatuojamos faktinės aplinkybės) pagrindu nugincyti patikros akte išdėstytas faktines aplinkybes. Atsižvelgdamas į tai, kad nuo 2007 m. rugsėjo 7 d. paraiškos patikros vietoje ataskaitos surašymo yra praėję nepateisinamai daug laiko, LVAT šioje byloje daro išvadą, kad nėra jokio pagrindo įpareigoti atsakovą priimti sprendimus, o pirmosios instancijos teismas pagrįstai įpareigojo atsakovą išmokėti pareiškėjai išmokas pagal jos 2007 m. paraišką ir 2008 m. paraišką.

LVAT savo praktikoje¹¹⁸ ne kartą yra nurodęs, jog gero administravimo principas apima ir teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, asmens dalyvavimo priimant atitinkamus sprendimus, skaidrumo ir kitus reikalavimus.

LVAT taip pat administracinių bylų nagrinėjimo praktikoje¹¹⁹ yra ne kartą pažymėta, jog subjektai, kuriems yra taikomos viešojo administravimo normos, vykdydami savo veiklą privalo vadovautis gero administravimo principu, kurio turinį sudaro teisė būti išklaustyti, teisė būti informuoti, teisė į sąžiningą, greitą ir teisingą procesą bei valdžios institucijos pareiga priimti teisėtą ir pagrįstą sprendimą.

Taigi, apibendrinant LVAT teisminę praktiką, darytina išvada, jog gero administravimo principas išplaukia iš konstitucinio teisės principo „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“. Vadovaujantis LVAT praktika, gero administravimo principo turinys apima valdžios institucijų pareigą užtikrinti suinteresuotų asmenų teisę žinoti (būti informuoti) bei būti išklaustyti, taip pat valdžios institucijų pareigą bendradarbiauti (įskaitant administracinių trūkumų šalinimo procedūrų inicijavimą), pareigą užtikrinti viešo intereso gynybą. Kaip matyti iš LVAT praktikos, gero administravimo principas apima ir kai kuriuos Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo¹²⁰ 3 straipsnyje numatytus principus (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia principai). Gero administravimo principas suponuoja viešojo administravimo subjektų pareigą teisėtai, sąžiningai, pagrįstai ir tinkamai atlikti atitinkamus administracinius veiksmus asmenų atžvilgiu, užtikrinant suinteresuotiems asmenims atitinkamas teises bei teisėtus interesus.

2.6. *Non bis in idem* principo samprata LVAT praktikoje

Šis principas draudžia bausti du kartus už tą patį pažeidimą, arba kitaip tariant, skirti dvi bausmes už tą patį pažeidimą. LVAT, nagrinėdamas administracines bei administracinių teisės

¹¹⁸ LVAT 2011 m. balandžio 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-71/2011; LVAT 2011 m. gegužės 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. Nr. A⁸⁵⁸-1491/2011.

¹¹⁹ LVAT 2011 m. spalio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-2500/2011.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas// Žin., 1999, Nr. 60-1945.

pažeidimų bylas, ne kartą teisminėje praktikoje yra aiškinęs šį fundamentalų teisės principą, kuris yra įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹²¹ 31 str.

LVAT administracinėje byloje Nr. A¹⁵-39/2005¹²² nagrinėdamas dėl ekonominių sankcijų skyrimo už tabako gaminių pardavimo, laikymo ar gabenimo draudimo pažeidimą, kai tai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės, kilusį ginčą nagrinėjo dviem aspektais: skiriamų ekonominių sankcijų pagal Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymą, teisinę prigimtį, ir galimi dvigubo baudimo uždraudimo (*non bis in idem*) principo pažeidimai tais atvejais, kai už tą pačią veiką skiriamos ekonominės sankcijos individualiai įmonei, o administracinė nuobauda pagal ATPK - šios įmonės savininkui. Byloje buvo nustatyta, jog veika, už kurios padarymą personalinei įmonei buvo pritaikyta ekonominė sankcija, ir paskirta administracinė nuobauda jos savininkui visais požymiais sutampa, todėl teisėjų kolegija konstatavo veikų tapatumo faktą. LVAT konstatavo, kad juridinis asmuo, būdamas dirbtinai sukurtu teisės subjektu, pats negali padaryti įstatyme uždraustos veikos, todėl jis visuomet atsako už savo atstovo ar darbuotojo (fizinio asmens) padarytą pažeidimą. Situacija, kai už tą patį teisės pažeidimą atsakomybėn patraukiamas fizinis ar juridinis asmuo, savaime *non bis in idem* principo nepažeidžia, tačiau byloje nustatčius neteisėtos veikos, už kurios padarymą buvo taikytos sankcijos formaliai skirtingiems asmenims, tapatumo faktą, būtina patikrinti, ar atsakomybėn traukiamas fizinis ir juridinis asmenys realiai nėra tapatūs, t. y. ar skiriant nuobaudą juridiniam asmeniui šios nuobaudos pasekmė neteks tam pačiam asmeniui, kuris už tą patį pažeidimą jau buvo nubaustas kaip fizinis asmuo.

Šioje byloje LVAT pažymėjo, jog sprendžiant klausimą, ar nebuvo pažeistas *non bis in idem* principas, visų pirma reikia atsakyti į klausimą, ar fizinis asmuo – personalinės įmonės savininkas ir juridinis asmuo – personalinė įmonė, yra tapatūs. Remdamasis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ir Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymo nuostatomis, LVAT nurodė, kad civiline teisine prasme individuali įmonė ir jos savininkas yra du skirtingi subjektai. Toks reguliavimas, teismo nuomone, visiškai atitinka civilinės apyvartos poreikius ir kompensacinį civilinės atsakomybės pobūdį, tačiau jis negali būti tiesiogiai perkeliamas į baudžiamosios ar administracinės atsakomybės sritį. LVAT konstatavo, kad ekonominės sankcijos, kaip ir administracinės nuobaudos (baudos) paskirtis – nubausti pažeidimą padariusį asmenį, sukelti jam turtinio pobūdžio nuostolius, t. y. paskirta ekonominė sankcija (bauda) veikia traukiamų atsakomybėn fizinio ir juridinio asmens nuosavybę. Siekiant išvengti *non bis in idem* principo pažeidimo, turi būti konstatuota, kad turtinių sankcijų taikymo neigiami padariniai nepaveikia ir negali paveikti vieno ir to paties asmens. Priešingu atveju

¹²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014.

¹²² LVAT 2005 m. kovo 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁵-39/2005.

asmuo, pakartotinai patiriantis neigiamo pobūdžio turtinius padarinius, būtų pripažintas baudžiamu antrą kartą. Teismas akcentavo, kad nustačius patrauktų atsakomybėn fizinio ir juridinio asmenų valios tapatumą arba nustačius, kad dvigubo baudimo atvejais neigiami teisiniai sankcijų taikymo padariniai tenka vienam asmeniui, privalu konstatuoti *non bis in idem* principo pažeidimą, ir tokia situacija turi būti taisoma panaikinant vieną iš paskirtų sankcijų. LVAT, įvertinęs šioje byloje atsakomybėn patrauktų asmenų tapatumą nustatė, kad šių subjektų valia (fizinio ir juridinio asmens), susijusi su pasirinktu neteisėtu elgesiu, yra skirtinga, tačiau administracinės nuobaudos ir ekonominės sankcijos taikymo neigiami padariniai realiai gali paveikti vieno ir to paties asmens, t. y. įmonės savininko, turtinę padėtį. Esant nurodytoms aplinkybėms, LVAT pripažino, kad už tą pačią neteisėtą veiką nubaudus personalinės įmonės savininką ir pačią personalinę įmonę buvo pažeistas *non bis in idem* principas.

LVAT nagrinėjant administracinę bylą Nr. N¹²-54/2005¹²³, kurioje ginčas kilo dėl padaryto administracinės teisės pažeidimo darbo srityje, visų pirma buvo keliamas klausimas dėl administracinių nuobaudų skyrimo terminų ir trunkamojo teisės pažeidimo sąvokos išaiškinimo. Tačiau LVAT, nagrinėdamas minėtus klausimus, taip pat išaiškino ir *non bis in idem* principo turinį. LVAT pažymėjo, kad ATPK¹²⁴ 250 str. 8 p. nurodyta nepradėti administracinio teisės pažeidimo bylos teisenos, o pradėtą teiseną nutraukti, „*kai dėl to paties fakto administracinėn atsakomybėn patrauktam asmeniui yra priimtas kompetentingo organo (pareigūno) nutarimas skirti administracinę nuobaudą arba nepanaikintas nutarimas nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą, taip pat jeigu dėl to pažeidimo iškelta baudžiamoji byla*“. LVAT konstatavo, kad ši ATPK nuostata draudžia traukti asmenį atsakomybėn du kartus už tą patį. *Non bis in idem* yra elementarus ir fundamentalus teisinės valstybės principas, reiškiantis, jog negalima du kartus bausti už tą patį dalyką.

2006 m. lapkričio 21 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A¹¹-1984/2006¹²⁵ LVAT pasisakė dėl galimybės nuosprendžiu nustatytas faktines aplinkybes panaudoti nagrinėjant administracinę bylą bei tokio panaudojimo nesąlygotą *non bis in idem* principo pažeidimo. Teismas pagal mokestinio patikrinimo aktą nustatė, jog apskaičiuojant papildomas mokesčių, jų delspinigių bei baudų sumas, mokesčių administratorius rėmėsi dokumentinės revizijos akte nurodytais bei apylinkės teismo nuosprendyje nustatytais duomenimis apie pareiškėjo faktiškai gautas, bet teisės aktų nustatyta tvarka neužpajamuotas lėšas. LVAT pažymėjo, kad nurodytu teismo nuosprendžiu (įsiteisėjusiu iki patikrinimo akto surašymo), kuriuo įvertinti pareiškėjo savininkės veiksmai baudžiamosios teisės taikymo aspektu, šios faktinės aplinkybės buvo

¹²³ LVAT 2005 m. sausio 12 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. N¹²-54/2005.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas// Žin., 1997, Nr. 118-3046.

¹²⁵ LVAT 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹¹-1984/2006.

konstatuotos (nustatytos). LVAT konstatavo, kad dėl šių priežasčių šiai teisinei situacijai yra taikytinos ABTĮ¹²⁶ 58 str. 4 d. nuostatos, pagal kurias įsiteisėjęs teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje yra privalomas teismui, nagrinėjančiam administracines bylas dėl asmens, kuriam priimtas teismo nuosprendis, veiksmų administracinių teisinių pasekmių. Todėl nurodytos faktinės bylos aplinkybės laikytinos nustatytomis ir šioje administracinėje byloje. LVAT taip pat pažymėjo, kad minėtas nuosprendis negali būti laikomas pagrindu pripažinti šioje administracinėje byloje skunde nurodyto principo (*non bis in idem*) pažeidimą, nes nuosprendžiu pareiškėjo savininkė buvo patraukta baudžiamojon atsakomybėn, ne už (neužpajamuotų) lėšų gavimą ir mokesčių nemokėjimą, o už neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimą bei apgaulingą apskaitos tvarkymą.

Administracinėje byloje Nr. N³-1603/2005¹²⁷ LVAT nagrinėjo administracinę atsakomybę patraukto asmens apeliacinį skundą dėl paskirtos nuobaudos už ATPK 214 str. 1 d. numatyto pažeidimo padarymą (spaudinių, vaizdo, garso ar kitokios produkcijos, propaguojančios nacionalinę, rasinę ar religinę nesantaiką, gaminimas ar laikymas turint tikslą platinti, taip pat platinimas arba viešas demonstravimas). To paties asmens atžvilgiu taip pat buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso¹²⁸ 170 str. 1 d. numatyto nusikaltimo padarymo, kuris vėliau buvo nutrauktas. LVAT, įvertinęs faktines aplinkybes šioje administracinėje byloje, nurodė, kad tiek baudžiamoji byla, tiek administracinė byla buvo iškeltos dėl to paties pažeidimo fakto ir buvo pateikti kaltinimai iš esmės dėl vienodų veiksmų padarymo. Teismas priminė savo praktikoje jau anksčiau suformuluotą taisyklę, jog tuo atveju, kai ikiteisminis tyrimas baudžiamojoje byloje nutraukiamas dėl kaltės nebuvimo, asmens patraukimas administracinę atsakomybęn paprastai yra negalimas, nes ir administracinio teisės pažeidimo sudėtyje neįmanoma nustatyti asmens kaltės.

Šioje byloje LVAT konstatavo, kad kol nėra panaikinti prokuroro priimtas nutarimas arba teismo nutartis ar nuosprendis, kuriuose konstatuotas kaltės požymio nebuvimas, negalima nei baudžiamoji, nei administracinė atsakomybė. Nagrinėjamosios bylos atveju buvo vykdomas pakartotinis asmens baudžiamasis persekiojimas dėl to paties pažeidimo fakto, iš esmės identiška, kaip jau pasibaigusiam baudžiamajame procese, formuluojant kaltinimus, o jo veiklos teisinė kvalifikacija abiejuose procesuose sutampa esminiais atskirų teisės pažeidimų sudėčių elementais. LVAT, remdamasis nurodytais argumentais padarė išvadą, kad dėl prokuroro nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą asmens atžvilgiu, administracinio teisės pažeidimo procesas šioje administracinio teisės pažeidimo byloje yra negalimas. Kadangi

¹²⁶ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas// Žin., 2000, Nr. 85-2566.

¹²⁷ 2005 m. rugsėjo 16 d. LVAT nutarimas administracinėje byloje Nr. N³-1603/2005.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas// Žin., 2000, Nr. 89-2741.

administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo teisme metu prokuroro nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą asmens atžvilgiu dėl kaltės nebuvimo nebuvo panaikintas, prokuroras negalėjo tęsti asmens persekiojimo už iš esmės identišką veiką kitoje teisejoje, kurioje taikytini analogiški kaltės už padarytą teisės pažeidimą nustatymo standartai. LVAT konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nubaudamas apelianantį pažeidė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau - EŽTK) 7 – ojo protokolo¹²⁹ 4 straipsnio nuostatas, draudžiančias antrą kartą vykdyti persekiojimą už vieną ir tą patį teisės pažeidimą (*non bis in idem* principas).

LVAT, nagrinėdamas administracinę bylą¹³⁰ dėl ekonominių sankcijų taikymo už Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo pažeidimus, vadovavosi EŽTK 7-ojo protokolo 4 straipsnio 1 dalyje numatytu principu *non bis in idem*, kuris reiškia, kad niekas negali būti persekiojamas ir baudžiamas už tą patį teisės pažeidimą, už kurio padarymą jau buvo baustas pagal įstatymą arba išteisintas. Šioje byloje LVAT nurodė, kad *non bis in idem* principas, drausdamas antrą kartą bausti tą patį asmenį už tą patį pažeidimą, nedraudžia taikyti asmeniui kitų atsakomybės rūšių, kurių pagrindinė paskirtis nėra baudimas (pavyzdžiui, civilinę atsakomybę), taip pat nedraudžia už tą pačią veiką bausti skirtingus asmenis ar bausti tą patį asmenį už skirtingas veikas. Taigi, sprendžiant, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas *non bis in idem* principas, turi būti atsižvelgiama į šias aplinkybes: 1) ar asmuo buvo „baudžiamas“, t. y. ar konkrečia atsakomybės forma pirmiausia buvo siekiama nubausti pažeidimą padariusį asmenį (sankcijų tikslas - nubausti); 2) ar asmuo baudžiamas už tą patį pažeidimą (pažeidimo, arba neteisėtos veikos tapatumas); 3) ar pakartotinai baudžiamas asmuo yra tas pats (asmens tapatumas). Be to, asmens ir neteisėtos veikos tapatumo kriterijai negali būti taikomi formaliai: sprendžiant, ar konkrečiu atveju asmuo ir neteisėta veika buvo tapatūs, turi būti įvertinamos visos reikšmingos bylos aplinkybės. Analogiškos pozicijos ir *non bis in idem* principo aiškinimo LVAT laikosi ir kitose administracinėse bylose¹³¹.

Vienoje iš aktualių bylų¹³² LVAT išplėstinė teisėjų kolegija nutartimi panaikino teritorinės muitinės sprendimą skirti mokestinę baudą pareiškėjai, pripažinusi, kad tokiu būdu būtų pažeista EŽTK, draudžianti asmenį antrą kartą bausti už tą patį teisės pažeidimą (*non bis in idem*). LVAT nustatė, kad pareiškėja, pažeisdama nacionalinės teisės normas, automobiliu neteisėtai, t. y. nedeklaravusi ir nesumokėjusi mokesčių, gabeno cigaretes, pažymėtas Rusijos Federacijos banderolėmis. Už tai jai teismo nutarimu pagal ATPK buvo paskirta 12 500 litų

¹²⁹ Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija// 1950 m.

¹³⁰ LVAT 2005 m. kovo 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A/15-39/2005.

¹³¹ LVAT 2008 m. lapkričio 6 d. Nr. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶- 1832/2008; LVAT 2009 m. gegužės 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-598/2009.

¹³² LVAT 2011 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-2619-11.

bauda su 1 500 pakelių cigarečių konfiskavimu. Kauno teritorinė muitinė, gavusi šią informaciją, pripažino pareiškėją muitinės skolininke ir papildomai skyrė jai 899 litų dydžio mokestinę baudą. Teismas pripažino, kad mokestinė bauda pagal savo paskirtį ir pažeidimo, už kurį ji skiriama, pobūdį, nagrinėtu atveju, aiškinant ją EŽTK kontekste, laikytina kriminalinio pobūdžio sankcija. LVAT, atsižvelgęs į naujausią EŽTT praktiką, konstatavo, kad pareiškėja už tą patį poelgį – cigarečių gabenimą (laikymą), pažeidžiant įstatymuose įtvirtintus reikalavimus, t. y. nustatyta tvarka nesumokėjęs muitų, akcizo bei pridėtinės vertės mokesčių – buvo nubausta du kartus. Todėl pareiškėjos nubaudimas mokestine bauda, LVAT vertinimu, reiškė pakartotinį nubaudimą už tą patį teisės pažeidimą (*non bis in idem* principo pažeidimą), o tai nesuderinama su esminėmis žmogaus teisėmis, kurias garantuoja EŽTK.

Taigi, apibendrinant aukščiau minėtą LVAT praktika, pažymėtina, jog *non bis in idem* principas, LVAT suprantamas ir aiškinamas kaip konstitucinės teisės principas, reiškiantis, jog niekas negali būti baudžiamas už tą patį nusikaltimą antrą kartą. Šiuo atveju, LVAT savo teisminėje praktikoje išskiria pagrindinius kriterijus, pagal kuriuos turi būti nustatoma, ar konkrečioje situacijoje šis principas buvo pažeistas, t. y.: 1) veikos tapatumas; 2) asmens tapatumas; 3) sankcijos (atsakomybės) tikslų tapatumas. LVAT, nagrinėdamas bylas, analizuoja atsakomybės rūšis bei atsakomybės tikslų tapatumą, skiriant atitinkamas sankcijas bei siekiant nepažeisti *non bis in idem* principo.

III. EUROPOS SAJUNGOS TEISĖS PRINCIPŲ TAIKYMO LIETUVOS ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOJE PROBLEMINIAI ASPEKTAI

3.1. ES teisės principų taikymo LVAT nagrinėtose administracinėse bylose mastas

Apibendrinant pagrindinių bendrųjų ES teisės principų taikymo LVAT administracinių bylų praktikoje analizę, tikslinga aptarti šiame darbe analizuotų teisės principų taikymo statistiką. Būtent ši statistika parodo, kokie ES teisės (atitinkamai ir konstitucinės bei administracinės teisės) principai dažniausiai buvo taikomi ir aiškinami LVAT nagrinėtose administracinėse bei administracinių teisės pažeidimų bylose, kokiu laikotarpiu atitinkamų ES teisės principų taikymas buvo padažnėjęs, o kada tokie principai administracinių bylose teise noje buvo taikomi rečiausiai. Tokios statistikos pagalba galima daryti atitinkamas prielaidas dėl ES teisės principų taikymą galimai įtakojančių veiksnių (pvz., Lietuvos Respublikos įstojimas į ES). Pažymėtina, jog principų taikymo atitinkamose bylose statistika buvo parengta bei skaičiuojama pagal minėtų principų paminėjimą LVAT nagrinėtose administracinėse ir administracinių teisės pažeidimų bylose.

Kaip matyti iš pateikiamų statistikos skaičių, proporcingumo principas vis dėlto dažniausiai buvo taikomas ir aiškinamas LVAT nagrinėjamų administracinių teisės pažeidimų bylų praktikoje (žr. 10 schema), nors tokio principo taikymo bei aiškinimo tendencijos pastebimos ir administracinėse bylose laikotarpiu nuo 2007 m. (žr. 2 lentelė).

Teisėtų lūkesčių principo taikymo LVAT nagrinėtose bylose analizė suponu oja išvadą, jog šis principas dažniausiai taikomas administracinėse bylose (žr. 12 schema), o nuo 2006 m. tokio principo taikymo bei aiškinimo galima aptikti ir LVAT nagrinėtose administracinių teisės pažeidimų bylose (žr. 2 lentelė).

Kaip matyti iš pateikiamų statistinių duomenų, lygybės (nediskriminavimo) principas labiau taikomas ir aiškinamas LVAT nagrinėjant administracines bylas (žr. 13 schema), nors tokio principo taikymo bei aiškinimo nevengiama (tačiau kur kas rečiau) ir administracinių teisės pažeidimų bylose (žr. 2 lentelė).

Vadovaujantis statistika, gero administravimo principas dažniausias taikomas ir aiškinamas LVAT nagrinėjant administracines bylas (ypač padažnėjęs jo taikymas 2008 – 2011 m. laikotarpiu) (žr. 14 schema), nors yra pasitaikę ir keletas administracinių teisės pažeidimų bylų (2007 m.) (žr. 2 lentelė), kuriose LVAT taikė ir aiškinio gero administravimo principo turinį.

Atsižvelgiant į pateiktus statistinius duomenis, *non bis in idem* principas dažniausiai taikomas ir aiškinamas administracinių teisės pažeidimų bylose (žr. 15 schema), nors pastaraisiais metais (2010 – 2011 m.) jo taikymas yra padažnėjęs ir LVAT nagrinėjant administracines bylas (žr. 2 lentelė).

Kaip matyti iš pateiktos statistikos, 2003 – 2011 m. laikotarpiu LVAT nagrinėjant administracines ir administracinių teisės pažeidimų bylas daugiausia buvo taikomi proporcingumo, lygybės (nediskriminavimo) bei teisėtų lūkesčių principai (žr. 1-9 schema; 1 lentelė). Pateikiami statistiniai skaičiai byloja, jog kitų teisės principų (teisinio tikrumo (saugumo) principas, gero administravimo principas, *non bis in idem* principas) taikymas šiuo laikotarpiu buvo pakankamai retas ir fragmentiškas. Tikėtina, jog tokį pakankamai retą minėtų principų taikymą sąlygoja pačių principų (pvz., gero administravimo, *non bis in idem* principai) specifiškumas, t. y. jų taikymo galimybė yra apribota arba sąlygota tam tikrų ginčų srities (sferos).

3.2. ES teisės ir nacionalinės teisės principų sutaptis, kaip veiksnys įtakojantis ES teisės principų taikymą LVAT administracinių bylų teisenoje

Pažymėtina, jog daugelis bendrųjų ES teisės principų yra kilę iš valstybių narių nacionalinių įstatymų arba iš tarptautinės teisės su valstybių narių įstatymais. Bendrieji principai iš esmės sudaro didelę ES teisės dalį ir yra būdingi daugelio ES valstybių narių teisinėms sistemoms, kitaip tariant nacionalinės teisės principai kartu yra ir ES teisės principai. Prie tokių principų priskirtini teisinio tikrumo (saugumo), teisėtų lūkesčių, proporcingumo principai. Savo aiškinimuose ETT remiasi teisės principais, kylančiais iš valstybių narių teisinės aplinkos ir jose vyraujančių teisės koncepcijų bei sąvokų, t. y. dauguma bendrųjų principų yra kilę iš valstybių narių nacionalinių įstatymų.¹³³ Taigi, kaip matyti, bendrieji ES valstybių narių teisės principai turi tendenciją ilgainiui virsti ir ES teisės principais.

Didžioji dalis šiame darbe analizuotų bendrųjų ES teisės principų yra Lietuvos Respublikos konstituciniai principai, įtvirtinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje *expressis verbis* arba išvedami iš konstitucinių normų, taip pat iš kitų šiose normose atsispindinčių konstitucinių principų, iš konstitucinio teisinio reguliavimo visumos, išplaukiantys iš Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimų. Žinoma, tokių teisės principų nacionalinės teisės aspektu samprata bei taikymas gali būti siauresnis negu bendrųjų ES teisės principų (vien atsižvelgiant į tai, jog ES teisės principai gali būti taikomi platesniu mastu ir įvairesnėse sferose),

¹³³ Vitkus G. Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas. 2008. Vilnius. Eugrimas.

tačiau, kaip matyti iš šiame darbe aptartų ES teisės principų analizės (žr. I ir II dalis), iš esmės jų fundamentalus turinys yra daugmaž vienodas. Pažymėtina, jog tiesiogiai Konstitucijoje įtvirtintais konstituciniais (pamatiniais) principais laikytini lygybės (nediskriminavimo) principas (Konstitucijos 29 str.), *non bis in idem* principas (Konstitucijos 31 str.), teisinio tikrumo (saugumo) principas (Konstitucijos 7 str.). Gero administravimo principą, kurį iš tiesų suformulavo ir išplėtojo ETT savo praktikoje, nacionalinės teisės aspektu būtų galima traktuoti kaip išplaukiantį iš Konstitucijos 5 str. įtvirtinto „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“ principo, o proporcingumo ir teisėtų lūkesčių principus – kaip konstitucinio teisinės valstybės principo elementus. Taigi, bendrajam ES teisės principui kartu esant ir konstituciniam nacionalinės valstybės teisės principui (principo sampratai ir turiniui iš esmės sutampant), jo taikymas administracinių bylų teisenoje akivaizdžiai dažnesnis, kadangi tokį jo taikymo dažnumą praktiškai sąlygoja jo buvimas konstituciniu, vienu iš pamatinių, teisės principu.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, darytina išvada, jog būtent ES teisės ir nacionalinėje teisėje įtvirtintų principų turinio sutaptis įtakoja jų taikymą administracinių bylų teisenoje. Pažymėtina, jog dauguma ES teisės principų yra ir konstituciniai arba specifiniai (administracinės teisės) principai, dėl ko būtent tai įtakoja jų, kaip ir ES teisės principų, taikymą bei mastą administracinių bylų teisenoje. Todėl darytina visiškai pagrįsta išvada, kad konstituciniai teisės principai, sutampantys su bendraisiais ES teisės principais, LVAT nagrinėjant administracines ir administracinių teisės pažeidimų bylas, taikomi bei aiškinami dažniausiai, ką patvirtina ir šiame darbe atlikta statistinė principų taikymo LVAT administracinėse bylose analizė.

3.3. Lietuvos Respublikos narystės ES įtaka bendrųjų ES teisės principų taikymui administracinių bylų teisenoje

Pažymėtina, jog Lietuvai tapus ES valstybės nare, ES teisės (Bendrijos teisės aktų, ETT sprendimų ir kt.) taikymas tapo privalomas ir būtent nuo šios dienos prasidėjo naujas svarbus Lietuvos administracinės teisės raidos etapas, kadangi ES teisė vien jau pati savaime yra sudaryta iš administracinio pobūdžio taisyklių, o su ES teisės taikymu pirmiausia susiduria administraciniai teismai, ypač LVAT, kuriam, kaip aukščiausiajai teisminei institucijai administracinės teisės srityje, neišvengiamai tenka didelis krūvis taikant bei aiškinant ES teisę. Nors iki 2004 m. gegužės 1 d. ES teisės taikymas nebuvo teisiškai privalomas, tačiau, kaip matyti ir iš pateikiamų statistinių duomenų apie principų taikymą administracinių bylų teisenoje (žr. 2 lentelė), LVAT pradėjo ES teisę taikyti bei ETT suformuluotais bei išplėtotais principais

remtis Lietuvai dar netapus šios organizacijos nare. Iki Lietuvos įstojimo į ES, LVAT nagrinėtose administracinėse bylose ETT praktika bei joje suformuluotais ir išplėtotais principais buvo remiamasi greičiau kaip geros teisminės praktikos pavyzdžiu. Pažymėtina, jog būtent ETT suformulavo ir išplėtojo aiškinimą bei taikymą daugelio administracinei teisei priskirtinų principų (gero administravimo, teisinio tikrumo, teisėtų lūkesčių, proporcingumo, nediskriminavimo ir kt.), tad tokių principų taikymas, vadovaujantis ETT praktika, tapo neišvengiamas.

Kaip matyti iš statistikos duomenų, ETT suformuluotus ir išplėtotus bendruosius ES teisės (atitinkamai ir nacionalinės teisės) principus LVAT labiau pradėjo taikyti po to, kai Lietuva tapo ES valstybe nare. Tačiau vis dėlto toks ES teisės principų taikymas ir aiškinimas, remiantis ETT suformuluota praktika, laikotarpiu nuo 2004 m. iki 2007 – 2008 m. (žr. 2 lentelė) buvo pakankamai vangus. Minėtu laikotarpiu dažniausiai nagrinėjant administracines ir administracinių teisės pažeidimų bylas buvo vadovujamasi tokiais bendraisiais ES teisės principais, kaip proporcingumo, teisėtų lūkesčių ir lygybės (nediskriminavimo) principais. Šių principų taikymo dažnumą galima lėmė ir jų bei bendrųjų ES teisės principų sampratos ir turinio sutaptis. Vėlesnėje LVAT praktikoje (nuo 2007 m.) pastebimas dažnesnis gero administravimo principo, kuris iš esmės buvo suformuluotas ETT praktikoje bei įtvirtintas 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje pasirašytos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau - Chartija)¹³⁴ 41 straipsnyje, taikymas. Pagrįsta manyti, jog šio principo taikymo tendencijų dažnėjimą administracinių bylų teisenoje bei administravimo praktikoje įtakojo būtent narystė ES ir Bendrijos teisės taikymo (įsikatant Chartijos nuostatų) privalomumas, taip pat ir siekis laikytis gero administravimo, taip kaip jis suprantamas ES teisėje, standarto.

Šiai dienai bendrieji ES teisės principai, pateikiant nuorodą į konkrečią ETT praktiką¹³⁵, taikomi ir aiškinami vis dažniau, kam, manytina, turi įtakos jau aštunti narystės ES metai. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, kaip aukščiausiaji teisminė instancija administracinėse bylose, formuodamas vienodą administracinių teismų praktiką sprendimuose vis labiau remiasi tiek ETT, tiek EŽTT praktika, kam vėlgi, pagrįsta teigti, turi įtakos ir nagrinėjamų bylų sudėtingėjimas, platesnio teisinės minties akiračio poreikis.

¹³⁴ ES pagrindinių teisių

chartija/<http://eurlex.europa.eu/lt/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303LT.01000101.htm>.

¹³⁵ Pavyzdžiui, LVAT 2011 m. lapkričio 4 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3322/2011; LVAT 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-1725/2010; LVAT 2010 m. rugpjūčio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-438-129/2010; LVAT 2010 m. balandžio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P⁸⁵⁸ – 27/2010; LVAT 2010 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴² - 229/2010 ir kt.

3.4. Nagrinėjamos bylos sritis, kaip veiksnys, sąlygojantis ES teisės principų taikymo mastą administracinių bylų teisenoje

Kalbant apie ES teisės principų taikymą LVAT nagrinėjamosiose administracinėse ir administracinių teisės pažeidimų bylose, pažymėtina, jog atitinkamų ES teisės principų taikymo mastas bei dažnumas priklauso ir nuo administracinio ginčo srities/ pobūdžio, nagrinėjamos bylos specifiškumo. Kaip matyti iš LVAT praktikos, tuo atveju, kai nagrinėjamo ginčo sritis yra pakankamai svarbi ES teisės aspektu arba susijusi su ES teisiniu reglamentavimu, bendrųjų ES teisės principų taikymas yra neišvengiamas. Tokią išvadą galima padaryti atsižvelgiant į LVAT praktiką, susijusią su konkurencijos, muitų ar mokesčių teise.

Viena iš pagrindinių Europos Bendrijos laisvių yra laisvas prekių judėjimas, grindžiamas visą prekybą apimančia muitų sąjunga. Prisijungusi prie muitų sąjungos, Lietuva tapo bendro vieneto – Europos Sąjungos – dalimi, tarp jos ir kitų valstybių narių uždrausti bet kokie muitai, o santykiams su trečiosiomis šalimis nustatytas bendras muitų tarifas. Mūsų šalyje įsigaliojus bendrojo maito tarifo taisyklėms, jų taikymą iškart pradėjo prižiūrėti administraciniai teismai, atsižvelgdami į galiojančius Europos Sąjungos teisės aktus ir gausią ETT praktiką¹³⁶. Tad nenuostabu, kad bendrieji ES teisės principai (šiuo atveju, itin dažnai taikomas proporcingumo principas, teisinio tikrumo, gero administravimo principai), pasitelkiant ETT praktiką, pakankamai dažnai yra taikomi ir aiškinami administraciniuose ginčiuose¹³⁷, susijusiuose su muitų teise.

Sprendamas bylas, susijusias su konkurencijos teise¹³⁸, LVAT taipogi neišvengiamai taiko ETT suformuluotus ir išplėtotus bendruosius ES teisės principus, tiesiogiai taiko ES teisės aktus. Konkurencijos teisė vėlgi yra viena iš administracinių teismų prižiūrimų sričių, turinti pakankamai didelę svarbą ES mastu, atitinkamą teisinį reguliavimą, reikalaujantį į kylančius ginčus šioje srityje žiūrėti ne vien tik nacionalinių administracinių teismų, bet ir ETT praktikoje išplėtotų teisės principų aspektu.

Bendra ES fiskalinė politika ir ES nubrėžiamos tokios mokesstinės politikos gairės ES valstybėms narėms, įskaitant Lietuvą, taip pat turi įtakos tam, jog LVAT ir kitiems administraciniams teismams nagrinėjant bylas¹³⁹ itin dažnai yra taikomi bendrieji ES teisės

¹³⁶ Valančius V., Kavalnė S. Europos Sąjungos teisės įgyvendinimas Lietuvos administracinėje teisėje. Monografija. Vilnius: Registrų centras, 2009.

¹³⁷ Pavyzdžiui, LVAT 2011 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-2619-11.

¹³⁸ Pavyzdžiui, LVAT 2004 m. vasario 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹-362 / 2004; LVAT 2011 m. gegužės 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1491/2011; LVAT 2011 m. spalio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-2500/2011.

¹³⁹ Pavyzdžiui, LVAT 2009 m. kovo 10 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴² - 376/2009; LVAT 2010 m. rugpjūčio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-716/2010; LVAT 2010 m. spalio 1 d. sprendimas

principai (pavyzdžiui, proporcingumo principas, *non bis in idem* principas), ne tik įtvirtinti ES teisės aktuose, bet ir išplėtoti ETT praktikoje.

Dar viena iš administracinių bylų sričių, kurioje LVAT itin dažnai taiko bendruosius ES teisės principus (ypač lygybės (nediskriminavimo) principą, teisėtų lūkesčių principą), yra susijusi su imigracija¹⁴⁰, profesinės kvalifikacijos pripažinimu¹⁴¹, kadangi Lietuvai tapus ES nare, padidėjo migracija (Lietuvos Respublikos piliečiai išvyksta į kitas ES valstybes studijuoti, į Lietuvą atvyksta imigrantai iš trečiųjų valstybių).

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, darytina išvada, jog bendrųjų ES teisės principų taikymo mastas ir dažnumas priklauso nuo nagrinėjamos administracinių bylų srities/pobūdžio. Kaip matyti iš to, kas išdėstyta aukščiau, dažniausiai tokie principai taikomi ir aiškinami LVAT nagrinėjant administracines bylas, susijusias su konkurencijos, muitų, mokesčių teise, teismui sprendžiant ginčus, susijusius su migracija, profesinės kvalifikacijos pripažinimu ir pan., t. y. bylas, reikšmingas visos ES mastu bei susijusias su ES teisinio reglamentavimo ypatumais.

administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶ - 1047/2010; LVAT 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-1725/2010; LVAT 2010 m. gruodžio 8 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-756-686-10.

¹⁴⁰ Pavyzdžiui, LVAT 2010 m. balandžio 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-858-737/2010.

¹⁴¹ Pavyzdžiui, LVAT 2010 m. spalio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-756-1229/2010.

IŠVADOS

Apibendrinant darytina išvada, jog magistro baigiamajame darbe iškeltos hipotezės iš esmės pasitvirtino, ko pasekoje formuluojamos tokios apibendrinančios išvados:

1. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas bylas ir formuodamas teisminę praktiką, taiko pagrindinius bendruosius Europos Sąjungos teisės principus, o tokių Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje taikomų principų turinys, nežiūrint į tai, jog Europos Sąjungos teisės principai gali būti taikomi platesniu mastu ir įvairesnėse sferose, iš esmės yra vienodas, t. y. sutampa.
2. Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje taikomų pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų turinys iš esmės suprantamas taip:
 - 2.1. Proporcingumo principas reiškia tai, jog teisinės priemonės, administracinio sprendimo ar veiksmo mastas bei griežtumas turi būti būtini, tinkami ir proporcingi siekiamam tikslui ir jo svarbai (tarp priemonių ir tikslo turi būti pusiausvyra), o taikant atitinkamas priemones jos turi būti mažiausiai varžančios asmenų teises.
 - 2.2. Teisinio tikrumo (apibrėžtumo) principo turinį sudaro šie pagrindiniai elementai: 1) galioja tik įstatymų nustatyta tvarka paskelbti teisės aktai; 2) įstatymai ir kiti administracinius teisinius santykius reglamentuojantys teisės aktai neveikia atgaline data (*lex retro non agit* principas), išskyrus atitinkamas pagrįstas išimtis; 3) teisės normomis suteiktos asmenims teisės negali būti panaikintos vėlesniais teisės aktais (pagrįstas tikėjimasis dėl teisinės padėties stabilumo); 4) viešojo administravimo subjektai privalo veikti tik taip, kaip numato teisės aktai (įgaliojimų apibrėžtumas).
 - 2.3. Teisėtų lūkesčių principo samprata apibrėžtina kaip kiekvieno asmens pagrįstas išankstinis tikėjimas, paskatintas ir sąlygotas administracinių veiksmų bei pateiktos tikslios, nesąlyginės ir tikrovę atitinkančios informacijos, jog jo veiksmai bei elgesys bus laikomi teisėtais, atitinkamai subjektinės teisės laikomos įgytomis teisėtai ir bus apsaugotos bei nesąlygos neigiamų padarinių.
 - 2.4. Nediskriminavimo principas reiškia draudimą vienodus ir iš esmės tokius pat faktus bei situacijas vertinti skirtingai bei įpareigojimą vienodus faktus vertinti vienodai, išskyrus atitinkamas būtino diferencijuoto teisinio reguliavimo objektyvias ir neišvengiamas išimtis.

- 2.5. Gero administravimo principas apima valdžios institucijų pareigą užtikrinti suinteresuotų asmenų teisę žinoti bei būti išklausytam, taip pat valdžios institucijų pareigą bendradarbiauti, užtikrinti viešo intereso gynybą, viešojo administravimo subjektų pareigą teisėtai, sąžiningai, pagrįstai ir tinkamai atlikti atitinkamus administracinius veiksmus asmenų atžvilgiu, užtikrinant suinteresuotiems asmenims atitinkamas teises bei teisėtus interesus.
- 2.6. *Non bis in idem* principas reiškia, jog niekas negali būti baudžiamas už tą patį nusikaltimą antrą kartą, o šiam principui taikyti būtinas kumuliatyvių sąlygų (1) vienodos faktinės aplinkybės/ veikos tapatumas; 2) tas pats pažeidėjas; 3) tas pats ginamas teisinis interesas (gėris); 4) vienodas taikytinų sankcijų/ prievartos priemonių (atsakomybės) tikslas) buvimas.
3. Bendrųjų Europos Sąjungos teisės ir nacionalinėje teisėje įtvirtintų principų turinio sutaptis įtakoja jų taikymą administracinių bylų teisenoje. Tai, jog dauguma Europos Sąjungos teisės principų yra ir konstituciniai arba specifiniai (administracinės teisės) principai, turi įtakos jų, kaip kartu ir Europos Sąjungos teisės principų, taikymui bei taikymo mastui administracinių bylų teisenoje. Tai, kad konstituciniai teisės principai, sutampantys su bendraisiais Europos Sąjungos teisės principais, Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui nagrinėjant administracines ir administracinių teisės pažeidimų bylas, taikomi bei aiškinami dažniausiai, patvirtina šiame darbe atlikta statistinė principų taikymo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo administracinėse bylose analizė: 2003 – 2011 m. laikotarpiu Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui nagrinėjant administracines ir administracinių teisės pažeidimų bylas daugiausia buvo taikomi proporcingumo, lygybės (nediskriminavimo) ir teisėtų lūkesčių principai (konstituciniai principai), o kitų bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymas minėtu laikotarpiu buvo pakankamai retas ir fragmentiškas.
4. Iki Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtose administracinėse bylose Europos Teisingumo Teismo praktika bei joje suformuluotais ir išplėtotais principais buvo remiamasi rečiau ir greičiau kaip geros teisminės praktikos pavyzdžiu. Europos Teisingumo Teismo suformuluotus ir išplėtotus bendruosius Europos Sąjungos teisės (atitinkamai ir nacionalinės teisės) principus Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas labiau pradėjo taikyti po to, kai Lietuva tapo Europos Sąjungos valstybe nare, t. y. narystė Europos Sąjungoje įtakojo dažnesnį bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymą.

5. Europos Sąjungos teisės principų taikymas ir aiškinimas, remiantis Europos Teisingumo Teismo suformuluota praktika, laikotarpiu nuo 2004 m. iki 2007 – 2008 m. buvo pakankamai vangus. Šiai dienai bendrieji Europos Sąjungos teisės principai, pateikiant nuorodą į konkrečią Europos Teisingumo teismo praktiką, taikomi ir aiškinami vis dažniau, kam, manytina, turi įtakos jau aštunti Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje metai. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, kaip aukščiausiaji teisminė instancija administracinėse bylose, formuodamas vienodą administracinių teismų praktiką sprendimuose vis labiau remiasi tiek Europos Teisingumo Teismo, tiek Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, kam vėlgi, manytina, turi įtakos ir nūdienos nagrinėjamų bylų sudėtingėjimas, platesnio teisinės minties akiračio poreikis.
6. Bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymo mastas ir dažnumas priklauso nuo nagrinėjamos administracinių bylų srities/ pobūdžio. Dažniausiai tokie principai taikomi ir aiškinami Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui nagrinėjant administracines bylas, susijusias su konkurencijos, muitų, mokesčių teise, teismui sprendžiant ginčus, susijusius su migracija, profesinės kvalifikacijos pripažinimu ir pan., t. y. bylas, reikšmingas visos Europos Sąjungos mastu bei susijusias su Europos Sąjungos teisinio reglamentavimo ypatumais.
7. Tokie bendrieji Europos Sąjungos teisės principai, kaip pavyzdžiui, proporcingumo, *non bis in idem* principas, atsižvelgiant į jų turinį bei taikymo tikslą, dažniausiai taikomi Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėjamose administracinių teisės pažeidimų bylose, kai tuo tarpu teisėtų lūkesčių, teisinio tikrumo (apibrėžtumo), lygybės (nediskriminavimo), gero administravimo principų taikymas yra dažnesnis teismui nagrinėjant administracines bylas.

PASIŪLYMAI

- Tam, kad pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenoje būtų dažnesnis ir ne toks fragmentiškas, reikėtų skatinti administracinius teismus (imantis atitinkamų lokalinių - administracinių priemonių) bylas nagrinėti ne tik atsižvelgiant į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, kaip aukščiausios instancijos administracinio teismo, praktikoje suformuotus taikomų principų išaiškinimus, bet ir dar labiau atsižvelgiant į Europos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje įtvirtintą Europos Sąjungos teisės principų taikymo ir aiškinimo praktiką. Tokiomis pagrindinių Europos Sąjungos teisės principų taikymo administracinių bylų teisenoje skatinimo priemonėmis galėtų būti dažnesnis Europos Teisingumo Teismo praktikos lietuvių kalba sisteminimas pagal atitinkamus teismo pateiktus išaiškinimus pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų klausimu ir atitinkamų informacinių leidinių (pavyzdžiui, labiau priimtines elektronines laikmenas) leidimas bei sklaida.
- Manytina, jog atsižvelgiant į nūdienos situaciją, t. y. į pakankamai didelį administracinių teismų nagrinėjamų bylų skaičių, didelį administracinių teismų užimtumą (kas taipogi, manytina, turi įtakos vadovavimuisi vien tik Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika), tam, kad administracinių bylų teisenoje būtų daugmaž vienodai dažnai remiamasi ir Europos Teisingumo Teismo praktikoje įtvirtintais principais, turėtų būti imamasi visų priemonių optimaliam teismo darbo krūviui paskirstyti.
- Asmenys, kreipdamiesi į administracinius teismus, pasitelkdami teisės specialistų pagalbą, argumentuodami dėl savo pažeistų teisių ir grįsdami savo reikalavimus patys turėtų dažniau remtis ne tik konstituciniais (specialiaisiais – administracinės teisės) principais, bet ir bendraisiais Europos Sąjungos teisės principais, tokiu būdu skatindami administracines bylas nagrinėjančius teismus į susiklosčiusią situaciją žvelgti per platesnę (ne tik nacionalinėje, bet ir Europos Sąjungos teisėje įtvirtintų bei suformuotų principų) prizmę.
- Skatinant dažnesnį pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymą administracinių bylų teisenoje, palaikytina atitinkamų subjektų (pavyzdžiui, advokatūros, teismų savivaldos institucijų) iniciatyva organizuoti specializuotus mokymus, susijusius su Europos Teisingumo Teismo praktikos taikymu administracinių bylų teisenoje (ypač, atkreipiant dėmesį į atitinkamų teisės principų interpretavimą ir aiškinimą).

Magistro baigiamasis darbas baigtas:

Magistrantė Eglė Tamašauskaitė _____

El. pašto adresas: e_tamasauskaite@yahoo.com

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Vyriausybės Žinios. 1985. Nr. 1-1.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas// Žin., 2000, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas// Žin., 2000, Nr. 85-2566.
5. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas// Žin., 1999, Nr. 60-1945.

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Europos Bendrijos steigimo sutartis (Suvestinė redakcija 1992). 1992 m. rugpjūčio 31 d. Oficialusis leidinys C 224.
2. Nicos sutartis. 2001 m. kovo 10 d. Oficialusis leidinys C 80.
3. Sutartis dėl Konstitucijos Europai. 2004 m. gruodžio 16 d. Oficialusis leidinys C 310.
4. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010. http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190ltc_002.pdf
5. ES pagrindinių teisių chartija// <http://eurlex.europa.eu/lt/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303LT.01000101.htm>.
6. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija// 1950 m.

Specialioji literatūra lietuvių kalba

1. Bakaveckas A., Dziegoraitis A., Dziegoraitienė A., Gylys A., Kalesnykas R., Pranevičienė B., Rusinas E., Šedbaras S., Urmonas A., Žilinskas D. Lietuvos administracinė teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis.// Mykolo Romerio universitetas. Vilnius. 2005.
2. Kalašnykas R., Deviatnikovaitė I. Kai kurių bendrųjų Europos Bendrijos teisės principų taikymo ypatumai administruojant viešąjį saugumą// Jurisprudencija. 2007. 4(94); 44-53.
3. Pranevičienė B. Teisėtų lūkesčių principo samprata ir teisėtų lūkesčių apsaugos modeliai Europos Sąjungos administracinėje erdvėje// Jurisprudencija. 2007. 6(96); 43-48.
4. Sirvydis A. Administracinės teisės principų praktinio taikymo aspektai. Ciklonas. Vilnius. 2010.
5. Usher. J. A. Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai. Naujoji Rosma. Vilnius. 2001.
6. Valančius V., Kavalnė S. Europos Sąjungos teisės įgyvendinimas Lietuvos administracinėje teisėje. Monografija. Registrų centras. Vilnius. 2009.
7. Vitkus G. Europos Sąjunga: enciklopedinis žinynas. Eugrimas. Vilnius. 2008.

Specialioji literatūra užsienio kalba

1. Schonberg S. J. Legitimate expectations in administrative law. Oxford. University Press. 2000.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas „Dėl reikalavimo kandidatams į Seimo narius ar į savivaldybių tarybų narius, turintiems

- užsienio valstybės pilietybę, atsisakyti kitos valstybės piliiečio priesaikos“// Valstybės žinios. 1998. Nr. 100-2791.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl administracinių teisės pažeidimų ir mokesčių administravimo“// Valstybės žinios. 2000. Nr. 105-3318.
 3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl piliečių nuosavybės teisių į žemę atkūrimo“// Valstybės žinios. 2001. Nr. 29-938.
 4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2001 m. spalio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisių pažeidimo kodekso 269 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2001. Nr. 85-2977.
 5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. balandžio 23 d. nutarimas „Dėl prokurorų ir karių valstybinių pensijų“// Valstybės žinios. 2002. Nr. 43-1636.
 6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl nuosavybės teisių atkūrimo“// Valstybės žinios. 2003. Nr. 24-1004.
 7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas „Dėl pareigūnų ir karių valstybinių pensijų“// Valstybės žinios. 2003. Nr. 68-3094.
 8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo, Valstybinių pensijų įstatymo“// Valstybės žinios. 2003. Nr. 115-5221.
 9. 2003 m. gruodžio 30 d. Lietuvos Respublikos konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Respublikos Prezidento dekreto“// Valstybės žinios. 2003. Nr. 124-5643.
 10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl valstybės tarnybos“// Valstybės žinios. 2004. Nr. 181-6708.
 11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas „Dėl Medžioklės įstatymo“// Valstybės žinios. 2005. Nr. 63-2235.
 12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas „Dėl ATPK atitikties Konstitucijai“// Valstybės žinios. 2005. Nr. 134-4819.
 13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 14 d. nutarimas „Dėl Vyriausybės atstovų atleidimo“// Valstybės žinios. 2006. Nr. 44-1608.
 14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimas „Dėl kvotinio baltojo cukraus eksporto“// Valstybės žinios. 2006. Nr. 62-2283.
 15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas „Dėl teismų precedentų ir teismo nutarties kreiptis į Konstitucinį Teismą ar administracinį teismą apskundimo“// Valstybės žinios. 2007. Nr. 111-4549.
 16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl pareigūnų ir karių valstybinių pensijų“// Valstybės žinios. 2008. Nr. 150-6106.
 17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d. nutarimas „Dėl nacionalinio investuotojo steigimo teisėtumo“// Valstybės žinios. 2009. Nr. 25-988.
 18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. balandžio 10 d. nutarimas „Dėl priverstinai nuvežtos transporto priemonės negražinimo“// Valstybės žinios. 2009. Nr. 42-1624.
 19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. balandžio 29 d. nutarimas „Dėl licencijų užsiimti gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo veikla ir gamtinių dujų tiekimo kainos reguliavimo“// Valstybės žinios. 2009. Nr. 49-1993.
 20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas „Dėl apmokėjimo už darbą vidaus tarnybos sistemos pareigūnams“// Valstybės žinios. 2009. Nr. 148-6632.
 21. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas „Dėl transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo išmokų už neturtinę žalą“// Valstybės žinios. 2010. Nr. 16-758.
 22. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl notaro įgaliojimų pratęsimo“// Valstybės žinios. 2010. Nr. 34-1620.

23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas „Dėl Konstitucinio Teismo aktų nuostatų, susijusių su pensijų ir atlyginimų mažinimu per ekonomikos krizę, išaiškinimo“// Valstybės žinios. 2010. Nr. 46-2219.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 29 d. nutarimas „Dėl teisėjų valstybinių pensijų“// Valstybės žinios. 2010. Nr. 134-6860.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika

1. Administracinių teismų praktika Nr. 4. Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2004.
2. LVAT 2004 m. vasario 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹-362/2004.
3. LVAT 2004 m. gruodžio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N¹³-1580-03.
4. LVAT 2005 m. sausio 12 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. N¹²-54/2005.
5. LVAT 2005 m. vasario 17 d. nutartis byloje Nr. A¹⁴-192/2005.
6. LVAT 2005 m. kovo 23 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁵-39/2005.
7. LVAT 2005 m. gegužės 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁰-655-05.
8. LVAT 2005 m. rugsėjo 16 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. N³-1603/2005.
9. LVAT 2005 m. spalio 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴-1625/2005.
10. LVAT 2005 m. lapkričio 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹-930/2005.
11. Administracinių teismų praktika Nr. 9. Vilnius. Teisinės informacijos centras. 2006.
12. LVAT 2006 m. rugsėjo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1505/2006.
13. LVAT 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹¹-1984/2006.
14. LVAT 2007 m. vasario 19 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. 16-05/2007.
15. LVAT 2008 m. liepos 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-335/2008.
16. LVAT 2008 m. lapkričio 6 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-1832/2008.
17. LVAT 2008 m. lapkričio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵²⁵-1996/2008.
18. LVAT 2008 m. lapkričio 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸²²-1921/2008.
19. LVAT 2009 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-111/2009.
20. LVAT 2009 m. gegužės 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-598/2009.
21. LVAT 2009 m. gruodžio 7 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-261-1429/2009.
22. LVAT 2010 m. vasario 11 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁴²-229/2010.
23. LVAT 2010 m. balandžio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P⁸⁵⁸-27/2010.
24. LVAT 2010 m. gegužės 13 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-858-790/2010.
25. LVAT 2010 m. rugpjūčio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P⁵⁰²-183/2010.
26. LVAT 2010 m. rugpjūčio 13 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-438-129/2010.
27. LVAT 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-1725/2010.
28. LVAT 2010 m. gruodžio 8 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-686/2010.
29. LVAT 2011 m. sausio 17 d. nutartis administracinėje byloje A⁵⁵⁶-53/2011.
30. LVAT 2011 m. vasario 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-261-2508/2011.
31. LVAT 2011 m. kovo 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P⁴³⁸-29/2011.
32. LVAT 2011 m. balandžio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1013/2011.
33. LVAT 2011 m. balandžio 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-71/2011.
34. LVAT 2011 m. gegužės 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. Nr. A⁸⁵⁸-1491/2011.
35. LVAT 2011 m. gegužės 24 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A¹⁴³-931/2011.
36. LVAT 2011 m. gegužės 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2926/2011.
37. LVAT 2011 m. liepos 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁶⁶²-2634/2011.
38. LVAT 2011 m. rugpjūčio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁷⁵-890/2011.
39. LVAT 2011 m. spalio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴³⁸-2376/2011.
40. LVAT 2011 m. spalio 24 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-2500/2011.
41. LVAT 2011 m. lapkričio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-3068/2011.
42. LVAT 2011 m. lapkričio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁴⁹²-3322/2011.
43. LVAT 2011 m. lapkričio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-2747/2011.

44. LVAT 2011 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N-62-1696-11.
45. LVAT 2011 m. lapkričio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-143-2619-11.
46. LVAT 2011 m. gruodžio 23 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-3850/2011.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

1. ETT 1956 m. liepos 16 d. sprendimas byloje C-8/55 *Fédération Charbonnière de Belgique v. High Authority of the European Coal and Steel Community*.
2. ETT 1963 m. liepos 4 d. sprendimas byloje C-24/62 *Germany v. Commission*.
3. ETT 1966 m. gegužės 5 d. sprendimas byloje C-18/65 ir C-35/65 *Gutmann prieš Komisiją*.
4. ETT 1972 m. liepos 14 d. sprendimas byloje C-52/69 *Geigy v. Komisija*.
5. ETT 1973 m. birželio 5 d. sprendimas byloje C-81/72 *Europos Bendrijų Komisija prieš Europos Bendrijų Tarybą*.
6. ETT 1975 m. vasario 4 d. sprendimas byloje *Continente France v. Council*.
7. ETT 1975 m. gruodžio 16 d. sprendimas bylose 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ir 114/73 *Suiker Unie ir kt. prieš Komisiją*.
8. ETT 1978 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje C-112/77 *Gesellschaft mbH in Firma August Töpfer & Co. v. Commission of the European Communities*.
9. ETT 1978 m. gegužės 25 d. sprendimas bylose 83/76 ir 94/76, 4/77, 15/77 ir 40/77 *HNL ir kt. prieš Tarybą ir Komisiją*.
10. ETT 1980 m. liepos 11 d. sprendimas byloje C-137/79 *Kohll v. Commission*.
11. ETT 1981 m. spalio 27 d. sprendimas byloje C-786/79 *Gerhard Venus and Wolfgang Obert v Commission and Council of the European Communities*.
12. ETT 1982 m. sprendimas byloje C-127/80 *Grigan v. Commission of the European Communities*.
13. ETT 1983 m. vasario 23 d. sprendimas byloje C-66/82 *Fromançais SA v. Fonds d'orientation et de régularisation des marchés agricoles (FORMA)*.
14. ETT 1983 m. liepos 14 d. sprendimas byloje C-144/82 *Detti v. Court of Justice*.
15. ETT 1983 m. spalio 19 d. sprendimas byloje C-179/82 *Lucchini Siderurgica prieš Komisiją*.
16. ETT 1983 m. lapkričio 8 d. sprendimas bylose C-96-102/82, C-104/82, C-105/82, 108/82 ir C-110/82 *NV IAZ International Belgium and others v. Commission of the European Communities*.
17. ETT 1984 m. kovo 15 d. sprendimas byloje C-64/82 *Tradax v. Commission*.
18. ETT 1986 m. gegužės 15 d. sprendimas byloje C-222/84 *Marguerite Johnston v Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*.
19. ETT 1984 m. gegužės 18 d. sprendimas byloje C-15/83 *Denkavit Nederland*.
20. ETT 1986 m. birželio 24 d. sprendimas byloje C-267/82 *Développement ir Clemessy prieš Komisiją*.
21. ETT 1986 m. lapkričio 25 d. sprendimas byloje 201/85 ir 202/85 *Klensch ir kt.*
22. ETT 1987 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje C-344/85 *SpA Ferriere San Carlo v. Commission of the European Communities*.
23. ETT 1990 m. rugpjūčio 30 d. sprendimas byloje C-124/91 *Fox, Campbell and Hartley v. Great Britain*.
24. ETT 1990 m. lapkričio 13 d. sprendimas byloje C-331/88 *The Queen v Minister of Agriculture, Fisheries and Food and Secretary of State for Health, ex parte: Fedesa and others*.
25. ETT 1991 m. kovo 21 d. sprendimas byloje C-303/88 *Italian Republic v Commission of the European Communities*.
26. ETT 1991 m. birželio 27 d. sprendimas byloje C-49/88 *Al-Jubail Fertilizer Company (Samad) ir Saudi Arabian Fertilizer Company (Safco) prieš Europos Bendrijų Tarybą*.

27. ETT 1991 m. spalio 22 d. sprendimas byloje C-16/90 *Nölle*.
28. ETT 1991 m. lapkričio 21 d. sprendimas byloje C-269/90 *Technische Universität München*.
29. Pirmosios instancijos teismo 1992 m. sausio 24 d. sprendimas byloje T-44/900 *La Cinq prieš Komisiją*.
30. ETT 1992 m. kovo 31 d. sprendimas byloje C-255/90 *Burban prieš Parlamentą*.
31. ETT 1992 m. gegužės 19 d. sprendimas byloje C-104/89 *J.M. Mulder, W.H. Brinkhoff, J.M.M. Muskens, T. Twijnstra and Otto Heinemann v. Council of the European Union and Commission of the European Communities*.
32. ETT 1992 m. birželio 4 d. sprendimas byloje C-189/90 *Cipeke v. Commission*.
33. ETT 1993 m. balandžio 1 d. sprendimas byloje C-260/91 ir C-261/91 *Diversinte SA and Iberlacta SA v. Administración Principal de Aduanas e Impuestos Especiales de la Junquera*.
34. Pirmosios instancijos teismo 1993 m. birželio 29 d. sprendimas byloje T-7/92 *Asia Motor France ir kt. prieš Komisiją*.
35. ETT 1994 m. rugpjūčio 9 d. sprendimas byloje C-359/92 *Federal Republic of Germany v Council of the European Union*.
36. Pirmosios instancijos teismo sprendimas 1995 m. liepos 13 d. byloje T-466/93, T-469/93, T-473/93, T-474/93 ir T-477/93 *O'Dwyer ir kt. prieš Tarybą*.
37. ETT 1995 m. spalio 17 d. sprendimas byloje C-44/94 *Fishermen's Organisations ir kt.*
38. ETT 1996 m. vasario 15 d. sprendime byloje C-63/93 *Fintan Duff, Liam Finlay, Thomas Julian, James Lyons, Catherine Moloney, Michael McCarthy, Patrick McCarthy, James O'Regan, Patrick O'Donovan v Minister for Agriculture and Food and Attorney General*.
39. ETT 1997 m. kovo 18 d. sprendimas byloje C-282/95 *P Guérin automobiles v. Komisija*.
40. ETT 1997 m. lapkričio 27 d. sprendimas byloje C-101/85 *F.-K. v. Germany*.
41. ETT 1998 m. balandžio 2 d. sprendimas byloje C-367/95 *Komisija prieš Sytraval ir Brink's Pranzūciją*.
42. ETT 1998 m. gegužės 5 d. sprendimas byloje C-157/96 *The Queen v. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, Commissioners of Customs & Excise, ex parte National Farmers' Union, David Burnett and Sons Ltd, R. S. and E. Wright Ltd, Anglo Beef Processors Ltd, United Kingdom Genetics, Wyjac Calves Ltd, International Traders Ferry Ltd, MFP International Ltd, Interstate Truck Rental Ltd and Vian Exports Ltd*.
43. Pirmosios instancijos teismo 1998 m. liepos 14 d. sprendimas byloje T-119/95 *Hauer prieš Tarybą ir Komisiją*.
44. Pirmosios instancijos teismo 1998 m. liepos 21 d. sprendimas bylose T-66/96 ir T-221/97 *Mellet prieš Teisingumo Teismą*.
45. Pirmosios instancijos teismo 2001 m. gruodžio 6 d. sprendimas byloje T-43/98 *Emesa Sugar prieš Tarybą*.
46. Pirmosios instancijos teismo 2001 m. gruodžio 6 d. sprendimas byloje T-196/99 *Area Cova ir kt. prieš Tarybą ir Komisiją*.
47. Pirmosios instancijos teismo 2002 m. kovo 20 d. sprendimas byloje T-31/99 *ABB Asea Brown Boveri prieš Komisiją*.
48. ETT 2002 m. birželio 20 d. sprendimas byloje C-313/99 *Gerard Mulligan ir kiti prieš Minister for Agriculture and Food, Ireland ir Attorney General*.
49. Pirmosios instancijos teismo 2002 m. rugsėjo 27 d. sprendimas byloje T-211/02 *Tideland Signal Ltd v. Commission of the European Communities*.

50. ETT 2002 m. spalio 15 d. sprendimas bylose C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ir C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij ir kt. prieš Komisiją.*
51. ETT 2002 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje C-395/00 *Distillerie Fratelli Cipriani SpA prieš Ministero delle Finanze.*
52. Pirmosios instancijos teismo 2003 m. kovo 19 d. sprendimas byloje T-273/01 *Innova Privat-Akademie GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją.*
53. Pirmosios instancijos teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje T-191/98, T-212/98 – T-214/98 *Atlantic Container Line ir kt. prieš Komisiją.*
54. ETT 2004 m. sausio 7 d. sprendimas bylose C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P.
55. ETT 2004 m. liepos 15 d. sprendimas bylose C-37/02 ir C-38/02 *Di Lenardo Adriano Srl ir Dilexport Srl v. Ministero del Commercio con l'Estero.*
56. ETT 2004 m. spalio 5 d. sprendimas byloje T-144/02 *Richard J. Eagle v. Europos Bendrijų Komisiją.*
57. ETT 2004 m. lapkričio 11 d. sprendimas byloje C-187/02 P *Daewoo Electronics Manufacturing España SA (Demesa) and Territorio Histórico de Álava — Diputación Foral de Álava v. Commission of the European Communities.*
58. ETT 2005 m. sausio 27 d. sprendimas byloje C-422/02 P.
59. ETT 2005 m. vasario 22 d. sprendimas byloje C-141/02 *Komisija prieš max.mobil.*
60. ETT 2005 m. kovo 10 d. sprendimas byloje C-342/03 *Kingdom of Spain v. Council of the European Union.*
61. Pirmosios instancijos teismo 2005 m. kovo 16 d. sprendimas byloje T-283/02 *EnBW Kernkraft GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją.*
62. ETT 2005 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje C-376/02 *Stichting „Goed Wonen“ prieš Staatssecretaris van Financiën.*
63. ETT 2005 m. birželio 30 d. sprendimas byloje T-347/03 *Eugenio Branco, Lda v. Commission of the European Communities.*
64. ETT 2005 m. liepos 12 d. sprendimas byloje C-403/03.
65. ETT 2006 m. kovo 15 d. sprendimas byloje T-15/02 *BASF AG v. Europos Bendrijų Komisiją.*
66. ETT 2006 m. kovo 30 d. sprendimas byloje C-87/03.
67. Pirmosios instancijos teismo 2006 m. spalio 4 d. sprendimas byloje T-193/04 *Hans-Martin Tillack v. Europos Bendrijų Komisiją.*
68. ETT 2006 m. spalio 26 d. sprendimas byloje C-248/04.
69. ETT 2006 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje T-373/94.
70. ETT 2006 m. liepos 13 d. Generalinio advokato M. Poiaras Maduro išvada byloje C-434/04 *Jan-Erik Anders Ahokainen, Mati Leppik v. Virallinen syyttäjä.*
71. ETT 2006 m. rugsėjo 7 d. sprendimas byloje C-310/04 *Kingdom of Spain v Council of the European Union.*
72. 2006 m. rugsėjo 27 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas byloje T-43/02 *Jungbunzlauer AG prieš Europos Bendrijų Komisiją.*
73. ETT 2006 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje T-333/03 *Masdar (UK) Ltd prieš Europos Bendrijų Komisiją.*
74. ETT 2007 m. kovo 6 d. sprendimas byloje C-338/04 *Placanica*; ETT 2003 m. lapkričio 13 d. sprendimas byloje C-42/02 *Lindman.*
75. ETT 2007 m. birželio 21 d. sprendimas byloje C-428/05 *Firma Laub GmbH & Co. Vieh & Fleisch Import-Export v. Hauptzollamt Hamburg-Jonas.*
76. ETT 2007 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje C-341/05 *Laval un Partneri Ltd v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1, Byggettan and Svenska Elektrikerförbundet.*

77. Pirmosios instancijos teismo 2008 m. birželio 18 d. sprendimas byloje T-410/03 *Hoechst prieš Komisiją*.
78. ETT 2011 m. gegužės 17 d. sprendimas byloje T-343/08 *Arkema France prieš Europos Komisiją*.
79. ETT 2011 m. liepos 13 d. sprendimas byloje T-59/07 *Polimeri Europa SpA prieš Europos Komisiją*.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Generalinių advokatų išvados

1. 2007 m. sausio 18 d. Generalinio advokato Ján Mazák pateikta išvada byloje *SGL Carbon AG v. Europos Bendrijų komisija*.
2. 2010 m. vasario 23 d. Generalinio advokato Mengozzi pateikta išvada byloje C-290/07 P *Europos Komisija prieš Scott SA*.

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

1. EŽTK 2001 m. birželio 7 d. sprendimas byloje Nr. 39594/98 *Kress prieš Prancūziją*.
2. EŽTK 2008 m. lapkričio 25 d. sprendimas byloje Nr. 37259/04 *Š. prieš Lietuvą*.

Internetiniai šaltiniai

1. <http://www.infolex.lt/tp/> - Teismų praktikos portalas.
2. http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/ - Europos Sąjungos Teisingumo Teismo interneto svetainė.
3. <http://eur-lex.europa.eu/lt/index.htm> - Prieiga prie Europos Sąjungos teisės.
4. <http://www.lvat.lt> – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo interneto svetainė.
5. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/detalipaieska.aspx?detali=2> – Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO vieša sprendimų paieška.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Tamašauskaitė, E. Europos Sąjungos teisės principų taikymo aspektai administracinių bylų teisenoje// Teisės magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas: prof. dr. Birutė Pranevičienė – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2012.

ANOTACIJA

Magistro baigiamojo darbo tikslas – išanalizuoti pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymo administracinių bylų teisenoje problematiką, tam tikrų principų taikymo mastą ir priežastis, bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymą administracinių bylų teisenoje įtakojančius veiksnius. Darbe aptariama pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtose bylose statistika laikotarpiu nuo 2003 m. iki 2011 m.

Didžiausias dėmesys skiriamas Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, kurioje taikomi pagrindiniai bendrieji Europos Sąjungos teisės principai, analizei, kartu pasitelkiant ir nagrinėtų bylų statistiką šiuo aspektu tam tikroms išvadoms dėl taikymą įtakojančių veiksnių padaryti.

Raktiniai žodžiai: *Europos Sąjungos teisės principai, administracinių bylų teiseną, proporcingumo principas, teisinio tikrumo (apibrėžtumo) principas, teisėtų lūkesčių principas, lygybės (nediskriminavimo) principas, gero administravimo principas, non bis in idem principas.*

Tamašauskaitė, E. Aspects of Application of European Union Law Principles in Administrative Case Proceedings// Supervisor: prof. dr. Birutė Pranevičienė – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, 2012.

ANNOTATION

Master thesis goal is to analyze existing problems of application of the main general principles of European Union in administrative case proceedings, the extent and reason of application on particular principles and the influencing factors of the general European Union law principles in administrative proceedings. Thesis discusses the statistics of general European Union law principles application in the Supreme Administrative court of Lithuania case proceedings in period from 2003 to 2011.

The largest part of the work is targeted on analysis of the European Court of Justice and the Supreme Administrative Court of Lithuania practice, where are applied the general principles of European Union law. The analysis of these court's case proceedings allow to make conclusions about the reasons which influences the application of principles.

Keywords: *principles of European Union law, administrative case proceedings, principle of proportionality, principle of legal certainty, principle of legitimate expectations, principle of good administration, non-discrimination principle (principle of equality), non bis in idem principle.*

SANTRAUKA

Lietuvai tapus Europos Sąjungos valstybe nare, jai tapo privalomas ne tik Europos Sąjungos teisės taikymas, tačiau tapo būtina atsižvelgti ir į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje formuluojamus ir plėtojamus Europos Sąjungos teisės principus. Didelis vaidmuo taikant Europos Sąjungos teisę ir bendruosius Europos Sąjungos teisės principus administracinių bylų teisenoje tenka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui.

Šiame darbe nagrinėjama būtent Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika taikant pagrindinius bendruosius Europos Sąjungos teisės principus. Pažymėtina, jog Europos Sąjungos teisės principų sistemą sudaro daug elementų, tačiau šiame darbe nagrinėjami pagrindiniai bendrieji Europos Sąjungos teisės principai, taikomi administracinėje teisėje, ir dažniausiai pasitaikantys administracinių bylų teisenoje. Tam, kad būtų pasiektas išsikeltas tikslas bei uždaviniai, darbe analizuojamas ne tik Europos Sąjungos teisės principų turinys Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos plotmėje, tačiau kartu nagrinėjamas ir Europos Sąjungos teisės principų taikymo administracinių bylų teisenoje klausimas, analizuojant tam tikrus galimus tokį principų taikymą bei taikymo mastą įtakojančius veiksnius, priežastis ir sąlygas, pasitelkiant doktrininę mintį ir statistinius duomenis (darbe aptariama pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nagrinėtose bylose statistika laikotarpiu nuo 2003 m. iki 2011 m.)

Magistro baigiamajame darbe, atlikus teisminės praktikos analizę, padaroma išvada, jog Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas bylas ir formuodamas teisminę praktiką, taiko pagrindinius bendruosius Europos Sąjungos teisės principus, o tokių Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje taikomų principų turinys iš esmės yra vienodas, t. y. sutampa. Būtent tokių Europos Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės principų turinio sutaptis labiausiai turi įtakos pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymui ir taikymo mastui Lietuvos administracinių bylų teisenoje. Dar viena magistro baigiamajame darbe padaryta išvada yra ta, jog Lietuvos Respublikos narystė ES taip pat įtakoja dažnesnį pagrindinių bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymą administracinių bylų teisenoje, tačiau tokių principų taikymas, atsižvelgiant į administracinių teismų nagrinėjamų bylų skaičių bei sritį/ pobūdį, vis dėlto palyginti laikytinas pakankamai nedažnu bei fragmentišku. Šiuo atveju, atliktos teisminės praktikos analizė suponavo išvadą, jog bendrųjų Europos Sąjungos teisės principų taikymo mastas ir dažnumas taip pat priklauso nuo nagrinėjamos administracinių bylų srities/ pobūdžio.

SUMMARY

After Lithuania became a member of the European Union, the application of not only the European Union law become obligatory to it, but also it became necessary to take into regard the legal principles formulated and developed in the practice of the Court of Justice of the European Union. Great role in the application of the European Union law and the general principles of the European Union law in the administrative proceedings is played by the Supreme Administrative Court of Lithuania.

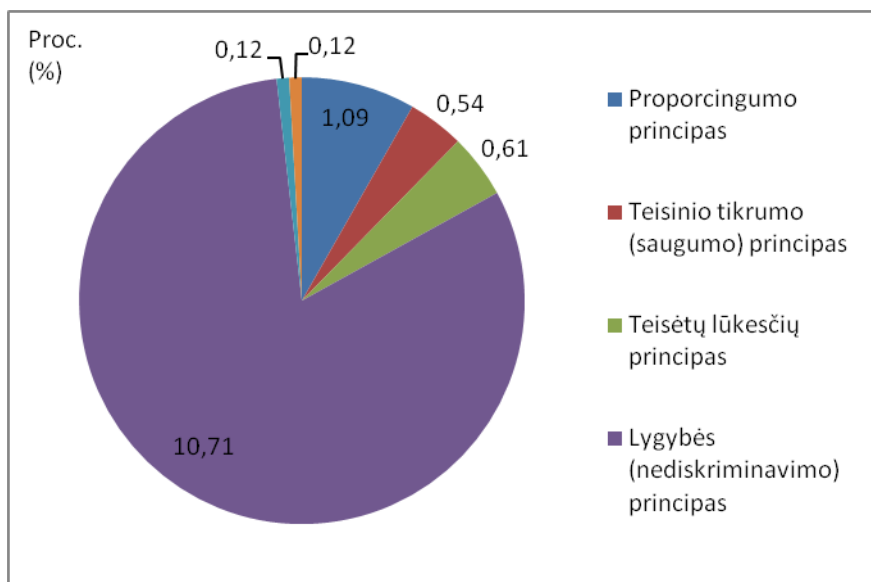
This master thesis analyzes namely the practice of the Supreme Administrative Court of Lithuania in the application of the general principles of the European Union law. It is noteworthy that the system of general principles of the European Union law is comprised of a number of elements; however this paper analyzes the main general principles of law applied in the administrative law, and most frequently used in the administrative proceedings. To achieve the goal and objectives raised, the paper analyzes not only the content of principles of the European Union law in the context of the Court of Justice of the European Union and Supreme Administrative Court of Lithuania, but also the application of the principles of the European Union law in administrative proceedings by analyzing possible factors having an impact on the application of such principles and scope thereof, reasons and conditions by resorting to the doctrinal thought and statistical data (the paper discusses the application of general principles of the European Union law in the cases heard by the Supreme Administrative Court of Lithuania during the period from 2003 to 2011).

In the master's thesis, after making an analysis of the legal practise, a conclusion is made that the Lithuanian Chief Administrative Court, when hearing cases and formulating the legal practice, applies the main general principles of the European Union law, whereas the content of such principles applied in the practice of the European Union Court of Justice and the Supreme Administrative Court of Lithuania is essential the same, i.e. coincides. Namely the coincidence of such principles of the European Union law and the national law has the greatest effect on the application of the general principles of the EU law and the scope of their application in the administrative proceedings in Lithuania. Another conclusion made in the master's paper is that the EU membership of the Republic of Lithuania has also an effect on more frequent application of the general principles of the EU law in the administrative proceedings, however the application of such principles, with consideration to the number, field, and nature of administrative proceedings nevertheless is considered to be infrequent and fragmented. In this case, an analysis of the court practice supposed a conclusion that the scope of application of the general principles of the European Union law and their frequency depends on the field/ nature of the administrative proceedings being heard.

PRIEDAI

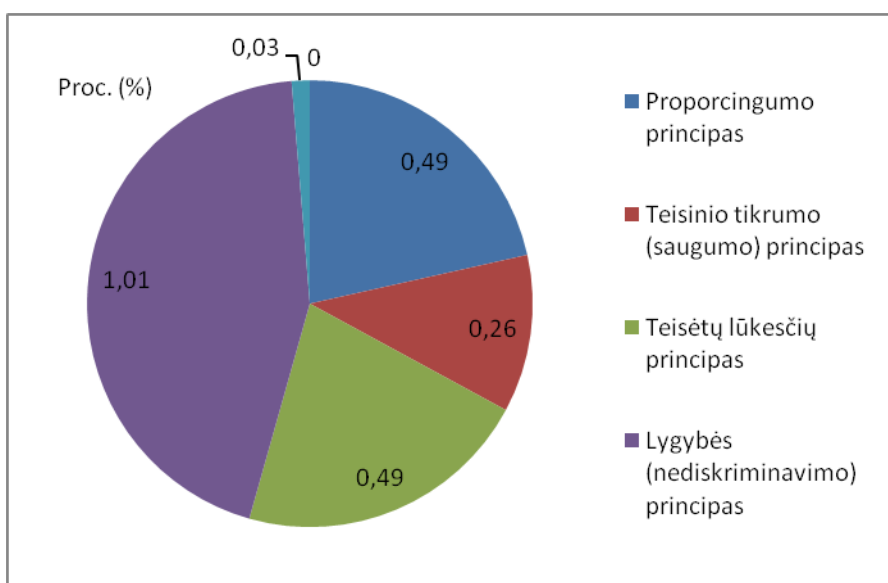
1 schema.

Principų taikymo LVAT administracinėse bylose mastas 2003 m., proc.

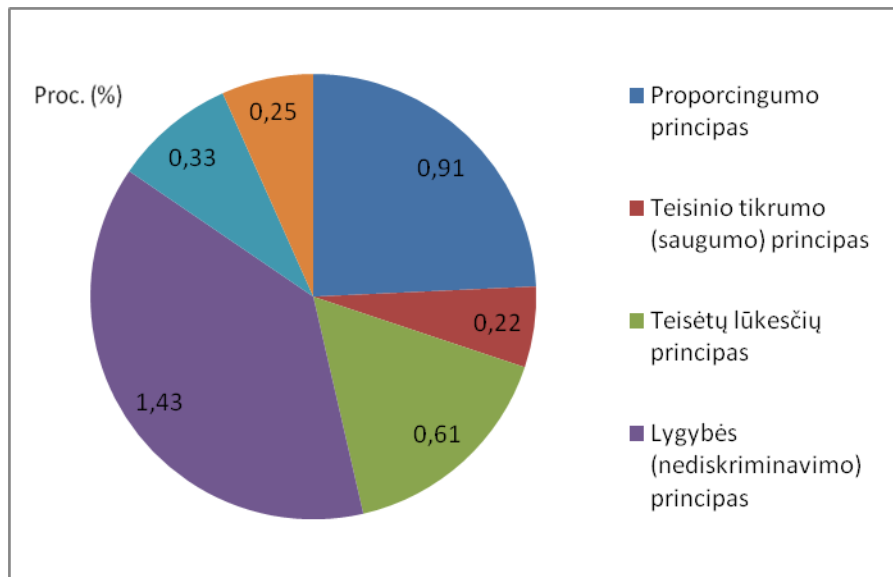
2 schema.

Principų taikymo LVAT administracinėse bylose mastas 2004 m., proc.

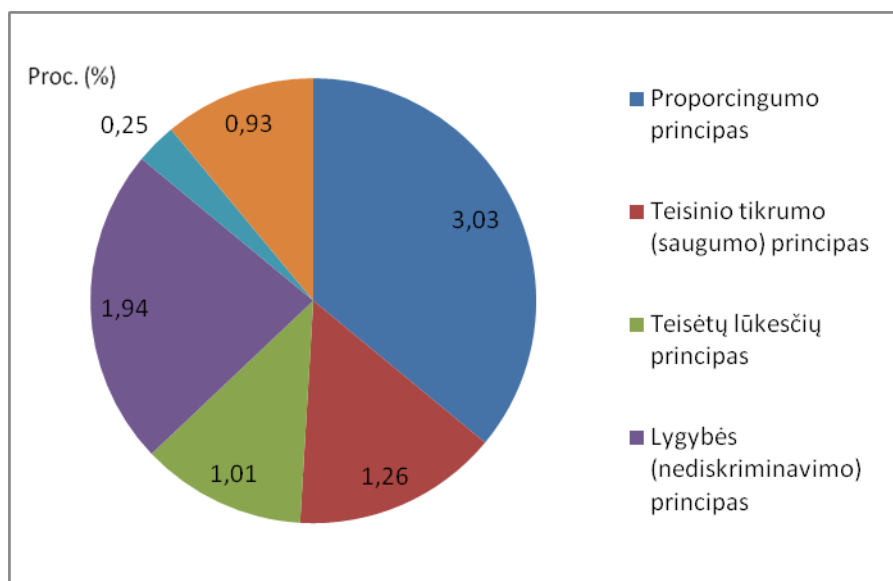
3 schema.

Principų taikymo LVAT administracinėse bylose mastas 2005 m., proc.

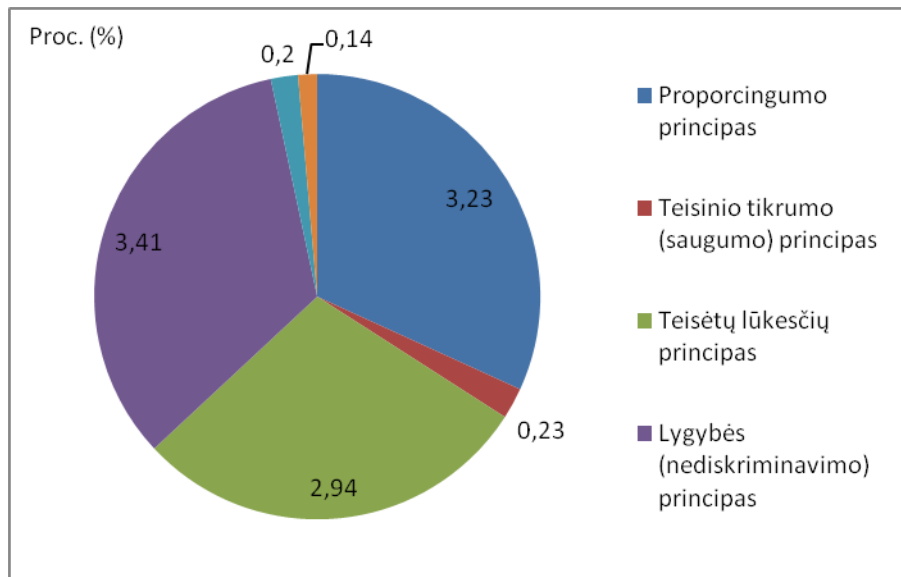
4 schema.

Principų taikymo LVAT administracinėse bylose mastas 2006 m., proc.

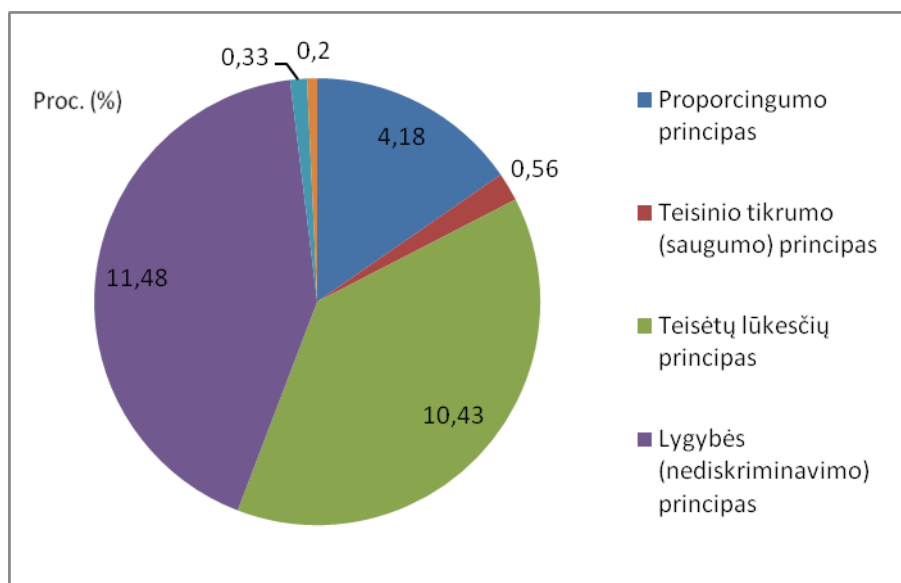
5 schema.

Principų taikymo LVAT administracinėse bylose mastas 2007 m., proc.

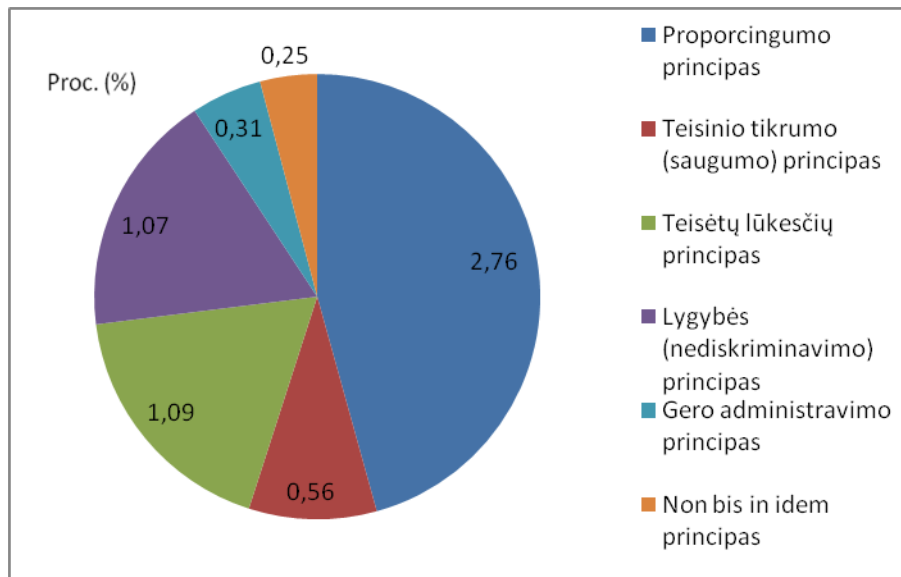
6 schema.

Principų taikymo LVAT administracinėse bylose mastas 2008 m., proc.

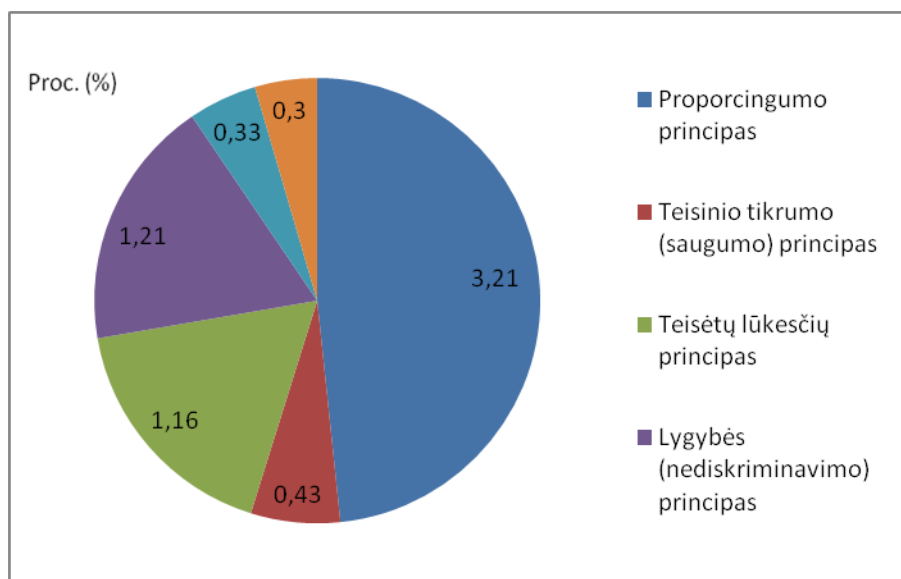
7 schema.

Principų taikymo LVAT administracinėse bylose mastas 2009 m., proc.

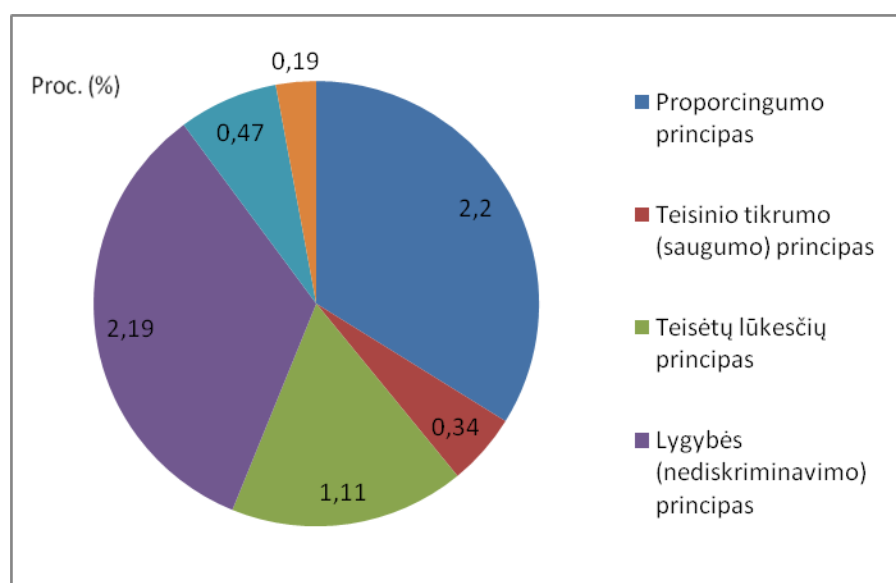
8 schema.

Principų taikymo LVAT administracinėse bylose mastas 2010 m., proc.

9 schema.

Principų taikymo LVAT administracinėse bylose mastas 2011 m., proc.

1 lentelė.

Principų taikymo LVAT administracinėse bylose mastas, proc.

<i>Principas/ Metai</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>
<i>Proporcingumo principas</i>	1,09	0,49	0,91	3,03	3,23	4,18	2,76	3,21	2,2
<i>Teisinio tikrumo (saugumo) principas</i>	0,54	0,26	0,22	1,26	0,23	0,56	0,56	0,43	0,34
<i>Teisėtų lūkesčių principas</i>	0,61	0,49	0,61	1,01	2,94	10,43	1,09	1,16	1,11
<i>Lygybės (nediskriminavimo) principas</i>	10,71	1,01	1,43	1,94	3,41	11,48	1,07	1,21	2,19
<i>Gero administravimo principas</i>	0,12	0,03	0,33	0,25	0,2	0,33	0,31	0,33	0,47
<i>Non bis in idem principas</i>	0,12	0	0,25	0,93	0,14	0,2	0,25	0,3	0,19

2 lentelė.

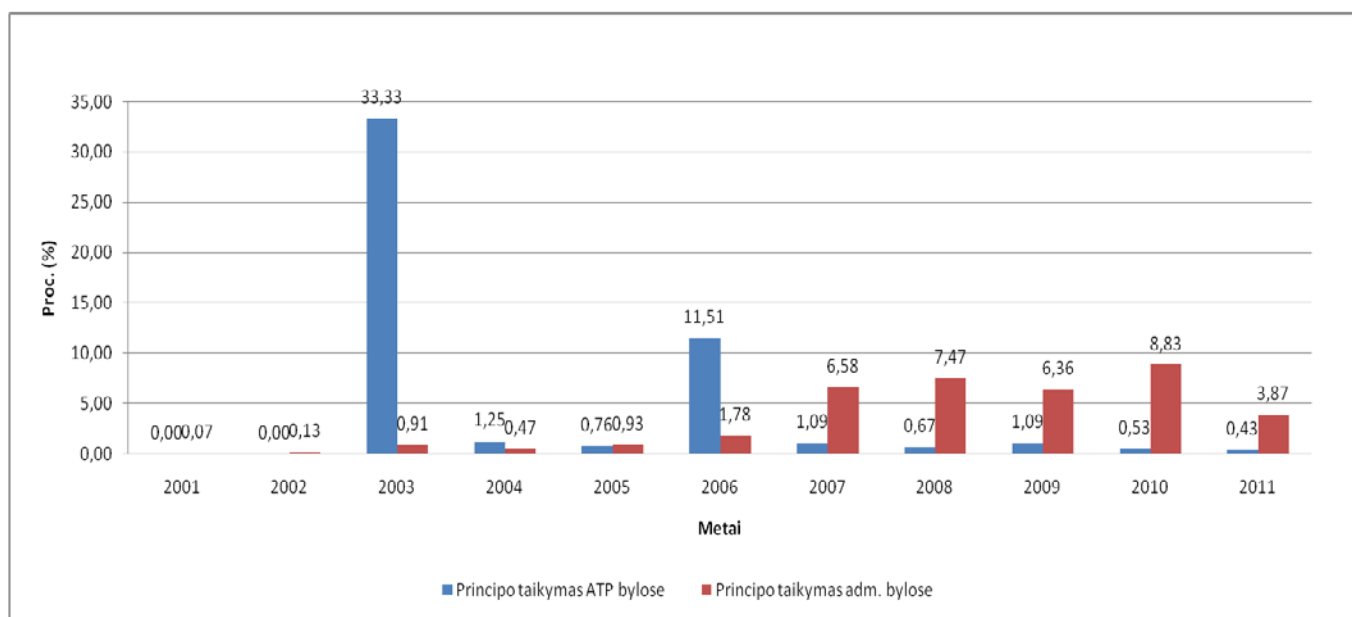
ES teisės principų taikymo mastas LVAT nagrinėtose administracinėse ir administracinių teisės pažeidimų (ATP) bylose

<i>Principas</i>	<i>Metai</i>	<i>ATP bylų skaičius</i>	<i>Adm. bylų skaičius</i>	<i>Viso bylų nagrinėta:</i>	<i>Principo taikymas ATP bylose</i>	<i>Principo taikymas adm. bylose</i>	<i>Principo taikymas ATP bylose</i>	<i>Principo taikymas adm. bylose</i>	<i>Principo taikymas visose bylose</i>
Proporcingumo principas	2001	0	1408	1408	0	1	0,00	0,07	0,07
	2002	0	1483	1483	0	2	0,00	0,13	0,13
	2003	9	1643	1652	3	15	33,33	0,91	1,09
	2004	80	3401	3481	1	16	1,25	0,47	0,49
	2005	528	3107	3636	4	29	0,76	0,93	0,91
	2006	304	2073	2377	35	37	11,51	1,78	3,03
	2007	2201	2370	5571	24	156	1,09	6,58	3,23
	2008	2678	2852	5530	18	213	0,67	7,47	4,18
	2009	5684	2642	8326	62	168	1,09	6,36	2,76
	2010	5714	2728	8442	30	241	0,53	8,83	3,21
	2011	3525	3743	7268	15	145	0,43	3,87	2,20
Teisinio tikrumo (saugumo) principas	2001	0	1408	1408	0	0	0,00	0,00	0,00
	2002	0	1483	1483	0	0	0,00	0,00	0,00
	2003	9	1643	1652	0	9	0,00	0,55	0,54
	2004	80	3401	3481	0	9	0,00	0,26	0,26
	2005	528	3107	3636	0	8	0,00	0,26	0,22
	2006	304	2073	2377	0	30	0,00	1,45	1,26
	2007	2201	2370	5571	0	13	0,00	0,55	0,23
	2008	2678	2852	5530	8	23	0,30	0,81	0,56
	2009	5684	2642	8326	20	27	0,35	1,02	0,56
	2010	5714	2728	8442	18	18	0,32	0,66	0,43
	2011	3525	3743	7268	6	19	0,17	0,51	0,34
Teisėtų lūkesčių principas	2001	0	1408	1408	0	1	0,00	0,07	0,07
	2002	0	1483	1483	0	2	0,00	0,13	0,13
	2003	9	1643	1652	0	10	0,00	0,61	0,61
	2004	80	3401	3481	0	17	0,00	0,50	0,49
	2005	528	3107	3636	0	22	0,00	0,71	0,61
	2006	304	2073	2377	2	22	0,66	1,06	1,01
	2007	2201	2370	5571	3	161	0,14	6,79	2,94
	2008	2678	2852	5530	6	571	0,22	20,02	10,43
	2009	5684	2642	8326	1	90	0,02	3,41	1,09
	2010	5714	2728	8442	9	89	0,16	3,26	1,16
	2011	3525	3743	7268	1	80	0,03	2,14	1,11
Lygybės (nediskriminavimo) principas	2001	0	1408	1408	0	6	0,00	0,43	0,43
	2002	0	1483	1483	0	16	0,00	1,08	1,08
	2003	9	1643	1652	0	177	0,00	10,77	10,71
	2004	80	3401	3481	0	35	0,00	1,03	1,01
	2005	528	3107	3636	2	50	0,38	1,61	1,43
	2006	304	2073	2377	6	40	1,97	1,93	1,94
	2007	2201	2370	5571	5	185	0,23	7,81	3,41
	2008	2678	2852	5530	6	629	0,22	22,05	11,48
	2009	5684	2642	8326	4	85	0,07	3,22	1,07

	2010	5714	2728	8442	13	89	0,23	3,26	1,21
	2011	3525	3743	7268	34	125	0,96	3,34	2,19
Gero administravimo principas									
	2001	0	1408	1408	0	0	0,00	0,00	0,00
	2002	0	1483	1483	0	2	0,00	0,13	0,13
	2003	9	1643	1652	0	2	0,00	0,12	0,12
	2004	80	3401	3481	0	1	0,00	0,03	0,03
	2005	528	3107	3636	0	12	0,00	0,39	0,33
	2006	304	2073	2377	0	6	0,00	0,29	0,25
	2007	2201	2370	5571	3	8	0,14	0,34	0,20
	2008	2678	2852	5530	1	17	0,04	0,60	0,33
	2009	5684	2642	8326	0	26	0,00	0,98	0,31
	2010	5714	2728	8442	0	28	0,00	1,03	0,33
	2011	3525	3743	7268	0	34	0,00	0,91	0,47
Non bis in idem principas									
	2001	0	1408	1408	0	0	0,00	0,00	0,00
	2002	0	1483	1483	0	0	0,00	0,00	0,00
	2003	9	1643	1652	0	2	0,00	0,12	0,12
	2004	80	3401	3481	0	0	0,00	0,00	0,00
	2005	528	3107	3636	2	7	0,38	0,23	0,25
	2006	304	2073	2377	18	4	5,92	0,19	0,93
	2007	2201	2370	5571	6	2	0,27	0,08	0,14
	2008	2678	2852	5530	6	5	0,22	0,18	0,20
	2009	5684	2642	8326	8	13	0,14	0,49	0,25
	2010	5714	2728	8442	11	14	0,19	0,51	0,30
	2011	3525	3743	7268	7	7	0,20	0,19	0,19

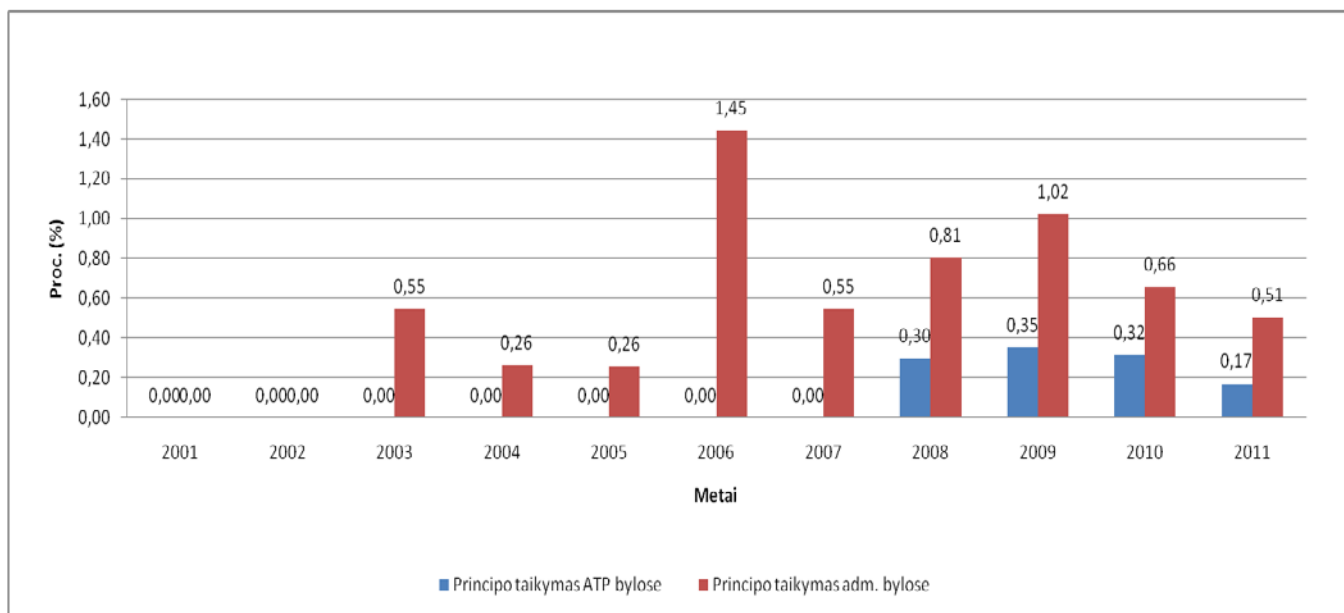
10 schema.

Proporcingumo principo taikymas administracinėse bylose ir administracinių teisės pažeidimų (ATP) bylose

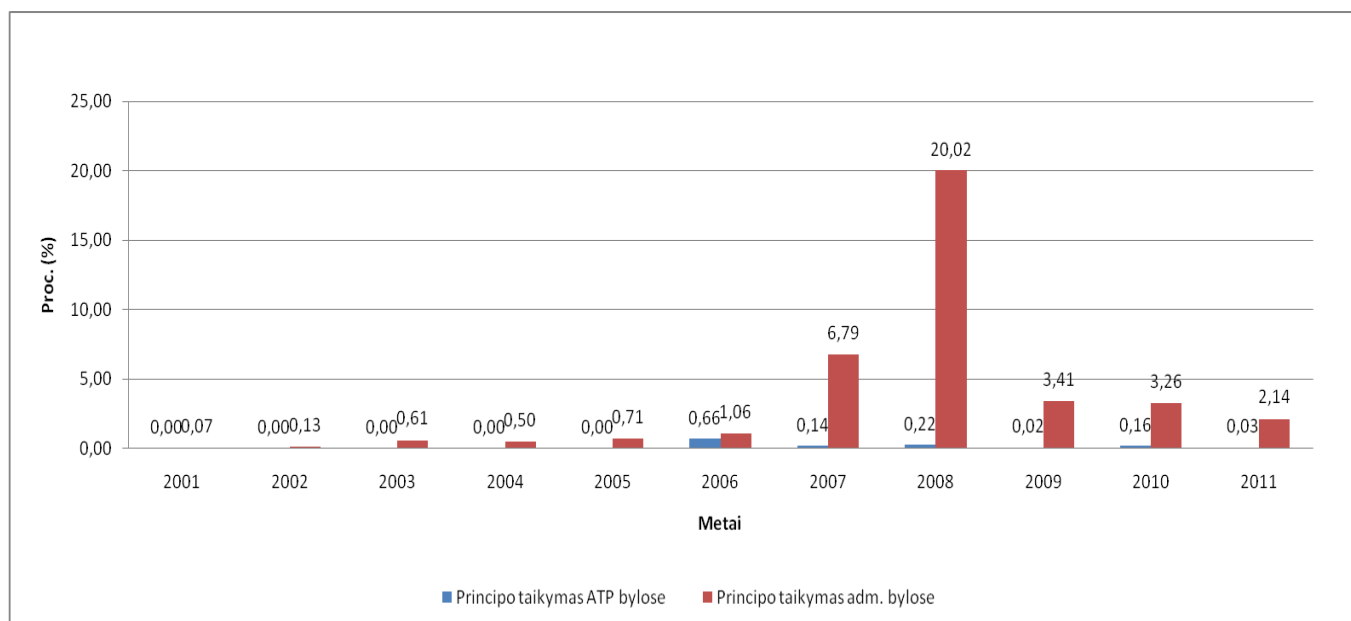
11 schema.

Teisinio tikrumo principo taikymas administracinėse bylose ir administracinių teisės pažeidimų (ATP) bylose

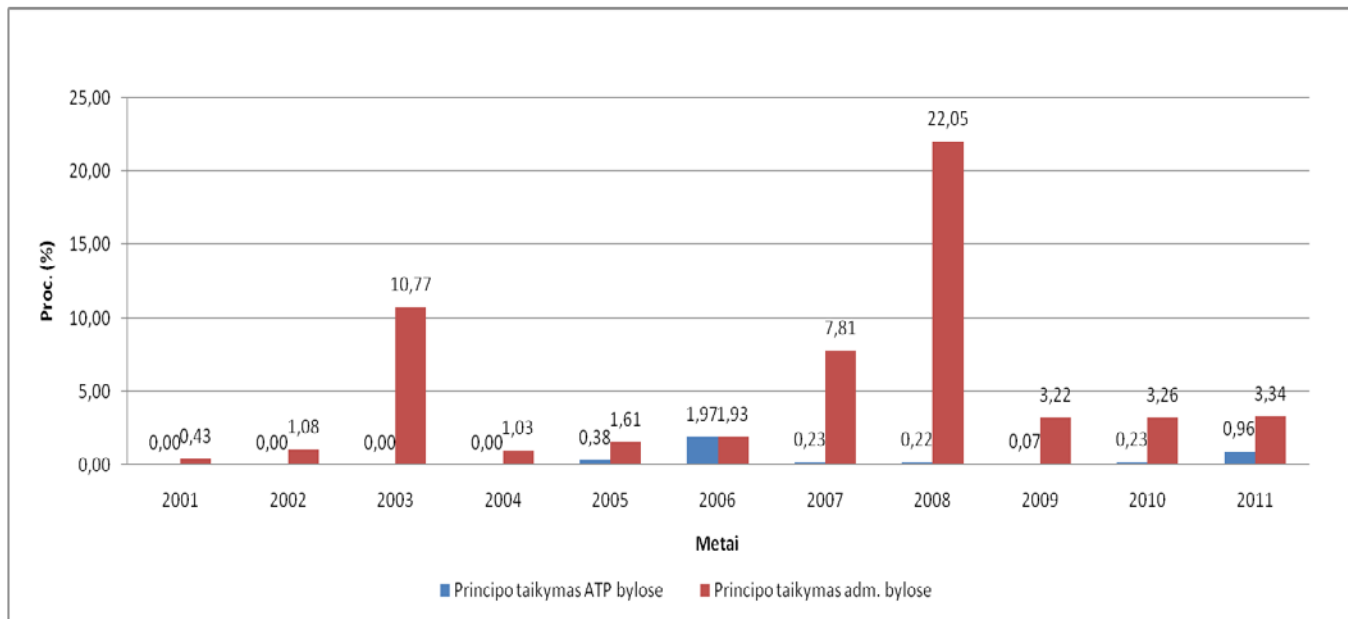
12 schema.

Teisėtų lūkesčių principo taikymas administracinėse bylose ir administracinių teisės pažeidimų (ATP) bylose

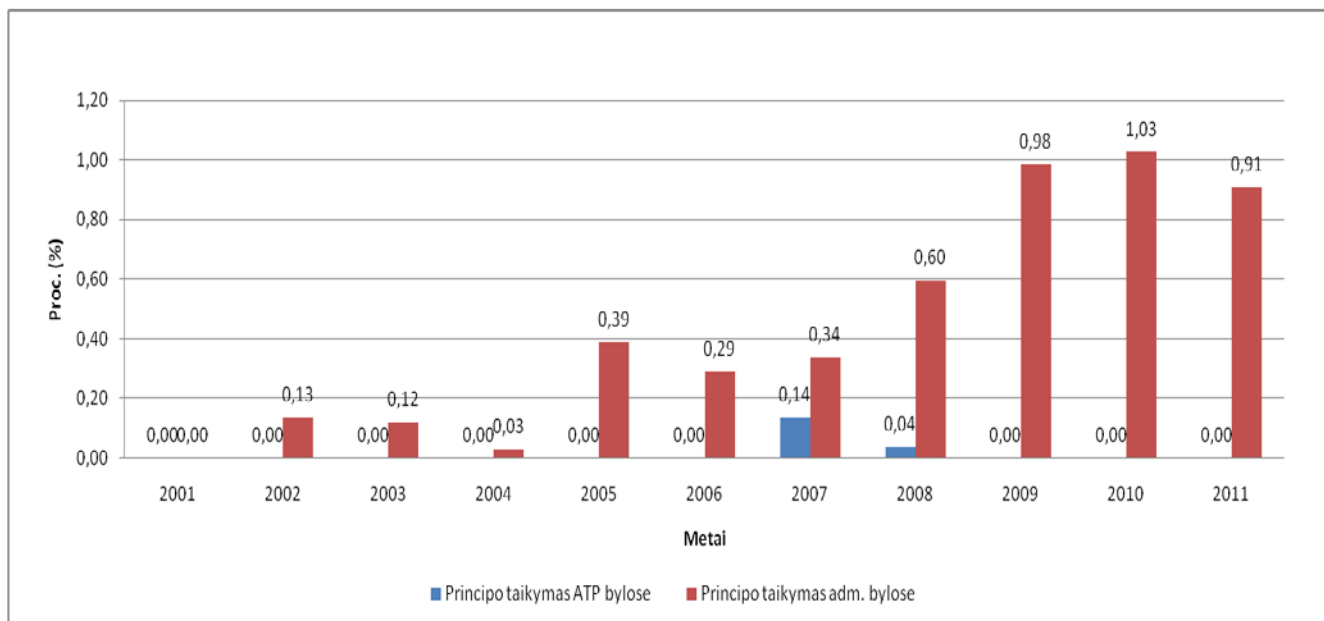
13 schema.

Nediskriminavimo principo taikymas administracinėse bylose ir administracinių teisės pažeidimų (ATP) bylose

14 schema.

Gero administravimo principo taikymas administracinėse bylose ir administracinių teisės pažeidimų (ATP) bylose

15 schema.

***Non bis in idem* principo taikymas administracinėse bylose ir administracinių teisės pažeidimų (ATP) bylose**

